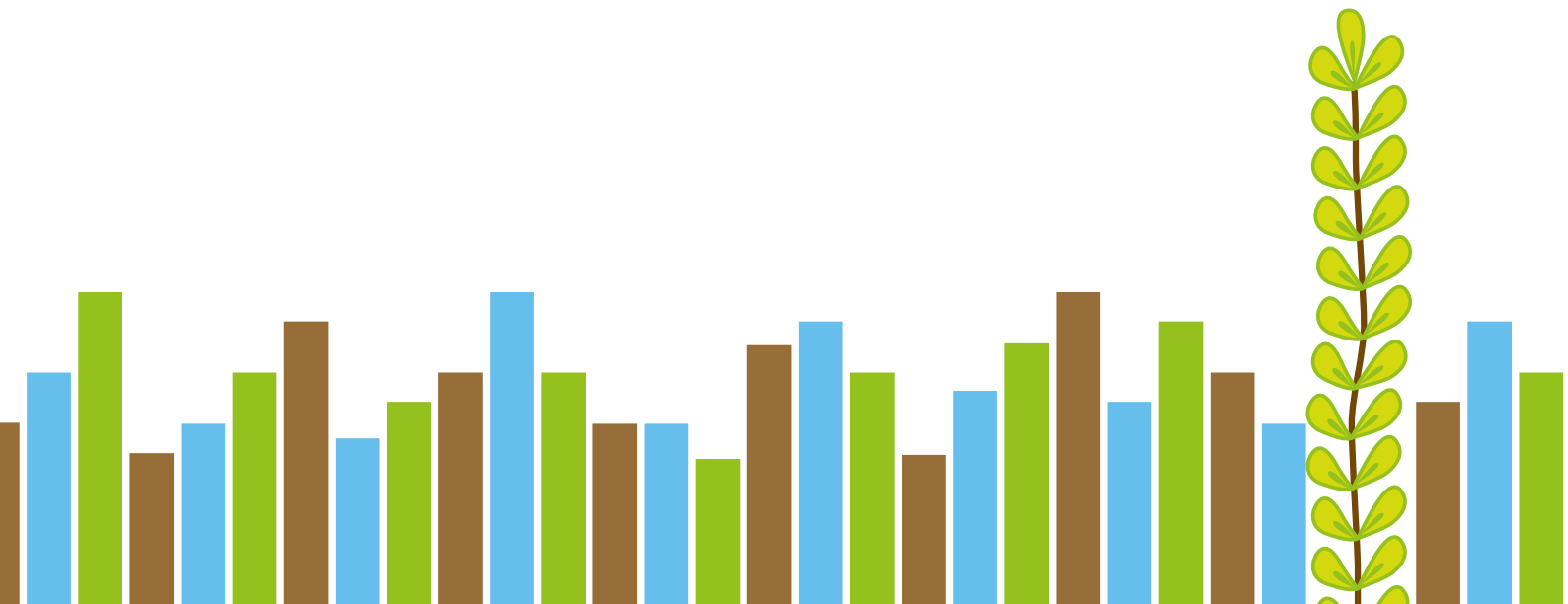

Effekter av stöd för ökad konkurrenskraft och företagsutveckling

– en utvärdering av stöd inom Sveriges landsbygdsprogram 2014–2022

Anna Andersson, AgriFood Economics Centre
Martin Nordin, AgriFood Economics Centre

Referera till rapporten

Andersson, A. & Nordin, M. (AgriFood). *Effekter av stöd för ökad konkurrenskraft och företagsutveckling*. En utvärdering av stöd inom Sveriges landsbygdsprogram 2014–2022. Utvärderingsrapport 2025:10. Jordbruksverket.

Varför görs denna utvärdering?

I denna rapport presenteras en funktionellt oberoende utvärdering som gjorts av Agrifood på uppdrag av Jordbruksverkets utvärderingssekretariat. Det är utvärderarna som står för slutsatser och rekommendationer.

Utvärderingssekretariatet beställer utvärderingar av de svenska EU-programmen som Jordbruksverket förvaltar inom den svenska jordbrukspolitiken samt havs-, fiskeri- och vattenbrukspolitiken. De genomförs av oberoende aktörer som inte är inblandade i programgenomförandet. Rapporterna kvalitetsgranskas av externa granskare och publiceras i en särskild rapportserie. Rapportförfattarna är ansvariga för slutsatser och rekommendationer. Rekommendationerna och slutsatserna i rapporten utgör alltså inte Jordbruksverkets officiella ståndpunkt.

Den här rapporten är en utvärdering av hur landsbygdsprogrammet 2014–2022 har bidragit till konkurrenskraft, sysselsättning och diversifiering. I rapporten drar utvärderarna även slutsatser gällande den strategiska planen 2023–2027.

Stöden som ingår i utvärderingen är investeringsstöd för ökad konkurrenskraft inom jordbruks-, trädgårds- och rennäringsföretag; förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader; förädlingsstöd för att skapa nya jobb, samt investeringsstöd för att skapa nya jobb. Utvärderingen baseras på ekonometriska analyser, där data från Statistiska centralbyrån och Jordbruksverket har kombinerats.

Rapportens kvalitet och resultat har granskats av en extern granskare. Granskarens samlade bedömning är att utvärderingen är av god kvalitet. Författarna är noggranna, har valt den metod som är bäst lämpad för frågeställningen och är väl medvetna om de begränsningar som finns samt hur långt det är möjligt att dra slutsatser. Granskaren anser också att rapportens genomgång av tidigare utvärderingar av jordbrukspolitiken är användbar.

Granskaren lyfter det faktum att det gjorts många studier och att bilden är splittrad, men anser ändå att resultaten sammantaget pekar i en entydig riktning: ”Vi ska inte förvänta oss några nämnvärda effekter av dessa stöd på konkurrenskraft, tillväxt och sysselsättning”.

/Utvärderingssekretariatet vid Jordbruksverket

Utvärderare

Anna Andersson är fil.dr i nationalekonomi och arbetar som utredare vid AgriFood Economics Centre och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Andersson arbetar med samhällsekonomiska analyser inom områdena jordbruk, livsmedel, fiske och landsbygd, och har gedigen erfarenhet av statistiska utvärderingar på jordbruksområdet.

Martin Nordin är docent i nationalekonomi och arbetar som utredare vid AgriFood Economics Centre och Lunds universitet. Nordin arbetar främst med empirisk forskning om arbetsmarknad och jordbrukspolitik, och har flerårig erfarenhet av att utvärdera den gemensamma jordbrukspolitikens effekter.

Sammanfattning

I denna rapport utvärderas fyra företagsstöd i Sveriges landsbygdsprogram 2014–2022 som var inriktade på investeringar: investeringsstöd för ökad konkurrenskraft inom jordbruks-, trädgårds- och rennärföretag (stöd 4.1/2A), förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (stöd 4.2/3A), förädlingsstöd för att skapa nya jobb (stöd 4.2/6A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (stöd 6.4/6A).

Syftet med utvärderingen har varit att se i vilken utsträckning stöden har bidragit till ökad konkurrenskraft, sysselsättning och diversifiering hos företagen som fick ta del av stöden 2015–2021.

Vi har använt statistiska metoder för att jämföra ekonomiska utfall för företag som har fått stöd kontra företag som inte har fått stöd. Analysen tar hänsyn till att stöd betalas ut vid olika tillfällen och till att det finns skillnader mellan företag som söker stöd och de som inte gör det. Som kontrollgrupp har vi främst använt företag som ansökte om stöd men fick avslag och företag som fick stöd vid ett senare tillfälle. Det ger mer tillförlitliga resultat än en bredare grupp med företag som inte har sökt dessa stöd.

Inga effekter på konkurrenskraft eller tillväxt

Vi har undersökt om landsbygdsprogrammets investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) har bidragit till ökad konkurrenskraft och tillväxt. Resultaten visar inga påvisbara effekter på företagens konkurrenskraft eller tillväxt. Konkurrenskraft mäts med arbetsproduktivitet och total faktorproduktivitet medan tillväxt mäts med produktionsvärde, förädlingsvärde, marknadsandel, sysselsättning, jordbruksintäkter och jordbrukets företagsinkomster.

Inga effekter på sysselsättning men små effekter på diversifiering

Vi har också undersökt om förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) har lett till ökad sysselsättning och diversifiering. Resultaten visar inga påvisbara effekter på sysselsättningen sett till antalet anställda. Investeringsstödet har dock haft små positiva effekter på diversifiering i företagen som har fått stöd. Diversifiering mäts genom antalet näringsgrenar som ett företag är aktivt inom.

Framtida stöd kan nå bättre måluppfyllnad

Investeringsstöden för ökad konkurrenskraft, förädling och diversifiering i den strategiska planen för 2023–2027 har stora likheter med stöden i landsbygdsprogrammet som vi har utvärderat i denna rapport, så vi bedömer att även dessa stöd kommer att få begränsad effekt. Vi förväntar oss ingen nämnvärd ökning av konkurrenskraften eller sysselsättningen, men ser viss potential för positiva effekter på diversifiering av investeringsstödet för ökad diversifiering. För att framtida stöd ska fungera mer effektivt behövs närmare analyser av de nuvarande stödets utformning och användning. Det är särskilt intressant att undersöka vilka investeringar som de utbetalda stöden används till och hur det påverkar stödets måluppfyllnad.

Rekommendationer

Vi lämnar följande rekommendationer till Jordbruksverket:

- Analysera hur olika typer av investeringar som finansieras av ett visst stöd påverkar stödets måluppfyllelse.
- Analysera om stöden ger effekter på andra områden än konkurrenskraft, tillväxt, sysselsättning och diversifiering.
- Analysera i vilken mån investeringarna hade gjorts även utan stöd.
- Samla in information om när investeringarna är färdigställda och tagna i bruk.

Summary

This report evaluates four types of firm support within the Swedish Rural Development Programme for the period 2014–2022, focusing on investments: investment support for increased competitiveness in agricultural, horticultural, and reindeer husbandry firms (4.1/2A), processing support for short food supply chains and local markets (4.2/3A), processing support to create new jobs (4.2/6A), and investment support to create new jobs (6.4/6A).

The purpose of the analysis has been to assess the extent to which these four supports contributed to objectives of increased competitiveness, employment, and diversification among firms that received support during 2015–2021.

We have used statistical methods to compare economic outcomes between firms that received support and those that did not. Consideration is given to variation in support payment timing and to the fact that firms applying for support may differ from those that do not. Our primary control group consists of firms that applied for support but were rejected and those that received support at a later date. These constitute a more relevant control group than a broader group of firms that have not applied for support.

No effects on competitiveness or growth

We examined whether the investment support for increased competitiveness in agricultural, horticultural, and reindeer husbandry firms (4.1/2A) and the processing support for short food supply chains and local markets (4.2/3A) have contributed to increased competitiveness and growth. The results show no discernible effects of these supports on firm competitiveness or growth. Competitiveness is measured by labour productivity and total factor productivity, while growth is measured by production value, value-added, market share, employment, agricultural revenue, and agricultural entrepreneurial income.

No effects on employment but minor effects on diversification

We also examined whether the processing support to create new jobs (4.2/6A) and the investment support to create new jobs (6.4/6A) have influenced employment and diversification. The results show no discernible effects of these supports on employment, in terms of the number of employees. However, the investment support has had small positive effects on firm diversification. Diversification is measured by the number of different business sectors in which a firm operates.

Future support can achieve better goal fulfilment

The investment supports for increased competitiveness, processing, and diversification in the Strategic Plan for 2023–2027 closely resemble the evaluated supports from the Rural Development Programme, so we assess that these new supports are also likely to have limited impact. We do not expect any significant increase in competitiveness or employment, but there is some potential for positive effects on diversification of the investment support for increased diversification. For future support measures to be more effective, closer analyses of the current supports' design and usage are needed. In particular, it is important to investigate which investments the granted support funds are used for and how that influences the fulfilment of the support's objectives.

Recommendations

We provide the following recommendations to the Swedish Board of Agriculture:

- Analyse how different types of investments financed by a certain support measure affect the achievement of the support's objectives.
- Analyse whether the supports generate effects in areas beyond competitiveness, growth, employment and diversification.
- Analyse the extent to which the investments would have been made in the absence of the support.
- Develop the conditions for evaluating the support measures.

Innehåll

1	Inledning	10
1.1	Syfte och utvärderingsfrågor	11
1.2	Stöden som ingår i utvärderingen	11
1.3	Frågeställningar	13
1.4	Avgränsningar	13
1.5	Definition av utfallsvariabler för jobbskapande, diversifiering, konkurrenskraft och tillväxt	15
2	Bakgrund	19
2.1	EU:s landsbygdspolitik	19
2.2	Tidigare utvärderingar	20
3	Utvärderade stöd	25
3.1	Stöden i fokus	25
3.2	Deskriptiv analys av stödutbetalningar	27
4	Data och metod	33
4.1	Företagsdata	33
4.2	Produktivitet	34
4.3	Kontrafaktisk analys	35
4.4	Modellspecifikation	37
4.5	Sammanfattning av metod	42
5	Resultat	45
5.1	Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft	45
5.2	Förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader	47
5.3	Förädlingsstöd för att skapa nya jobb	49
5.4	Investeringsstöd för att skapa nya jobb	50
5.5	Svar på utvärderingsfrågorna	53
6	Diskussion	55
6.1	Jämförelse med tidigare utvärderingars resultat	55
6.2	Jämförelse med stöd i den strategiska planen	58
6.3	Osäkerhetsfaktorer i analysen	60
6.4	Diskussion ur ett samhällsekonomiskt perspektiv	61
7	Slutsatser och rekommendationer	64
7.1	Inga effekter på konkurrenskraft och tillväxt	64
7.2	Inga effekter på sysselsättning men små effekter på diversifiering	64
7.3	Stöd i den strategiska planen väntas få begränsad effekt	65
7.4	Selektionsproblem gör det svårt att skatta effekter	65
7.5	Det är oklart om stödet går till rätt insatser	65
7.6	Rekommendationer	65
	Referenser	67
	Bilaga	71
	Publicerade utvärderingsrapporter	85

1 Inledning

Den europeiska gemensamma jordbrukspolitiken ska bidra till en levande landsbygd genom att finansiera åtgärder som stöder landsbygdsutveckling. Dessa åtgärder hittades fram till 2022 i landsbygdsprogrammen och finns sedan 2023 i de strategiska planerna för den gemensamma jordbrukspolitiken. Syftet med det svenska landsbygdsprogrammet för programperioden 2014–2020, och förlängningsåren 2021–2022, var att utveckla Sveriges landsbygd och nå övergripande mål om bland annat ökad konkurrenskraft, bättre miljö, begränsning av och anpassning till klimatförändring samt att främja innovationer (Regeringskansliet, 2023). Den svenska strategiska planen för 2023–2027 har liknande mål och syftar till att stärka jordbrukssektorns motståndskraft, stödja miljö- och klimatåtgärder och förbättra livet i landsbygderna. Detta ska uppnås genom att till exempel öka konkurrenskraften och främja sysselsättning och tillväxt i landsbygdsområden (Regeringskansliet, 2024).

Olika typer av stöd och ersättningar används för att uppnå målen för landsbygdsutveckling. Stöden riktar sig till exempelvis företag, kommuner och statliga myndigheter. I denna rapport analyseras företagsstöd som syftar till att främja konkurrenskraft, jobbskapande och utveckling av småföretag. Fokus ligger på fyra stöd i det svenska landsbygdsprogrammet som under perioden 2014–2022 inriktade sig på investeringar:

- investeringsstöd för ökad konkurrenskraft inom jordbruks-, trädgårds- och rennärföretag (stöd 4.1/2A)
- förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (stöd 4.2/3A)
- förädlingsstöd för att skapa nya jobb (stöd 4.2/6A)
- investeringsstöd för att skapa nya jobb (stöd 6.4/6A).

I denna rapport undersöker vi om dessa stöd har påverkat den ekonomiska utvecklingen i företagen som har fått stöd. Analysen gäller jordbruks- och livsmedelsföretag och bygger på olika mått på ekonomisk utveckling för att se hur väl stöden uppfyller sina mål om ökad konkurrenskraft, ökad sysselsättning och ökad diversifiering.

Huvudfokus för rapporten är att utvärdera effekter av de fyra stöden i landsbygdsprogrammet. Då liknande stöd finns i den strategiska planen för 2023–2027 diskuterar vi även förväntade effekter av dessa.

Stödets effekter utvärderas med statistiska metoder, där hänsyn tas till hur den ekonomiska utvecklingen för företagen skulle ha varit om de inte fått stödet. Utvärderingen tar också hänsyn till att det kan finnas skillnader mellan företag som får stöd och företag som inte söker stöd, och till att stöden har betalats ut vid olika tidpunkter. Metoden skiljer sig därför något från den som använts i

tidigare utvärderingar av liknande stöd, med syftet att ge en bättre skattning av stödets effekter. Utvärderingen baseras på företagsdata med information om ekonomiska utfall från Statistiska centralbyrån (SCB) för perioden 2010–2021. Dessa data kombineras med data från Jordbruksverket om stödutbetalningar under 2015–2021.

Syftet och utvärderingsfrågorna beskrivs i avsnitt 1.1 medan information om stöden som ingår i utvärderingen och frågeställningarna finns i avsnitt 1.2 respektive avsnitt 1.3. Avgränsningar diskuteras i avsnitt 1.4 och utfallsvariabler i avsnitt 1.5.

1.1 Syfte och utvärderingsfrågor

Denna rapport är en del av efterhandsutvärderingen av Sveriges landsbygdsprogram 2014–2022 och bidrar till att utvärdera den pågående strategiska planen 2023–2027. Syftet med rapporten är att bedöma landsbygdsprogrammets och den strategiska planens förmåga att skapa effekter på företagsnivå. Resultaten ska även fungera som underlag för att utforma den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2027. Då det ännu är för tidigt för att utvärdera effekter av de stöd som ingår i den strategiska planen, bygger våra slutsatser på analys av stöden som betalades ut 2015–2021. Resultaten kommer dock att diskuteras i relation till den strategiska planen eftersom den innehåller stöd som liknar de analyserade.

Vid utvärdering av landsbygdsprogrammen finns gemensamma utvärderingsfrågor (CEQ, "common evaluation questions") (bilaga V till EU:s förordning nr. 808/2014). Denna rapport utgår från och ska besvara följande frågor:

- **CEQ 16:** I vilken utsträckning har landsbygdsprogrammet främjat diversifiering, skapande och utveckling av småföretag samt jobbskapande?
- **CEQ 27:** I vilken utsträckning har landsbygdsprogrammet bidragit till den gemensamma jordbrukspolitikens mål att främja jordbrukets konkurrenskraft?

Frågornas fokus på jobbskapande, ekonomisk företagsutveckling och konkurrenskraft gör att vi främst har analyserat stöd som syftar till att främja dessa mål.

1.2 Stöden som ingår i utvärderingen

De stöd som analyseras i utvärderingen har, i samråd med Jordbruksverket, valts ut för att de är relevanta för utvärderingsfrågorna. Antalet företag som har fått stöd har också påverkat vilka stöd som varit möjliga att utvärdera.

Stöden som kunde sökas inom landsbygdsprogrammet bestod av delåtgärder och fokusområden. Delåtgärder är grupper av stöd med syftet att bidra till ett eller flera av landsbygdsprogrammets mål, så kallade fokusområden. När delåtgärder och fokusområden kombineras skapas ett stöd som benämns insatsområde (Regeringskansliet, 2023). Ett exempel är stöd till investeringar i jordbruksföretag (delåtgärd 4.1) som syftar till att förbättra konkurrenskraften (fokusområde 2A). Det kallas för insatsområde 4.1/2A.

Tabell 1 visar de fyra stöd som analyseras i rapporten, med delåtgärder och fokusområden. Alla är företagsstöd med inriktning mot investeringar (delåtgärder 4.1, 4.2 och 6.4) och har som mål att förbättra konkurrenskraften, bidra till ekonomisk företagsutveckling eller skapa nya jobb (fokusområden 2A, 3A och 6A). Mer information om de fyra stöden finns i [kapitel 3](#).

Tabell 1. Stöden som analyseras.

Stöd (insatsområde) som analyseras	Delåtgärd som stödet ingår i	Fokusområde som stödet ska bidra till
4.1/2A Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft inom jordbruks-, trädgårds- och rennäringens företag	4.1 Stöd till investeringar i jordbruksföretag	2A Förbättra jordbruksföretagens ekonomiska resultat och underlätta omstrukturering och modernisering av jordbruksföretagen särskilt i syfte att öka marknadsdeltagande och marknadsinriktning samt diversifiering av jordbruksverksamhet.
4.2/3A Förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader	4.2 Stöd till investeringar i bearbetning/ marknadsföring och/ eller utveckling av jordbruksprodukter	3A Förbättra primärproducenternas konkurrenskraft genom att på ett bättre sätt integrera dem i livsmedelskedjan med hjälp av kvalitetssystem, skapa mervärde för jordbruksprodukter, säljfrämjande åtgärder på lokala marknader och inom korta leveranskedjor, producentgrupper och producentorganisationer samt branschorganisationer.
4.2/6A Förädlingsstöd för att skapa nya jobb	4.2 Stöd till investeringar i bearbetning/ marknadsföring och/ eller utveckling av jordbruksprodukter	6A Främja diversifiering, skapande och utveckling av småföretag och arbetstillfällen.
6.4/6A Investeringsstöd för att skapa nya jobb	6.4 Stöd till investeringar för att skapa och utveckla annan verksamhet än jordbruk	6A Främja diversifiering, skapande och utveckling av småföretag och arbetstillfällen.

Källa: Regeringskansliet (2023).

I den strategiska planen för 2023–2027 (Regeringskansliet, 2024) finns liknande företagsstöd för ökad konkurrenskraft, förädling och diversifiering: investeringsstöd för ökad konkurrenskraft, investeringsstöd för förädling av jordbruksprodukter och investeringsstöd för diversifiering till annan verksamhet än jordbruksverksamhet. Företagsstöden i den strategiska planen är generellt mycket lika de i landsbygdsprogrammet även om det kan finnas små skillnader i utformningen. Effekterna av dessa stöd utvärderas inte men vi diskuterar deras förväntade effekter i [kapitel 6](#).

1.3 Frågeställningar

De två utvärderingsfrågorna (CEQ 16 och CEQ 27) har något olika inriktning, vilket gör att svaren på dem bygger på analyser av olika stöd. Förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) syftar till att skapa nya jobb och utveckla företag genom diversifiering, och de analyseras för att besvara CEQ 16. Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) syftar till att förbättra konkurrenskraften, och de stöden analyseras för att besvara fråga CEQ 27.

Följande frågeställningar kommer att leda rapportens analys:

1. I vilken utsträckning har förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) påverkat sysselsättning och diversifiering i företagen som har fått stöd?
2. I vilken utsträckning har investeringsstöd för ökad konkurrenskraft inom jordbruks-, trädgårds- och rennäringsföretag (4.1/2A) och förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) påverkat konkurrenskraft och tillväxt i företagen som har fått stöd?

I [avsnitt 1.5](#) finns mer information om vilka ekonomiska utfall som analyseras för att utvärdera effekter på sysselsättning, diversifiering, konkurrenskraft och tillväxt.

1.4 Avgränsningar

De utvalda stöden inom landsbygdsprogrammets programperiod 2014–2022 betalades ut 2015–2024, det vill säga även efter programmets slut. Data om ekonomiska utfall sträcker sig dock endast fram till och med 2021. Rapportens analys baseras därför på stöd som beslutades under perioden 2015–2021.

Vi har inte kunnat utvärdera faktiska effekter av den strategiska planen för perioden 2023–2027 eftersom det ännu inte finns tillräckligt långa dataserier för att göra en effektutvärdering. Diskussionen om förväntade effekter bygger därför på utvärdering av stöd som betalades ut genom landsbygdsprogrammet 2015–2021.

De undersökta stöden vänder sig i huvudsak till jordbruks- och livsmedelsföretag, men även företag som främst är verksamma inom andra branscher i landsbygder har fått stöd. Investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) kan exempelvis sökas av många olika småföretag i landsbygder. I denna rapport ingår endast jordbruksföretag i analyserna av investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och investeringsstöd för nya jobb (6.4/6A). För förädlingsstöden (4.2/3A och 4.2/6A) analyserar vi både jordbruks- och livsmedelsföretag.

Många företag är verksamma inom flera branscher. Vi har definierat jordbruks- och livsmedelsföretag som de som har uppgett jordbruk eller livsmedel som den viktigaste eller näst viktigaste näringsgrenen för företaget. Vi har valt att fokusera på dessa företag eftersom vi främst är intresserade av effekter för jordbruks- och livsmedelssektorn. Om vi inkluderade alla företag oavsett produktion skulle det även bli svårt att definiera en lämplig kontrollgrupp vid effektutvärderingen, eftersom en kontrollgrupp helst ska vara så lik de företag som fått stöd som möjligt. Vidare gör avgränsningen till jordbruks- och livsmedelsföretag att mottagarna av de utvärderade stöden blir mer lika de som får liknande stöd i den strategiska planen. Diversifieringsstödet i den strategiska planen vänder sig till jordbruksföretag och därtill närstående företag medan motsvarande stöd i landsbygdsprogrammet (investeringsstöd för nya jobb) även vänder sig till små företag i landsbygder (Regeringskansliet, 2023, 2024). Målgruppen för stödet är alltså betydligt snävare i den strategiska planen. Genom att begränsa analysen till jordbruksföretag när det gäller effekter av investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) blir det lättare att diskutera förväntade effekter av den strategiska planen baserat på resultaten som rör stöden i landsbygdsprogrammet, eftersom stödmottagarna blir mer lika varandra.

Det finns information om stödbeloppen som företagen fått och när beslutet fattades, men det är oklart när pengarna omsattes i investeringar eller andra åtgärder. Analysen av stödets effekter baseras därför på uppgifter om tidpunkt för beslut om stöd och inte tidpunkten för en viss investering. Detta skulle kunna innebära problem för vår analys, särskilt om det går lång tid mellan beslut om stöd och investeringar. Dock ligger det i företagets intresse att genomföra investeringar så snart som möjligt efter att beslut har tagits då åtgärderna antas gynna företagets ekonomiska utveckling. Åtgärder behöver också ha utförts innan stödmottagaren kan få hela stödet utbetalt (Jordbruksverket, 2022).¹ Detta ger stödmottagarna ytterligare incitament att göra investeringarna så snart som möjligt.

I landsbygdsprogrammet fanns även andra stöd som kan vara relevanta att analysera med tanke på utvärderingsfrågorna (till exempel insatsområden inom delåtgärderna 16.1, 16.2 och 16.5)². Dessa har vi dock exkluderat på grund av att de haft för få stödmottagare inom jordbruks- och livsmedelsområdet³ eller för att de kommer att utvärderas i andra sammanhang.

1 Notera att det är stödmottagaren som ska ansöka om att få stödet utbetalt. Upp till hälften av det beviljade stödet kan fås i förskott, det vill säga innan åtgärder har vidtagits, men för att få hela beloppet utbetalt behöver företaget visa vilka utgifter som det har haft för de utförda åtgärderna.

2 Delåtgärd 16.1 är stöd till inrättande och drift av operativa grupper, inom det europeiska partnerskapet för produktivitet och hållbarhet inom jordbruket. Delåtgärd 16.2 är stöd till pilotprojekt och stöd till utveckling av nya produkter, metoder, processer och tekniker. Delåtgärd 16.5 är stöd till gemensamma åtgärder för begränsning av och anpassning till klimatförändringar, samt stöd till gemensamma angreppssätt när det gäller miljöprojekt och pågående miljöarbete.

3 Få stödmottagare gör resultaten mycket osäkra.

1.5 Definition av utfallsvariabler för jobbskapande, diversifiering, konkurrenskraft och tillväxt

Vi utreder om de analyserade stöden har påverkat konkurrenskraft, tillväxt, jobbskapande och ekonomisk företagsutveckling i företagen som har fått stöd. Stödets effekter skattas därför på olika ekonomiska utfall, så kallade målvariabler, på företagsnivå. I nästa avsnitt beskrivs de utfall som vi använder för att mäta jobbskapande och diversifiering. Därefter följer ett avsnitt om utfallen som används för att mäta konkurrenskraft och tillväxt.

1.5.1 Jobbskapande och diversifiering

Vi utvärderar effekter på diversifiering och sysselsättning för att undersöka hur stöden har påverkat fokusområde 6A, jobbskapande och ekonomisk företagsutveckling, och för att svara på CEQ 16. Diversifiering mäts på företagsnivå genom att räkna **antalet näringsgrenar** som ett företag anser sig vara verksamt inom. Ju fler näringsgrenar, desto högre grad av diversifiering. Näringsgrenar räknas på femställig SNI-nivå, vilket är en relativt detaljerad nivå som fångar olika verksamheter inom huvudbranscher såsom jordbruk, skogsbruk och livsmedel.

Fokusområde 6A handlar i huvudsak om att skapa sysselsättning. Detta undersöker vi genom att analysera effekter på **antalet anställda**, definierat som medeltalet anställda omräknat till heltidspersoner. Fler anställda innebär ökad sysselsättning.

1.5.2 Konkurrenskraft och tillväxt

Vi utvärderar effekterna på konkurrenskraft och tillväxt för att undersöka hur stöden har bidragit till att uppnå målen i fokusområde 2A och 3A, och för att besvara CEQ 27.

Konkurrenskraft är ett komplext begrepp som kan betyda olika saker beroende på om man exempelvis analyserar regioner, länder eller företag. Det påverkar även valet av mätmetod. Konkurrenskraft på företagsnivå syftar vanligen på förmågan att bedriva lönsamma företag under lång tid, det vill säga möjligheten att stanna kvar på marknaden. Ekonomisk teori visar att företags möjlighet att konkurrera, inte minst på den utländska marknaden, till stor del bestäms av företagets produktivitet (Melitz, 2003). Konkurrenskraften mäts därför ofta med olika mått på just produktivitet (se till exempel Hansson, 2010; Backman m.fl., 2016; Industrirådet, 2016; Nilsson och Wixe, 2020), som visar hur stort produktionsvärde som skapas i förhållande till insatserna som behövs för produktionen. En hög produktivitet är viktig för att uppnå god lönsamhet och tillväxt över tid.

Även andra mått har använts, bland annat i tidigare utvärderingar av effekter på konkurrenskraft av företagsstöd i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet. Då har man exempelvis kompletterat med mått på sysselsättning, omsättning, produktionsvärde, marknadsandel och export (Backman m.fl., 2016; Hansson, 2010; Blomquist, 2022). Flera av dessa kompletterande mått är dock inte direkta mått på konkurrenskraft utan snarare mått på företags tillväxt, vilket även Blomquist (2022) påpekar.

1.5.2.1. Hur vi mäter konkurrenskraft

Denna rapport fokuserar på effekter på företagsnivå, vilket gör att vi mäter konkurrenskraft med två mått på produktivitet: **arbetsproduktivitet** och **total faktorproduktivitet**. Arbetsproduktivitet på företagsnivå mäts genom att räkna ut förädlingsvärde per anställd. Förädlingsvärdet definieras som värdet på företagets produktion minus kostnaderna för insatsvaror. Måttet är relativt enkelt att räkna ut, och det visar hur stort värde som kan skapas med en viss mängd arbetskraft. Om arbetsproduktiviteten ökar kan företaget skapa ett större värde med samma mängd arbetskraft. Måttet är dock enkelt och har kritiserats för att det inte nödvändigtvis speglar den övergripande produktivitetsutvecklingen i företaget, eftersom även andra produktionsfaktorer än arbete kan vara viktiga (Blomquist, 2022). Arbetsproduktivitet för jordbruksföretag är vidare en delindikator till effektindikatorn I.02, R2, som ska analyseras när man undersöker landsbygdsprogrammets effekter på konkurrenskraft (EU-kommissionen, 2018).⁴

Total faktorproduktivitet (TFP) är ett bredare mått på produktivitet som gäller hur effektivt samtliga produktionsfaktorer används för att skapa värde. Vi följer praxis i litteraturen och använder residualen från företagets produktionsfunktion för att mäta TFP. Metoden som används är skapad av Levinsohn och Petrin (2003). Se [avsnitt 4.2](#) för mer detaljer om metoden. TFP för jordbruksföretag är en effektindikator (I.03) som ska analyseras när man undersöker landsbygdsprogrammets effekter på konkurrenskraft (EU-kommissionen, 2018).

Det kan vara svårt att beräkna produktiviteten om företaget inte har anställda, något som är vanligt bland enskilda näringsidkare. I denna rapport följer vi Blomquists (2022) exempel och räknar den enskilda näringsidkaren som anställd, om inget annat anges. På så vis är det möjligt att få fram mått på produktivitet för samtliga företag.

4 Till indikatorn I.02 (Agricultural factor income) finns subindikatorn, R2, Agricultural factor income per annual work unit, vilken kan definieras som förädlingsvärde per anställd. Se [avsnitt A7](#) i appendix för en sammanställning av stödets påverkan på de olika effektindikatorerna.

1.5.2.2. Hur vi mäter tillväxt

För att mäta företagens tillväxt används utfallen produktionsvärde, antal anställda, förädlingsvärde, marknadsandel, jordbruksintäkter och jordbrukets företagsinkomster. Variablerna används för att undersöka om stöden har påverkat företagens förmåga att expandera, vilket i längden även kan bidra till högre konkurrenskraft (Backman m.fl., 2016). Ett större företag skulle till exempel kunna utnyttja stordriftsfördelar och få lägre kostnader per producerad enhet.

Produktionsvärde är ett mått som bygger på nettoomsättning. Till skillnad från nettoomsättning är produktionsvärde justerat för förändringar av bland annat lager och pågående arbete.⁵ Ett högre produktionsvärde kan innebära att produktionen har ökat eller blivit mer värdefull. Högre värde på jordbruksprodukter nämns även i landsbygdsprogrammet som en förutsättning för ökad konkurrenskraft (Regeringskansliet, 2023).

Antal anställda är ett mått på sysselsättning och avser medeltalet anställda omräknat till heltidspersoner. Ökad sysselsättning är en indikator på företagets tillväxt och ett av målen med livsmedelsstrategin. Det bör noteras att sysselsättning har ett ambivalent förhållande till konkurrenskraft. Lägre sysselsättning kan vara ett tecken på ökad konkurrenskraft om det är ett resultat av arbetsbesparande teknik. Lägre sysselsättning kan dock även vara ett tecken på minskad konkurrenskraft om det är ett resultat av krympande verksamhet. På längre sikt förväntas högre konkurrenskraft dock generellt vara en förutsättning för att skapa sysselsättning.

Förädlingsvärdet är, som nämndes ovan, företagets produktionsvärde minus kostnaderna för köpta varor och tjänster som använts som insats i produktionen, och värdet kan indikera hur lönsamt företaget är.⁶ Ett högre förädlingsvärde kan exempelvis bero på att produktionen blivit mer effektiv, att kostnaderna har minskat eller att priserna för sålda varor har ökat snabbare än kostnaderna. Förädlingsvärde för jordbruksföretag är också en av effektindikatorerna (I.02) som ska analyseras när man undersöker landsbygdsprogrammets effekter på konkurrenskraften. Indikatorn I.02 "Agricultural factor income" definieras som värdet som genereras av ett jordbruksföretag, det vill säga förädlingsvärdet (EU-kommissionen, 2018).

Marknadsandel är ett mått på företagets relativa tillväxt, här definierat som företagets omsättning dividerat med total nettoomsättning för länets företag inom samma bransch. Bransch innebär i det här fallet växtodling, mjölk, uppfödning av djur (inklusive äggproduktion), övrigt jordbruk eller livsmedel, och branschindelningen görs med hjälp av SNI-koder. En ökad marknadsandel

5 Produktionsvärde är nettoomsättning justerat för förändringar av lager och pågående arbete, aktiverat arbete för egen räkning, övriga rörelseintäkter exklusive bidrag, kursvinster och reavinster samt inköpskostnaden för varor som säljs vidare utan bearbetning (SCB, 2023).

6 Notera att löner, sociala avgifter och inköpskostnaden för varor som säljs vidare utan bearbetning inte ingår i insatsvaror (SCB, 2023).

indikerar relativ tillväxt eftersom företaget har expanderat i förhållande till andra företag i länet. Vi har gjort undersökningen av marknadsandelar på regional nivå efter en rekommendation för framtida analyser i den senaste utvärderingen av investeringsstöden (Nilsson och Wixe, 2020). Tidigare mått på marknadsandel i utvärderingarna har beräknats på kommunnivå och det är oklart vilken nivå som är mest lämplig. Ett mått på regionnivå är dock mindre känsligt för förändringar hos enskilda företag eftersom det rimligtvis finns fler företag i ett län än i en kommun. Det är också rimligt att anta att företag i samma län konkurrerar om samma marknad.

Måttet **jordbruksintäkter** fångar intäkter från den del av företaget som är aktivt inom jordbruk. Många företag är aktiva inom fler än en bransch, så det kan finnas ett värde i att se hur just dessa intäkter påverkas av stöden. För att räkna ut jordbruksintäkter multipliceras företagets nettoomsättning med andelen av företagets omsättning som kommer från jordbruk. Detta mått beräknas inte för livsmedelsföretag.

Jordbrukets företagsinkomster kan beskrivas som den inkomst som används för att ersätta obetalt arbete, egen mark och eget kapital inom jordbruket. För att beräkna företagsinkomster utgår vi från produktionsvärde, och subtraherar summan av råvaru- och handelsvarukostnader, av- och nedskrivningar, personalkostnader, övriga externa kostnader, övriga rörelsekostnader och skattekostnader.⁷ Jordbrukets företagsinkomster utgör en av effektindikatorerna (I.01) som ska analyseras när man utvärderar landsbygdsprogrammets påverkan på konkurrenskraft.

Vår definition av jordbrukets företagsinkomster skiljer sig något från EU-kommissionens definition av I.01 (EU-kommissionen, 2023). Det går inte att göra en exakt beräkning enligt kommissionens definition eftersom de företagsuppgifter vi har tillgång till bygger på mer aggregerad information. Vidare är det inte möjligt att skapa de två delindikatorerna till I.01 (jordbrukets företagsinkomster per obetald årsarbetsenhet och inkomst per familjearbetare jämfört med genomsnittliga löner i ekonomin) eftersom det saknas data om både obetalda årsarbetsenheter och familjearbetare per företag. Det är också viktigt att påpeka att jordbrukets företagsinkomster inte motsvarar jordbrukshushållens totala eller disponibla inkomst. Indikatorn är snarare ett mått på företagets resultat. Detta mått beräknas inte för livsmedelsföretag.

7 Se SCB (2023) för en detaljerad beskrivning av dessa variabler.

2 Bakgrund

I detta kapitel presenteras en kort bakgrund till EU:s landsbygdspolitik. Vi ger även en överblick över resultat från tidigare utvärderingar av landsbygdsprogrammets företagsstöd. Fokus ligger på utvärderingar där man använt statistiska metoder för att undersöka stödets ekonomiska effekter.

2.1 EU:s landsbygdspolitik

När den gemensamma jordbrukspolitiken lanserades 1962 låg fokus på prisstöd och det fanns inga specifika åtgärder inom landsbygdsutveckling. Det var först år 2000 som landsbygdsutveckling formellt inkluderades genom införandet av landsbygdsprogram.

2.1.1 Landsbygdsprogrammen

Landsbygdsprogrammen utgjorde den andra pelaren inom den gemensamma jordbrukspolitiken och kompletterade den första pelaren, som bestod av direktstöd och marknadsåtgärder. Inom ramen för landsbygdsprogrammen fick EU-länderna möjlighet att utforma sina egna program, som finansierades både nationellt och av jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EAFRD). Programmen kunde anpassas till nationella förutsättningar eftersom länder kunde dels välja att prioritera vissa av ett antal förutbestämda mål, dels välja åtgärder som skulle bidra till målen, från en förutbestämd meny. Varje landsbygdsprogram omfattade sju år, vilket har resulterat i tre programperioder: 2000–2006, 2007–2013 och 2014–2020. Det senaste förlängdes med två år på grund av förseningar i lanseringen av den nuvarande jordbrukspolitiken.

De övergripande målen med landsbygdsprogrammen var desamma under de tre perioderna: förbättra jordbrukets och skogsbrukets konkurrenskraft, tillhandahålla kollektiva nyttigheter såsom miljöförbättringar och skapa attraktiva landsbygdsområden (EU-kommissionen, 2003; förordning (EG) nr. 1698/2005, art. 4, förordning (EU) nr. 1305/2013, art. 4).

Vissa förändringar skedde dock när det gäller finansieringsupplägget, programmens struktur och de åtgärder som inkluderas. Över tid flyttades till exempel mer fokus mot miljö- och klimatåtgärder samt småföretag i landsbygder (Andersson m.fl., 2017).

Under perioden 2014–2020 hade EAFRD en budget på cirka 100 miljarder euro, och förlängningsåren 2021–2022 medförde ett budgettillskott på cirka 35 miljarder euro (EU-kommissionen, 2024a). Det svenska landsbygdsprogrammet 2014–2022 hade en total budget på drygt 48 miljarder kronor (Jordbruksverket, 2024a).

Medlemsländerna är skyldiga att följa upp hur de utbetalda pengarna används och utvärdera programmens måluppfyllelse vid olika tillfällen. Det finns alltså flera utvärderingar av landsbygdsprogrammen, se [avsnitt 2.2](#).

2.1.2 Den strategiska planen

År 2023 omorganiserades den gemensamma jordbrukspolitiken, vilket innebar att landsbygdsprogrammen och tvåpelarstrukturen togs bort. Nu finns en strategisk plan som styr varje medlemslands jordbrukspolitik. Den innehåller direktstöd, marknadsstöd och stöd till landsbygdsutveckling. Varje EU-land utformar en egen strategisk plan, och precis som tidigare finns det utrymme för nationella anpassningar i de åtgärder som inkluderas.

De övergripande målen med jordbrukspolitiken under 2023–2027 är att stärka jordbrukssektorns motståndskraft, stödja miljövard och klimatåtgärder och göra livet i landsbygderna mer attraktivt (Regeringskansliet, 2024).

Den totala budgeten för EU:s gemensamma jordbrukspolitik för perioden 2021–2027 är 387 miljarder euro, varav ungefär en fjärdedel (95,5 miljarder euro) kommer från EAFRD och därför ska användas till åtgärder för landsbygdsutveckling (EU-kommissionen, 2024b). Den totala budgeten för Sveriges strategiska plan för perioden 2023–2027 är 60 miljarder kronor. Av dessa finansierar EU 45 miljarder kronor och Sverige står för resten (Jordbruksverket, 2024b). Den strategiska planen utvärderas löpande för att förbättra den nuvarande och den framtida jordbrukspolitiken.

2.2 Tidigare utvärderingar

2.2.1 Slututvärderingen 2000–2006

I slututvärderingen av det svenska miljö- och landsbygdsprogrammet 2000–2006 analyserades vilka effekter investerings- och förädlingsstöd fått på konkurrenskraft och investeringar, och byggde på statistiska metoder (SLU, 2009). Olika ekonomiska utfall på företagsnivå undersöktes. Resultaten visade en positiv effekt av investeringsstödet på investeringar men en negativ effekt på total faktorproduktivitet. Vidare hittades ingen effekt av stödet på arbetsproduktivitet, förädlingsvärdets andel av det totala produktionsvärdet eller sysselsättning. Utvärderarna konstaterade också att långt färre företag hade fått stöd än vad som var målet samt att den relativt korta utvärderingsperioden, 2003–2005, kunde ha gjort det svårt att hitta signifikanta effekter.

Förädlingsstödet utvärderades för livsmedelsföretag (för perioden 1997–2005) och jordbruksföretag (för perioden 2003–2005). För livsmedelsföretag fann utvärderarna en positiv effekt på kapitalstocken per

anställd och arbetsproduktiviteten, men en negativ effekt på antalet länder som företaget exporterar till. Förädlingsstödet tycktes dock inte ha påverkat resten av de undersökta målvariablerna (investeringar, antal anställda, total faktorproduktivitet, råvaruförbrukning, exportsannolikhet, exportintensitet, antal exporterade produkter, andel högkvalitativa produkter i företagets export eller tillväxt). För jordbruksföretag hittades ingen effekt av förädlingsstödet på någon av de undersökta variablerna (investeringar, kapitalstock, antal anställda, råvaruförbrukning, total faktorproduktivitet, arbetsproduktivitet, export eller tillväxt). Utvärderarnas slutsats var att varken investeringsstödet eller förädlingsstödet kunde anses ha haft de önskade effekterna på konkurrenskraften.

2.2.2 Halvtidsutvärderingen 2007–2013

Halvtidsutvärderingen av landsbygdsprogrammet 2007–2013 utvärderade effekter av investerings- och förädlingsstöd på konkurrenskraft, investeringar och företagsutveckling med hjälp av statistiska metoder, för perioden 2003–2007 alternativt 1997–2007, beroende på företagstyp (SLU, 2010; Hansson, 2010). Utvärderingen baserades alltså främst på stöd som hade betalats ut i föregående programperiod. Resultaten visade att investeringsstödet under perioden 2003–2007 ledde till ökade investeringar, även om de flesta troligen skulle ha gjorts även utan stödet (Hansson, 2010). Ingen effekt av stödet hittades på total faktorproduktivitet eller råvaruförbrukning. Vidare sågs en liten negativ effekt på arbetsproduktivitet men positiva effekter på antal anställda, omsättning och förädlingsvärde. Resultaten tolkades som att investeringsstödet inte hade bidragit till ökad konkurrenskraft och att stödets bidrag till införande av ny teknik och innovationer hade varit mycket begränsat. Företag som fick stöd tycks dock ha fått en något bättre tillväxt. Utvärderarna påpekade att det var en kort tidsperiod som utvärderades, vilket kunde göra resultaten något osäkra (Hansson, 2010).

Förädlingsstödet utvärderades separat för livsmedelsföretag och övriga företag eftersom den tillgängliga dataperioden för livsmedelsföretag var längre (1997–2007 jämfört med 2003–2007) (Hansson, 2010). För livsmedelsföretag, men inte övriga företag, gav förädlingsstödet en positiv effekt på investeringar, men det är troligt att de flesta av dessa investeringar hade gjorts även utan stödpengar. En positiv effekt av stödet hittades även på företagets tillväxt samt, för livsmedelsföretag, på antal anställda. Man fann dock ingen effekt av förädlingsstödet på export av högkvalitativa produkter, total faktorproduktivitet eller arbetsproduktivitet för varken livsmedelsföretag eller andra företag. Sammanfattningsvis ansågs förädlingsstödet ha haft mycket begränsad effekt på införandet av ny teknik och innovation, och ingen effekt på konkurrenskraft, men viss effekt på sysselsättning och tillväxt (Hansson, 2010).

2.2.3 Slututvärderingen 2007–2013

Backman m.fl. (2016) gjorde slututvärderingen av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013, och undersökte flera stöds effekter på konkurrenskraft. Särskilt intressant för denna utvärdering är analysen av effekter av investeringsstödet (åtgärd 121), förädlingsstödet (åtgärd 123) och diversifieringsstödet (åtgärd 311). Statistiska metoder användes för att skatta stödens effekter på företagsnivå. Resultaten visade att investeringsstödet har haft en positiv effekt på arbetsproduktivitet och total faktorproduktivitet. Denna effekt sågs dock endast för små företag (definierat som företag med en anställd) och främst under programperiodens senare del. Vidare framgick att stödets storlek, i relation till företagets omsättning, hade en negativ effekt på produktiviteten. Detta innebär att ju större stöd företaget får, desto lägre produktivitet fås vid jämförelse med företag som får mindre stöd. Utvärderingen visade ingen effekt av investeringsstödet på antalet anställda men positiv effekt på omsättning och marknadsandel. Investeringsstödet minskade också sannolikheten för att företaget skulle läggas ner.

Förädlingsstödet visades ha haft en positiv effekt på arbetsproduktivitet, totalfaktorproduktivitet, antal anställda och omsättning. Ingen effekt av stödet sågs dock på nedläggningsrisk. Effekterna på produktivitet var relativt små och uppkom i programperiodens senare del, medan effekten på antalet anställda observerades från start. Relativt få företag fick förädlingsstöd under den utvärderade perioden så utvärderarna kunde inte undersöka om olika typer av företag fick liknande effekter av stödet. Diversifieringsstödet hade en positiv effekt på antal anställda. Detta resultat gällde dock endast för företag i urbana kommuner.⁸ Ingen effekt av diversifieringsstödet hittades på varken arbetsproduktivitet eller total faktorproduktivitet, och inte heller på diversifiering på kommunnivå. Utvärderarna lyfte att dataunderlaget inte gjorde det möjligt att undersöka diversifieringsstödet effekt på diversifiering på företagsnivå, vilket sågs som en brist.

Sammanfattningsvis visade utvärderarna att investeringsstödet hade vissa positiva effekter på konkurrenskraften, framför allt för små företag. Förädlingsstödet hade också positiva effekter på konkurrenskraften, men i ännu mindre grad än för investeringsstödet. Det var svårt att hitta positiva effekter på konkurrenskraft och företagsutveckling av diversifieringsstödet, men viss effekt fanns för företag i stadsregioner.

2.2.4 Förväntade effekter 2014–2020

Förväntade effekter på konkurrenskraft av investeringsstödet (insatsområde 4.1/2A) inom det svenska landsbygdsprogrammet 2014–2020 undersöktes av Nilsson och Wixe (2020). För att kunna dra slutsatser om de förväntade

8 Urbana kommuner definieras som kommuner som har minst 30 000 invånare och där den största tätorten i kommunen har minst 25 000 invånare. Angränsande kommuner som har minst 50 procent pendlande nattbefolkning definieras också som urbana kommuner (Backman m.fl., 2016).

effekterna använde de regressionsanalys för att skatta effekten av motsvarande stöd (åtgärd 121) i den föregående programperioden 2007–2013. Resultaten visade positiva konkurrenskraftseffekter av investeringsstödet, med en ökning av arbetskraftsproduktivitet, total faktorproduktivitet, sysselsättning och omsättning. Dock framgick också att stödets storlek hade en negativ effekt på alla målvariabler (produktivitet, sysselsättning, omsättning och marknadsandel). Ett viktigt resultat var att effekterna av stödet främst sågs på längre sikt. Utvärderarna påpekade att dataunderlaget till utvärderingen inte inkluderade data för företag utan anställda, och att många företag som hade fått stöd därför hade fallit bort. Slutsatsen var att investeringsstödet under perioden 2014–2020 förväntades ha positiva effekter på konkurrenskraften men att de skulle materialiseras först på längre sikt. Dessa resultat kunde dock inte generaliseras till företag utan anställda.

2.2.5 Utvärdering av havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020

Effekter på konkurrenskraft och tillväxt av investeringsstöd inom det svenska havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020 har utvärderats av Blomquist (2022). Utvärderingen fokuserade inte på landsbygdsprogrammet men undersökte ekonomiska effekter av investeringsstöd på företagsnivå. Analysen är särskilt intressant eftersom den använder en liknande metod som vi gör i denna rapport. Resultaten visade att investeringsstödet har haft en positiv påverkan på tillväxten inom beredningsindustrin och vattenbruket genom ökat produktionsvärde. Investeringsstödet ledde också till något ökad sysselsättning i vattenbruksföretag, men inga sysselsättningseffekter sågs för beredningsindustrin. Inga effekter hittades heller på produktivitet (arbetsproduktivitet och total faktorproduktivitet), inom varken vattenbruket eller beredningsindustrin, vilket gör att investeringsstödet effekt på konkurrenskraften kan ifrågasättas. Stödets storlek, i relation till företagets materiella tillgångar, hade till sist en negativ effekt på sysselsättning och produktivitet.

2.2.6 Sammanfattning

Utvärderingarna av de svenska landsbygdsprogrammen ger en splittrad bild av stödets effekter. De tidiga utvärderingarna hade generellt svårt att hitta signifikanta effekter av investerings- och förädlingsstöden på företagets konkurrenskraft och utveckling, medan de senare utvärderingarna tenderade att ge en mer positiv bild av stödets effekter. Dessa skillnader kan bero på flera faktorer, men det framkommer i de senare utvärderingarna att flera av effekterna materialiserades först på längre sikt. De tidigare utvärderingarna hade tillgång till kortare tidsserier, vilket kan förklara bristen på signifikanta effekter. En annan möjlig förklaring är ett relativt stort bortfall av företag i de senare utvärderingarna eftersom man saknade data om företag utan anställda. Detta innebär ett skevt urval, och med tillgång till data om alla

företag som fått stöd, i denna rapport kallar vi dem *stödföretag*, är det möjligt att resultaten hade sett annorlunda ut. Till sist finns en sammanställning av studier om investeringsstödens effekter i olika europeiska länder (Dvouletý och Blažková, 2018) som också ger en relativt splittrad bild när det gäller effekter på produktivitet och sysselsättning. Det är dock fler studier som hittar en positiv effekt på produktivitet än ingen effekt alls.

3 Utvärderade stöd

I detta kapitel finns mer information om de utvärderade stöden och beskrivande statistik om stödutbetalningar. Vi presenterar hur mycket pengar som har betalats ut, hur många företag som har fått stöd och var dessa företag är lokaliserade.

3.1 Stöden i fokus

Utvärderingen analyserar investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A), förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A), förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) i landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2022 (Regeringskansliet, 2023). I detta avsnitt ger vi mer information om vilken typ av investeringar som företagen kan söka stöd för.

3.1.1 Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft

Delåtgärd 4.1 är en grupp av stöd till investeringar i jordbruksföretag, vars syfte är att öka företagens generella kapacitet och hållbarhet samt påskynda företagets arbete med att anpassa sig till nya marknader. Investeringar anses vara ett bra sätt att höja jordbruksföretagets konkurrenskraft på, enligt bedömningen som görs i landsbygdsprogrammet (Regeringskansliet, 2023). Jordbruksföretagets konkurrenskraft kan gynnas av stöd till investeringar för modernisering eftersom lantbruksverksamhet är mycket kapitalintensiv.

Insatsområde 4.1/2A är ett investeringsstöd som fokuserar på att öka konkurrenskraften inom jordbruks-, trädgårds- och rennäringsföretag, genom investeringar i till exempel rationella byggnader med god djuromsorg, effektiv och energisnål utrustning eller innovativa metoder. Stöd ges därför till ny-, om- och tillbyggnader av exempelvis stallar, växthus, renvaktarstugor och mobila anläggningar för mjölkning och djurhållning samt till anläggningar för foderhantering, dränering, gödsellagring och torkning av skörd. Dessutom ges stöd till inköp av nya maskiner som utvecklats inom ramen för ett innovationsprojekt i det europeiska innovationspartnerskapet, nya stängsel till vilthägn och skydd av frukt- och bärodling, strukturbalkning, utrustning för biodling, specialutrustning för precisionsgödsling, inköp av programvara och patentansökningar, licensavtal samt skydd av upphovsrätt och varumärken.

Investeringsstödet ges som en andel av de faktiska utgifterna för investeringen. Stödnivån är 30–60 procent av berättigade utgifter upp till det högsta stödbeloppet, vilket varierar mellan 1 och 7 miljoner. Det exakta högsta stödbeloppet beror på län och avgörs av regionala förutsättningar och prioriteringar. Det sammanlagda stödet till en mottagare under tre år får inte överskrida det högsta stödbeloppet. Schabloner i form av enhetskostnader

används för att beräkna kostnader för nybyggnation av stallar.⁹ Pengar fördelas till regionala stödmyndigheter, länsstyrelser, baserat på exempelvis antal jordbruk, behov av strukturförändring, andel betesdjur och lokalisering. De norra delarna av landet får en högre andel av pengarna eftersom de klassas som mindre gynnade områden. Jordbruksföretag måste ha minst 10 hektar jordbruksmark för att vara berättigade till stöd.

För att stödets mål ska uppfyllas beviljas i första hand de ansökningar som bäst bidrar till dessa mål. Därför prövas ansökan mot olika urvalskriterier för att bedöma hur väl investeringen bidrar till stödets mål men även till miljö kvalitetsmålen och till minskad klimatpåverkan. Dessutom tar man hänsyn till den sökandes behov av stöd. Bedömningen leder till en sammanlagd poängsumma för samtliga kriterier, och endast ansökningar som når över en förutbestämd nedre poänggräns kan beviljas stöd. Om budgeten inte räcker för alla ansökningar som klarat poänggränsen prioriteras ansökningarna med högst poäng.

3.1.2 Förädlingsstöden

Delåtgärd 4.2 är en grupp av stöd till investeringar i bearbetning, marknadsföring och utveckling av jordbruksprodukter som riktas till mikroföretag och små företag.¹⁰ Stöd till investeringar i förädlingsledet ska öka företagets konkurrenskraft eftersom förädling kan öka värdet på jordbruksprodukter. Vidare kan investeringsstöd för att bearbeta och sälja jordbruksprodukter skapa nya näringar och arbetstillfällen. Insatsområde 4.2/3A är ett förädlingsstöd som syftar till ökad konkurrenskraft genom investeringar för mer förädling av jordbruks-, rennärings- och trädgårdsprodukter. Produkterna kan vara egenproducerade eller inköpta men de måste förädlas till livsmedel och sedan säljas direkt till butik, restaurang eller konsument alternativt säljas som livsmedel på en lokal marknad. Stöd kan användas till att köpa nytt material, ny fast inredning eller tjänster för ny-, om- eller tillbyggnad av förädlingsanläggningar. Det kan även användas till att köpa specialutrustning för förädling, konsult hjälp för investeringen och programvara eller andra immateriella investeringar.

Insatsområde 4.2/6A är ett förädlingsstöd som syftar till att skapa fler jobb och främja diversifiering. Stöd ges till investeringar som leder till mer förädling av jordbruks-, trädgårds- och rennäringsprodukter till livsmedel samt skapar fler arbetstillfällen. Investeringarna kan vara av samma typ som inom insatsområde 4.2/3A men stödet omfattar inte den förädling som kan få stöd inom 4.2/3A.

9 För att få en uppfattning om stödets del av investeringskostnaden för stallar ges här två exempel som är hämtade från Jordbruksverkets projekt "Bygg smartare stall". 1) Ett stall för mjölkproduktion som rymmer 567 mjölkkor kostar 29,4 miljoner att bygga. Investeringsutgiften blir 51 900 kr per ko före investeringsstöd och 49 800 kr per ko efter investeringsstöd (Jordbruksverket, 2018a). 2) Ett slaktgrisstall för 4 992 grisar kostar 28,7 miljoner att bygga. Investeringsutgiften blir 5 800 kr per gris före investeringsstöd och 5 500 kr per gris efter investeringsstöd (Jordbruksverket, 2018b).

10 Ett mikroföretag får ha upp till 10 anställda medan ett litet företag får ha upp till 50 anställda. Se eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=LEGISSUM:sme för mer information.

Förädlingsstöden ges som en andel av de faktiska utgifterna. Stödnivån är 40–50 procent av berättigade utgifter upp till högsta stödbelopp som är mellan 600 000 och 4 miljoner kronor. Det exakta högsta stödbeloppet beror på län och avgörs av regionala förutsättningar och prioriteringar. Det sammanlagda stödet till en mottagare under tre år får inte överskrida det högsta stödbeloppet. Ansökningar som rör mindre än 100 000 kronor i stödberättigade utgifter beviljas inte. För att stödets mål ska uppfyllas beviljas i första hand de ansökningar som bäst bidrar till målen. Urvalskriterierna är desamma som beskrivs i [3.1.1](#).

3.1.3 Investeringsstöd för att skapa nya jobb

Delåtgärd 6.4 är en grupp av stöd till investeringar för att skapa och utveckla annan verksamhet än jordbruk. Syftet är att främja diversifiering och utveckling av små företag i landsbygden. Med ett diversifierat näringsliv blir det lättare att upprätthålla service i landsbygderna, vilket kan motivera investeringsstöd även till andra sektorer än jordbruk. Insatsområde 6.4/6A är ett investeringsstöd för att skapa nya jobb. Stödet kan användas till att köpa nytt material, ny fast inredning och ny särskild produktionsanläggning samt tjänster för att uppföra eller rusta upp anläggningar i små företag eller mikroföretag inom turism, omsorg, tillverkning, tjänster, detalj- och partihandel, hantverk, restaurang, kultur och nöjen. Stödet kan också gå till jordbruks-, trädgårds- och rennäringsföretag som diversifierar sig inom något av de ovanstående områdena. Vidare kan stödet användas till att köpa programvara och konsulttjänster för att planera och genomföra investeringen.

Detta investeringsstöd ges som en andel av de stödberättigade kostnaderna. Stödnivån är 40 procent av berättigade utgifter och högsta stödbeloppet varierar mellan 600 000 och 2 miljoner kronor.¹¹ Det exakta högsta stödbeloppet beror på län och avgörs av regionala förutsättningar och prioriteringar. Det sammanlagda stödet till en mottagare under tre år får inte överskrida det högsta stödbeloppet. Ansökningar som rör mindre än 100 000 kronor i stödberättigade utgifter beviljas inte. För att stödets mål ska uppfyllas beviljas i första hand de ansökningar som bäst bidrar till målen. Urvalskriterierna är desamma som i [avsnitt 3.1.1](#).

3.2 Deskriptiv analys av stödutbetalningar

I detta avsnitt presenteras beskrivande statistik av stödutbetalningar. Informationen om stödutbetalningar är hämtad från Jordbruksverkets databaser. Uppgifter om antal stödärenden gäller för perioden 2015–2024 men

¹¹ Enligt landsbygdsprogrammet varierar stödbeloppet mellan 600 000 kronor och 200 000 euro. Omräknat till kronor blir 200 000 euro ungefär 2 miljoner kronor. Vid användning av den genomsnittliga växelkursen för 2018 (10,258 enligt Europeiska centralbanken) blir 200 000 euro 2 051 600 kronor.

mer detaljerad statistik över stödutbetalningar visas endast för 2015–2021, det vill säga den period för vilken vi har möjlighet att utvärdera effekter.

3.2.1 Antal stödärenden och totala stödsummor

Tabell 2 visar antalet ärenden per beslutstyp (beviljat, avslag, avskrivning, avvisning och hävning) för perioden 1 januari 2015–18 januari 2024 för de fyra utvalda stöden i landsbygdsprogrammet samt antalet ärenden som behandlades under perioden 2015–2021. Det är endast de ansökningar som beviljats eller fått avslag som har fått en aktiv bedömning.¹² Tabellen visar att investeringsstödet för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) är det största av de undersökta stöden, med 3 889 beviljade ärenden och 2 528 ärenden som har fått avslag. När det gäller förädlingsstöden har 307 ärenden beviljats för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A), och 132 ärenden för att skapa nya jobb (4.2/6A). Investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) har beviljats i 779 ärenden medan 849 ansökningar har fått avslag. Det var alltså vanligare att ett ärende avlogs än beviljades. **Tabell 2** visar även att de flesta stöden betalades ut under 2015–2021,¹³ så de flesta stödärenden ingår i effektutvärderingen trots att den är begränsad i tid.

Tabell 2. Antal stödärenden 2015–2024.

Stöd	2015–2024			2015–2021		
	Antal beviljade ärenden	Antal avslag	Antal skrivning/avvisning/hävning	Antal beviljade ärenden	Antal avslag	Antal skrivning/avvisning/hävning
4.1/2A Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft	3 889	2 528	1 596	3 008	1 570	1 239
4.2/3A Förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader	307	134	160	227	98	112
4.2/6A Förädlingsstöd för att skapa nya jobb	132	58	54	100	42	44
6.4/6A Investeringsstöd för att skapa nya jobb	779	849	502	639	661	421
Summa	5 107	3 569	2 342	3 974	2 371	1 816

Källa: Jordbruksverket

¹² Vid avskrivning, avvisning och hävning har antingen den sökande valt att återta sin ansökan eller så har ansökan varit felaktig på något sätt. Det går inte att utesluta att en återtagen ansökan har lämnats in igen, vilket gör att det finns en risk för att samma ansökan räknas mer än en gång.

¹³ Beroende på stödtyp betalades 63–73 procent av stöden för perioden 2015–2024 ut under perioden 2015–2021. Exempelvis betalades 71 % av investeringsstöden ut under perioden 2015–2021.

Tabell 3 visar utbetalt stöd i miljoner kronor och antalet företag som fick stöd 2015–2021. Uppgifterna om utbetalt stöd baseras på de stöd som har blivit utbetalda, så stöd som beviljades men inte betalades ut under den undersökta perioden ingår inte. Totalt har över 2,4 miljarder kronor betalats ut i investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A), vilket är betydligt mer än till de övriga stöden. Över 2 700 företag har fått detta stöd, varav de flesta är jordbruksföretag. Vidare har 77 miljoner kronor betalats ut till förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) och 47 miljoner kronor till förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A). Dessa stöd har betalats ut till 216 respektive 98 olika företag, varav de flesta är jordbruks- eller livsmedelsföretag. Det har även betalats ut 316 miljoner kronor till investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) till 619 olika företag. De flesta av dessa företag är dock inte jordbruksföretag utan andra typer av mindre företag i landsbygderna, till exempel hotell, företag inom sport, fritid eller nöjen, fastighetsutvecklare eller skogsbruk. Generellt finns det fler beviljade ärenden än företag som har fått stöd, så vissa företag har fått mer än ett ärende beviljat under den undersökta perioden.

Tabell 3. Utbetalt stöd och antal företag som har fått stöd 2015–2021.

Stöd	Antal beviljade ärenden	Totalt utbetalt stöd, miljoner kr	Stöd per ärende, miljoner kr*	Antal företag som har fått stöd (varav inom jordbruk**)	Stöd per företag, miljoner kr*
4.1/2A Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft	3 008	2 418,51	0,80	2 711 (2 500)	0,89
4.2/3A Förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader	227	76,54	0,34	216 (177)	0,35
4.2/6A Förädlingsstöd för att skapa nya jobb	100	47,19	0,47	98 (81)	0,48
6.4/6A Investeringsstöd för att skapa nya jobb	639	316,21	0,49	619 (205)	0,51
Summa	3 974	2 858,45	0,53	3 644	0,56

Källa: Jordbruksverket.

* Kolumnen visar medelvärdet, det vill säga den totala summan stöd dividerat med antalet ärenden alternativt antalet företag.

** Livsmedelsföretag ingår i analyser av insatsområdena 4.2/3A och 4.2/6A.

3.2.2 Geografisk spridning av stöden

Tabell 4 visar hur stödutbetalningarna fördelades över landet för 2015–2021, med uppgifter om summan per län för varje stöd och antalet beviljade ansökningar per län. Den utbetalda summan är störst i Västra Götaland (gäller totalt och för

tre av de fyra stöd vi undersökt), och där finns också flest beviljade ansökningar. Andra län som har betalat ut relativt stora stödsummor är Skåne, Kalmar, Jönköping, Jämtland och Västerbotten. Norrbotten är det län som har betalat ut mest stöd inom insatsområde 4.2/6A. Relativt lite stöd har betalats ut i Västmanland, Blekinge och Stockholm. När det gäller antalet beviljade ärenden per län visar tabellen att det finns många inom insatsområde 4.1/2A men få inom insatsområde 4.2/6A.

Tabell 4. Utbetalt stöd per län 2015–2021.

Län	Summa stöd 4.1/2A, miljoner kr (antal ärenden)	Summa stöd 4.2/3A, miljoner kr (antal ärenden)	Summa stöd 4.2/6A, miljoner kr (antal ärenden)	Summa stöd 6.4/6A, miljoner kr (antal ärenden)
01 Stockholm	51,76 (67)	2,75 (8)	2,22 (5)	12,45 (24)
03 Uppsala	65,36 (116)	3,10 (15)	0,93 (4)	9,39 (22)
04 Södermanland	58,78 (87)	2,20 (9)	0,80 (1)	8,75 (19)
05 Östergötland	124,68 (202)	3,97 (13)	3,53 (6)	13,25 (27)
06 Jönköping	142,92 (181)	4,13 (14)	0,80 (3)	12,55 (30)
07 Kronoberg	85,01 (105)	1,66 (8)	1,27 (3)	7,43 (21)
08 Kalmar	171,01 (191)	4,33 (15)	1,62 (5)	13,03 (35)
09 Gotland	69,58 (104)	2,43 (4)	0,44 (1)	5,78 (13)
10 Blekinge	51,77 (77)	1,19 (5)	0,73 (4)	6,81 (18)
12 Skåne	252,29 (298)	8,03 (23)	4,06 (8)	19,60 (44)
13 Halland	124,83 (183)	4,70 (15)	0,73 (3)	13,85 (21)
14 Västra Götaland	384,88 (484)	15,95 (46)	5,12 (11)	31,67 (73)
17 Värmland	99,97 (86)	3,24 (4)	1,65 (3)	14,36 (22)
18 Örebro	66,43 (93)	2,36 (4)	1,39 (3)	10,84 (21)
19 Västmanland	47,70 (58)	1,84 (4)	1,19 (2)	7,14 (14)
20 Dalarna	65,82 (78)	2,49 (5)	2,18 (3)	15,81 (39)
21 Gävleborg	77,01 (78)	0,51 (4)	1,38 (5)	10,07 (18)
22 Västernorrland	100,49 (105)	2,47 (5)	2,03 (6)	11,72 (26)
23 Jämtland	146,87 (154)	4,21 (9)	4,65 (7)	33,78 (54)
24 Västerbotten	145,09 (145)	1,72 (9)	3,24 (7)	28,83 (55)
25 Norrbotten	83,87 (115)	3,26 (8)	7,22 (8)	29,08 (43)

Källa: Jordbruksverket.

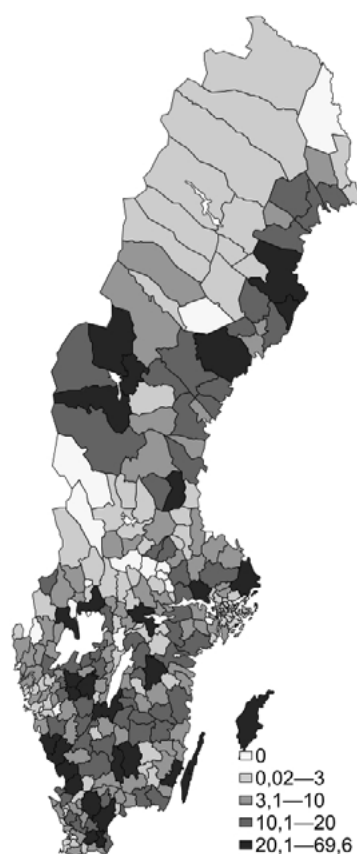
Nedanstående figurer, 1a–d, visar hur stödutbetalningarna fördelades på kommunnivå 2015–2021. I figurerna kan man se hur stora belopp som faktiskt har betalats ut inom de undersökta stöden i olika kommuner. Beloppen visas i miljoner kronor. Ju mörkare färg desto större summor har betalats ut. Notera att färgerna i figurerna inte representerar samma summa för de olika stöden. Den mörkaste färgen representerar alltså en viss summa när stödet 4.1/2A analyseras, och en annan för stödet 4.2/3A. Skälet är att det finns mycket stora skillnader i utbetald summa mellan de olika stöden, vilket även har visats ovan.

Figur 1a och 1d visar att utbetalningar till både investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A)

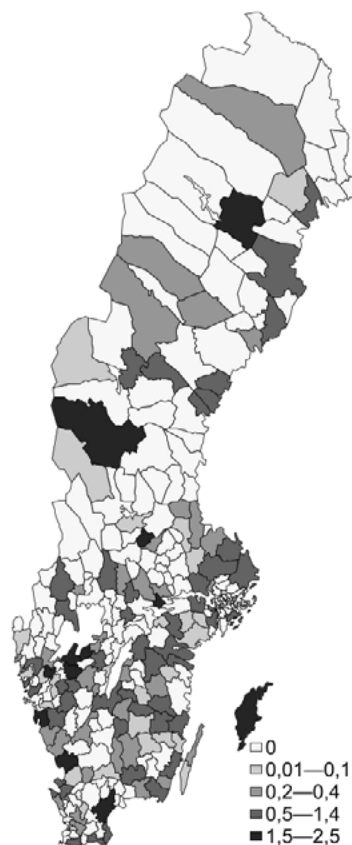
är väl spridda över landet och att relativt få kommuner helt saknar företag som tagit emot stöd (representeras av de vita områdena). Båda stöden tenderar att ha stödmottagare i de mer glesbebyggda delarna av landet, men investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) går främst till områden med god tillgång till jordbruksmark, vilket är förväntat.

Förädlingsstöden är, som visats ovan, betydligt mindre än investeringsstöden sett till antal beviljade ärenden och utbetalda stödsummor. Detta framgår också av figur 1b och 1c som tydliggör att de flesta kommuner inte har företag som mottagit varken förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) eller förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A). Stödsummorna per kommun är också betydligt lägre för dessa stöd än för de två andra.

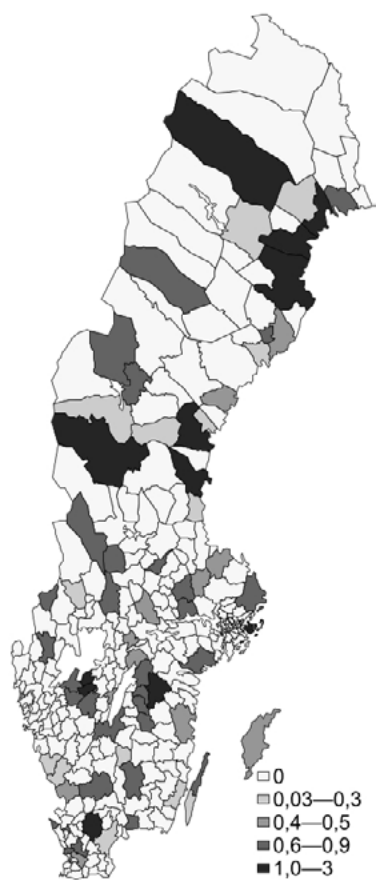
Figur 1a. Utbetalt stöd 4.1/2A

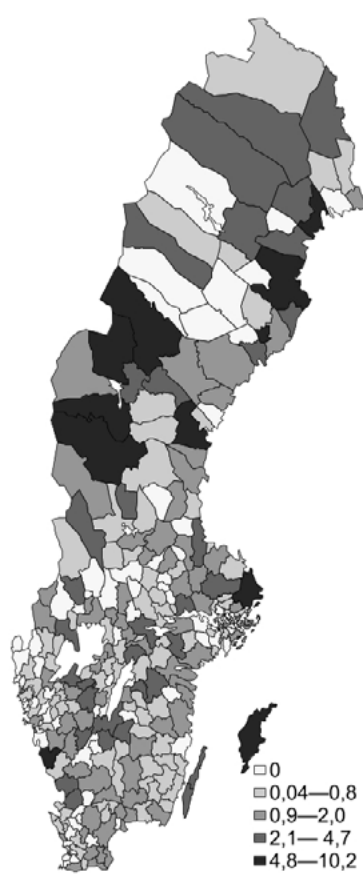
Figur 1b. Utbetalt stöd inom förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader, i miljoner kronor.

**Figur 1c. Utbetalt stöd inom
förädlingsstöd för att skapa nya jobb,
i miljoner kronor.**

**Figur 1d. Utbetalt stöd inom
investeringsstöd för att skapa nya
jobb, i miljoner kronor.**

Källa: Jordbruksverket.

4 Data och metod

I detta kapitel presenteras dataunderlaget som vi använt för att utvärdera företagsstödens effekter och metoderna som vi använt för att besvara frågeställningarna. I avsnitt 4.1 finns information om de företagsdata som ingår i utvärderingen och om datakällorna samt en beskrivning av metoderna för att skatta stödets effekter. Avsnitt 4.2. handlar om hur produktivitet beräknas, och i avsnitt 4.3 och 4.4 beskriver vi kort utvärderingsmetoden kontrafaktisk analys i allmänna termer respektive metoden för att skatta stödets effekter mer specifikt. Avsnitt 4.5 sammanfattar metoden som används för att utvärdera stödets effekter.

4.1 Företagsdata

För att kunna undersöka effekter av utbetalda stöd behövs detaljerade data på företagsnivå för en längre period, både före och efter stödutbetalningen. Vi skapar därför en databas som kombinerar data från olika källor för att kunna följa företag under flera år. Information om företagens ekonomiska utveckling hämtas från Statistiska centralbyråns (SCB:s) databaser *Företagens ekonomi* och *Företagsdatabasen*. Data finns för alla Sveriges företag, även enskilda firmor, till och med 2021. Informationen omfattar bland annat företagets produktion, antal anställda, förädlingsvärde och branschtillhörighet.

Till vår databas väljer vi ut företag som är verksamma inom jordbruk och livsmedel, utifrån branschtillhörighet. En del företag är aktiva i flera branscher, och för att avgöra vilken som är företagets huvudbransch används information om hur företaget rangordnar sin branschtillhörighet. Vi har definierat jordbruks- och livsmedelsföretag som de företag som har uppgett jordbruk (SNI 01) eller livsmedel (SNI 10 och SNI 11)¹⁴ som den viktigaste eller näst viktigaste näringsgrenen (branschen) för företaget. Endast aktiva företag inkluderas i databasen, definierat som företag med ett genomsnittligt produktionsvärde som överstiger 100 000 kronor per år.

Uppgifter om företagens ekonomi från SCB matchas på företagsnivå med information från Jordbruksverkets stöddatabas med uppgifter om utbetalade stödbelopp och tidpunkt för beslut om stöd. Uppgifter om stödutbetalning finns för perioden 2015–2024. Efter matchningen har vi skapat en databas med ekonomisk företagsinformation för 2010–2021 och information om stödutbetalningar för 2015–2021. I denna rapport kan vi alltså utvärdera de stöd som betalades ut under perioden 2015–2021. För att skatta effekterna används obalanserade paneldata. Detta innebär att företag som inkluderas i dataurvalet inte behöver ha data för varje analyserat år, men om data saknas för ett år faller företaget bort ur dataurvalet för det året. Hur många företag som kan inkluderas i skattningarna beror på vilket utfall vi undersöker och med vilken metod.

14 SNI 10 är koden för livsmedel och SNI 11 är koden för drycker enligt SNI2007.

Antalet stödföretag som inkluderas i dataurvalet redovisas när resultaten beskrivs i [kapitel 5](#).

4.2 Produktivitet

I denna rapport används produktivitet som mått på företags konkurrenskraft (se avsnitt [1.5.2](#)). Vi har valt att arbeta med två komplementära produktivetsmått: arbetsproduktivitet och total faktorproduktivitet (TFP), på samma sätt som i tidigare utvärderingar av stöd i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet (SLU, 2009; Hansson, 2010; Backman m.fl., 2016; Nilsson och Wixe, 2020; Blomquist, 2022). Arbetsproduktivitet definieras som förädlingsvärde per anställd. TFP gäller den ökning av produktionen som inte kan härledas till ökade insatser av produktionsfaktorerna arbete och kapital, och det är därmed ett bredare mått på produktivitet än arbetsproduktivitet.

För att få fram TFP på företagsnivå skattas en produktionsfunktion där residualen är ett mått på företagets produktivitet. Produktionsfunktionen är en så kallad Cobb-Douglas-funktion, vilken är vanligt förekommande i ekonomiska analyser:

$$Y_{it} = A_{it} L_{it}^{\alpha} K_{it}^{\beta} M_{it}^{\gamma} \quad (\text{Ekvation 1})$$

Produktionsfunktionen i ekvation 1 visar att produktionen i företag i år t , Y_{it} , beror på hur mycket arbetskraft (L), kapital (K) och material (M) som används i just företag i under år t . Produktionen påverkas även av den icke-observerbara teknologin (A) i företaget. Koefficienten A_{it} definieras som $A_{it} = e^{\pi_0 + \theta_{it}}$ där π_0 är ett mått på teknologin i branschen (medelvärde över tid) och θ_{it} visar hur företag i avviker från medelvärdet år t . Genom att ta den naturliga logaritmen av ekvation 1 får vi följande linjära ekvation:

$$\ln(Y_{it}) = \pi_0 + \alpha \ln(L_{it}) + \beta \ln(K_{it}) + \gamma \ln(M_{it}) + \theta_{it} \quad (\text{Ekvation 2})$$

Produktivitetstermen, θ_{it} , utgörs av residualen från en ekonometrisk skattning av ekvation 2. Traditionellt har ekvationen skattats med hjälp av Ordinary Least Squares (OLS). Detta är dock inte att rekommendera eftersom produktionsfaktorerna inte kan anses vara exogena, vilket riskerar att leda till felaktiga skattningar. Vi använder i stället en metod som har utvecklats av Levinsohn och Petrin (2003).¹⁵ Den tar hänsyn till att produktivitet och val av insatsvaror kan vara korrelerade, och innebär att produktivitetstermen θ_{it} består av två komponenter: $\theta_{it} = \omega_{it} + \varepsilon_{it}$, där ω_{it} är ett mått på företagets produktivitet och ε_{it} är en slumpmässig variabel som fångar mätfel och andra slumpmässiga faktorer. En proxyvariabel (materialåtgång M) används för att kontrollera för

¹⁵ Samma metod har använts i tidigare utvärderingar (Backman m.fl., 2016, Nilsson och Wixe, 2020 och Blomquist, 2022).

korrelationen mellan insatsvaror och slump termen, vilket gör det möjligt att identifiera ω_{it} och ε_{it} givet vissa antaganden.¹⁶

För att skatta TFP används data från SCB på företagsnivå. Nettoomsättning används för att mäta produktion (Y), antal anställda för att mäta arbetskraft (L), materiella anläggningstillgångar för att mäta kapital (K) och kostnader för råvaror och handelsvaror används för att mäta material (M). Vi följer litteraturen och räknar om värdet av variablerna Y, K och M från löpande till fasta priser genom att dividera variablernas värde med prisindex (deflator). Nettoomsättning (Y) och kostnader för råvaror och handelsvaror (M) deflateras med producentprisindex för jordbruksprodukter eller livsmedelsprodukter, beroende på vilken sektor det aktuella företaget är aktivt inom. Värdet av kapital (K) deflateras med producentprisindex för insats- och kapitalvaror. De olika prisindexen hämtas från SCB.¹⁷

4.3 Kontrafaktisk analys

Utvärderingen av företagsstödens effekter görs med hjälp av ekonometriska metoder. Syftet är att skatta eventuella samband mellan utbetalning av stöd och olika ekonomiska utfall hos företagen som har fått stöd. För att besvara frågeställning 1 och 2 ovan används en kontrafaktisk analys som tar hänsyn till hur utvecklingen för företagen skulle ha varit om företagen inte fått det aktuella stödet. Grundtanken är att jämföra den ekonomiska utvecklingen mellan företag som har fått stöd och företag som inte har fått stöd. De som har fått stöd kallar vi stödföretag. De som inte fått stöd kallas kontrollgrupp, och utvecklingen i kontrollgruppen kan ge en bild av hur stödföretagens hade utvecklats utan stöd, förutsatt att dessa företag har ungefär samma egenskaper som stödföretagen.

4.3.1 Selektionsproblem

En kontrafaktisk analys kan vara svår att genomföra eftersom man behöver information om stödföretag och kontrollföretag både före och efter stödutbetalningen. Här har den varit möjlig tack vare de detaljerade företagsdata som beskrivs ovan. En annan stor utmaning är att det ofta finns selektionsproblem, vilket innebär att det finns icke-slumpmässiga skillnader mellan de företag som har fått och de som inte har fått stöd. Företagen väljer själva om de ska söka stöd eller inte, och det kan finnas vissa egenskaper hos företagen som gör att de blir mer eller mindre benägna att söka stöd. Selektionsproblematiken gör att kontrollgruppen inte blir jämförbar med de

16 Antag att företag väljer materialåtgång som en funktion av sin produktivitet och kapital, $m_{it} = m_{it}(\omega_{it}, k_{it})$. Vid antagande om monotonicitet, dvs. att materialförbrukning ökar med produktivitet, kan funktionen inverteras, $\omega_{it} = \omega_{it}(m_{it}, k_{it})$. Detta gör det möjligt att ersätta ω_{it} i produktionsfunktionen utan att skapa simultanitetsproblem. Notera att små bokstäver innebär att den naturliga logaritmen av variablerna M och K används.

17 Producentprisindexen som används är: i) A produkter från jordbruk, skogsbruk och fiske, ii) 10–11 livsmedel och drycker och iii) MIG_ING_CAG insats- och kapitalvaror.

företag som har fått stöd, vilket i sin tur gör resultaten felaktiga. Om det till exempel är de mest lönsamma företagen som söker och får stöd är det troligt att dessa hade haft en bättre utveckling än kontrollgruppen även utan stöd. Det finns olika metoder för att hantera denna selektionsproblematik. Här har vi använt en kombination av så kallad "difference-in-differences"-analys och matchningsestimatorer, vilket även är en av de rekommenderade metoderna för att utvärdera effekter av landsbygdsprogrammet (EU-kommissionen, 2018). Först skattas sannolikheten för ett visst företag att få stöd genom "propensity score matching" (se t.ex. Abadie, 2005; Sant'Anna och Zhao, 2020). Den används sedan i "difference-in-differences"-analysen för att kontrollera för systematiska skillnader i benägenhet att få stöd mellan stödmottagare och kontrollgruppen när effekter av stöd estimeras.

4.3.2 Stöd vid olika tidpunkter

En annan utmaning med analysen är att stöd betalas ut vid olika tidpunkter. En traditionell "difference-in-differences"-analys fungerar bäst när det som undersöks inträffar vid samma tillfälle, till exempel stödutbetalningar (Goodman-Bacon, 2021; Callaway och Sant'Anna, 2021). På senare år har det framkommit att standardförfarandet, den så kallade "two-way fixed effect estimator", kan leda till felaktiga skattningar av stödets genomsnittliga effekter om företag får stöd vid olika tillfällen (de Chaisemartin och D'Haultfœuille, 2020; Goodman-Bacon, 2021, Callaway och Sant'Anna, 2021; Sun och Abraham, 2021; de Chaisemartin och D'Haultfœuille, 2023; Roth m.fl., 2023). Problemet uppstår om effekterna skiljer sig åt mellan företag och mellan tidsperioder, vilket är troligt. För att ta hänsyn till att stöd betalas ut vid olika tidpunkter följer vi "difference-in-differences"-metodiken som har föreslagits av Callaway och Sant'Anna (2021) och Sant'Anna och Zhao (2020), och som tidigare har använts av Blomquist (2022). Mer information om metoden finns senare, i [avsnitt 4.4](#).

4.3.3 Kontrollgrupper

Det faktum att stöd betalas ut vid olika tillfällen kan utnyttjas för att skapa kontrollgrupper. Callaway och Sant'Anna (2021) föreslår att företag som får stöd under den senare delen av en undersökt tidsperiod ska fungera som kontrollgrupp åt de företag som får stöd tidigt. Detta tillvägagångssätt minskar selektionsproblematiken eftersom både stödföretag och företag i kontrollgruppen då söker och får stöd (fast vid olika tillfällen). En annan möjlig kontrollgrupp är de företag som får avslag på sin stödansökan. Då har företagen i båda grupperna alltså sökt stöd, vilket minskar problemet med att företag har olika benägenhet att söka stöd. I denna utvärdering används två kontrollgrupper, men endast en åt gången. Den ena är en traditionell kontrollgrupp som består av företag som aldrig får stöd, den andra är en kontrollgrupp som består av dels företag som får stöd vid ett senare tillfälle,

dels företag som har fått avslag på sin stödansökan. Den sistnämnda av dessa två grupper ses som en mer lämplig kontrollgrupp på grund av selektionsproblematiken. För mer information om estimeringsteknik, se [avsnitt 4.4](#).

4.4 Modellspecifikation

Metoden "difference-in-differences" används ofta för att utvärdera effekter av olika policyinterventioner, till exempel utbetalning av företagsstöd. Grundtanken är att man jämför utfall för de företag som har fått stöd och de som inte har fått stöd (kontrollgruppen) före och efter utbetalningen. Skillnaden mellan de två gruppernas utfall antas vara en effekt av stödpengarna, eftersom man antar att de två grupperna borde följa samma parallella trender om inget stöd betalas ut. I denna rapport använder vi en form av "difference-in-differences"-analys som är anpassad till att stöd kan betalas ut vid olika tidpunkter, och som bygger på metoden som är utvecklad av Callaway och Sant'Anna (2021). Den relativt detaljerade metodbeskrivningen i det här avsnittet är viktig att inkludera eftersom denna utvärdering utgår från en annan metod än den som används i tidigare utvärderingar. Avsnittet har en något teknisk karaktär och går att hoppa över utan att sammanhanget förloras. Vi inleder med att definiera begrepp för att senare kunna beskriva hur effekter skattas.

4.4.1 Definitioner av begrepp

Vi låter $t = (1, \dots, T)$ vara en viss tidsperiod, i vara ett visst företag och D_{it} vara en binär variabel som kan ta värdet 1 eller 0. Om $D_{it} = 1$ får företag i stöd vid tidpunkt t , annars gäller $D_{it} = 0$. Vidare antar vi en situation där inga företag får stöd i period 1 och där ett företag som har fått stöd behåller detta stöd. Det ger $D_{i1} = 0$ och, om $D_{it} = 1$, så är också $D_{it+1} = D_{it+2} = \dots = 1$.

Eftersom företag kan få stöd vid olika tidpunkter behöver vi definiera G som den första tidpunkten då ett företag får stöd. Låt $G_{ig} = 1$ om företag i först får stöd vid tidpunkt g , och annars gäller $G_{ig} = 0$. Vi har även den binära variabeln C som är lika med 1 om företaget aldrig får stöd, det vill säga $C_i = 1$ om företag i aldrig får stöd.

Varje företag har två potentiella utfall vilka beror på om de får stöd eller inte: $Y_{it}(0)$ och $Y_{it}(g)$. $Y_{it}(0)$ visar utfallet för företag i vid tidpunkt t om det inte får stöd, och $Y_{it}(g)$ visar utfallet för företag i vid tidpunkt t om det först får stöd vid tidpunkt g . För varje företag kan man bara observera ett av utfallen. Om ett företag exempelvis får stöd går det inte att observera utfallet som hade inträffat om något stöd inte hade betalats ut.

4.4.2 Skattning av effekter

Vi kan nu definiera den kontrafaktiska skillnaden i målvariabeln, ATT ("average treatment effect on the treated"), som mäter skillnaden i potentiella utfall för företag som får stöd vid tidpunkt g :

$$ATT(g, t) = E[Y_t(g) - Y_t(o) \mid G_g = 1], t \geq g \quad (\text{Ekvation 3})$$

I ekvation 3 är E förväntat värde. Parametern som fås fram är ett medelvärde för varje grupp företag som har fått stöd vid tidpunkt g ("group-time average treatment effect"). Till exempel blir $ATT(2016, 2018)$ den genomsnittliga effekten 2018 för de företag som fick stöd 2016. Dessa effekter går att aggregera på olika sätt. Vi räknar ut den genomsnittliga effekten av ett visst stöd på en viss målvariabel, det vill säga ett genomsnitt för alla grupper och tidsperioder. Om signifikanta genomsnittliga effekter hittas undersöker vi även hur effekten förändras över tid. För en exakt beskrivning av aggregeringsmetoden, se Callaway och Sant'Anna (2021).

Det går inte att beräkna $Y_t(o)$ för de företag som får stöd, så det behövs en kontrollgrupp som kan jämföras med stödföretagen för att räkna ut $ATT(g, t)$, precis som i en traditionell "difference-in-differences"-analys. I Callaway och Sant'Anna (2021) föreslås två olika kontrollgrupper, dels företag som aldrig får stöd, dels företag som får stöd men som ännu inte har fått det vid tidpunkt g . Det klassiska valet är en kontrollgrupp bestående av företag som aldrig har fått stöd, och en sådan används vid en traditionell "difference-in-differences"-analys. En kontrollgrupp bestående av företag som får stöd vid ett senare tillfälle kan vara bättre att använda vid selektionsproblem eftersom alla företag i kontrollgruppen då har sökt stöd. I denna rapport följer vi Callaway och Sant'Anna (2021) och använder två olika kontrollgrupper när ATT estimeras:

1. Den första kontrollgruppen är aktiva¹⁸ jordbruks- eller livsmedelsföretag som inte har fått stöd under den undersökta perioden. Livsmedelsföretag inkluderas endast när förädlingsstöden analyseras. $ATT_1(g, t)$ beräknas när denna kontrollgrupp används.
2. Den andra kontrollgruppen är aktiva företag som antingen a) har fått stöd under den undersökta perioden men vid en senare tidpunkt än g , eller b) har sökt stöd men fått avslag. Företagen som inkluderas måste vara jordbruks- eller livsmedelsföretag, men livsmedelsföretag inkluderas endast när förädlingsstöden analyseras. Alla inkluderade företag i denna kontrollgrupp har alltså sökt stöd. Notera att denna kontrollgrupp kommer att förändras i takt med att fler företag får stöd. $ATT_2(g, t)$ beräknas när denna kontrollgrupp används.

18 Ett aktivt företag är definierat som ett företag med ett genomsnittligt produktionsvärde på minst 100 000 kronor per år.

Genom att anta parallella trender¹⁹ för stödgruppen och kontrollgruppen går det att estimerar $ATT(g,t)$. När kontrollgruppen består av företag som inte får stöd under den undersökta perioden (kontrollgrupp 1 ovan) skattas $ATT(g,t)$ enligt följande:

$$ATT_1(g,t) = E[Y_{it} - Y_{ig-1} | G_{ig} = 1] - E[Y_{it} - Y_{ig-1} | C_i = 1] \quad (\text{Ekvation 4})$$

Om kontrollgruppen består av företag som får stöd men vid ett senare tillfälle än g (kontrollgrupp 2 ovan) skattas $ATT(g,t)$ enligt följande:

$$ATT_2(g,t) = E[Y_{it} - Y_{ig-1} | G_{ig} = 1] - E[Y_{it} - Y_{ig-1} | D_{it} = 0, G_{ig} = 0] \quad (\text{Ekvation 5})$$

Skattningarna utförs i statistikprogrammet Stata17 med kommandot CSDID (Rios-Avila m.fl., 2021).

4.4.3 Företagsegenskaper

För att undersöka hur stödföretag skiljer sig från företag som inte har fått investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) undersöks ett antal företagsegenskaper, se [tabell 5](#). Detta är viktigt för att förstå vilka typer av företag som ingår i de olika kontrollgrupperna men även för att veta vilka variabler det är rimligt att använda för att göra ovannämnda ”propensity score matching”. [Tabell 5](#) visar beskrivande statistik för tre kategorier av företag: 1) företag som har fått stöd, 2) företag som inte har fått stöd och 3) företag som har sökt stöd men fått avslag. Notera att även de som har sökt men fått avslag inkluderas i gruppen som aldrig har fått stöd. Kategori 3 är därför en delgrupp till kategori 2. Kategori 2 domineras dock av företag som aldrig har sökt stöd.

Tabell 5. Beskrivande statistik för stödföretag och företag som inte har fått stöd.

4.1/2A Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft	Företag med beviljat stöd 2015–2021	Företag som inte fick stöd 2015–2021	Företag som fick avslag 2015–2021
Produktionsvärde, miljoner kronor	6,0	1,5	6,0
Förädlingsvärde, miljoner kronor	2,1	0,5	2,0
Antal anställda (företag utan anställda antas ha en anställd)	1,7 (2,2)	0,4 (1,3)	1,6 (2,2)
Materiella anläggnings-tillgångar, miljoner kronor	10,6	3,0	10,9
Antal företag	2 473	65 861	940

Tabellen visar att det finns flera skillnader mellan företag som har fått investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och de som inte har fått detta stöd, sett till 2015–2021. Stödföretagen är generellt betydligt större än de företag

19 Antagandet innebär $E[Y_{it}(o) - Y_{it-1}(o) | G_{ig} = 1] = E[Y_{it}(o) - Y_{it-1}(o) | C_i = 1]$ om kontrollgruppen består av de som aldrig får stöd och $E[Y_{it}(o) - Y_{it-1}(o) | G_{ig} = 1] = E[Y_{it}(o) - Y_{it-1}(o) | D_{it} = 0, G_{ig} = 0]$ om kontrollgruppen består av företag som inte har fått stöd vid tidpunkt g .

som inte har fått stöd i den undersökta perioden (kolumn 3 i [tabell 5](#)). De tenderar också att ha högre produktionsvärde och förädlingsvärde, fler anställda och större materiella anläggningstillgångar än företag som aldrig har fått stöd. Tabellen visar också att företag som har fått avslag (kolumn 4) och företag som har fått stöd är mycket lika varandra. Det innebär att företag som har fått avslag generellt är större än de företag som aldrig har sökt stöd.

[Tabell A11](#) i bilagan visar företagsegenskaper även för företag som har sökt investeringsstöd för nya jobb (6.4/6A), förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) och förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A). För investeringsstöd för nya jobb (6.4/6A) framgår att företag som har fått avslag generellt är mer lika företag som har fått stöd än de företag som aldrig har sökt stöd. När det gäller förädlingsstöden (4.2/3A, 4.2/6A) syns också att de företag som inte har sökt stöd är mindre än både de som har fått stöd och de som har fått avslag. Däremot tenderar företagen som har fått avslag att vara större än de som har fått stöd. En genomgång av datamaterialet visar att det framför allt är livsmedelsföretag som har fått avslag som driver detta resultat. Det kan alltså finnas vinster med att undersöka förädlingsstödens effekter för jordbruksföretag och livsmedelsföretag separat. Vår utvärdering omfattar dock relativt få stödmottagande livsmedelsföretag, vilket gör det svårt att estimerar resultat enbart för dessa.

4.4.4 Hantering av selektionsproblemet

Informationen i tabellerna [5](#) och [A11](#) stödjer misstanken om att det finns ett selektionsproblem som bör hanteras, eftersom det finns tydliga skillnader mellan de företag som har fått stöd och de som aldrig har sökt stöd.

En "difference-in-differences"-analys inkluderar vanligen kontroller för företagsegenskaper som inte förändras över tid och kontroller för gemensamma tidstrender såsom konjunkturfluktuationer som påverkar alla företag på liknande sätt. Genom att kontrollera för företagsspecifika egenskaper som inte förändras över tid är det möjligt att lösa den del av selektionsproblematiken som har sitt ursprung i företagsspecifika faktorer. Callaway och Sant'Annas (2021) estimator, som används i den här rapporten, inkluderar kontroller för både gemensamma tidstrender och företagsspecifika egenskaper som inte förändras över tid.

Selektionsproblematiken hanteras även genom att kombinera "difference-in-differences"-analysen med matchningsestimatorer. Stödets effekter estimeras alltså i två steg: I steg ett används "propensity score matching" för att skatta företagens sannolikhet för att få stöd, vilken sedan används när ekvation 4 och 5 estimerar effekter av stöden i steg två. Metoden har utvecklats av Abadie (2005). Den bygger på ett antagande om att stödföretagen och kontrollgruppen får ha olika parallella trender vid "difference-in-differences"-analys förutsatt att dessa kan förklaras med företagsspecifika variabler X_i . Sannolikheten för

att få stöd, så kallade "propensity scores", benämns $P(D_i = 1 / X_i)$. Vi följer Callaway och Sant'Anna (2021) och använder prediktionerna från skattningen av "propensity scores" som vikter när $ATT(g,t)$ skattas med ekvation 4 och 5.

För att skatta sannolikheten för att få stöd som en funktion av företagsspecifika variabler, "propensity scores", använder vi variablerna produktionsvärde, förädlingsvärde, antal anställda, materiella anläggningstillgångar och branschtillhörighet.²⁰ Det är alltså dessa variabler som benämns X_i ovan. Skattningen av sannolikheten för att få stöd gäller 2013, alltså året innan landsbygdsprogrammet infördes, för att X_i inte ska kunna påverkas av eventuella stöd.²¹

Skillnader i företagsegenskaper finns framför allt mellan företag som söker och inte söker stöd. Ytterligare ett sätt att begränsa selektionsproblemet är därför att använda kontrollgrupp 2, som består av företag som någon gång söker stöd men inte har fått stöd vid undersökningstillfället.

4.4.5 "Two-way fixed effects"-analys

För att relatera resultaten till tidigare utvärderingar av landsbygdsprogrammets företagsstöd utförs även en mer traditionell "difference-in-differences"-analys, en "two-way fixed effects" (TWFE), trots metodens ovan nämnda brister. Följande ekvation skattar stödets effekter med TWFE:

$$y_{it} = \beta_0 + \beta_1 D_{it} + \alpha_i + \theta_t + \varepsilon_{it} \quad (\text{Ekvation 6})$$

I ekvation 6 är y_{it} ett ekonomiskt utfall för företag i år t , till exempel produktivitet, α_i är företagsspecifika effekter, θ_t är tidsspecifika effekter och D_{it} är en dummyvariabel som tar värdet 1 från och med året då företag i får stöd. Feltermen, ε_{it} , fångar slumpmässiga variationer i utfallsvariabeln och β_0 är en konstant.²² Vi är intresserade av parametern β_1 som är skattningen av stödets effekt på det ekonomiska utfall som undersöks. Den kan tolkas som stödets genomsnittliga effekt på utfallsvariabeln. Denna tolkning är, som tidigare nämnts, endast korrekt om stödets effekt inte skiljer sig åt mellan företag och över tid.

Alla ovan modeller skattar stödets genomsnittliga effekt på målvariablerna. För att undersöka om stödets storlek påverkar resultaten skattas nedan modell, baserat på TWFE:

$$y_{it} = \beta_0 + \beta_1 D_{it} + \beta_2 S_{it} + \alpha_i + \theta_t + \varepsilon_{it} \quad (\text{Ekvation 7})$$

²⁰ Företagen delas in i fem branscher: odling (SNI 01110-01302), mjölk (SNI 01410), uppfödning (SNI 01420-01472), övrigt jordbruk (SNI 01500-01999) och livsmedel (SNI 10000-11999). En mer detaljerad branschindelning kan vara svår att använda eftersom antalet stödföretag är begränsat.

²¹ Notera att utfallsvariabler aldrig inkluderas i X_i vid matchningen. Produktionsvärde används till exempel inte som en av variablerna vid skattning av propensity scores om produktionsvärde är utfallsvariabeln som undersöks.

²² Notera att standardfelen är klustrade på företag

Den enda skillnaden mot ekvation 6 är att ekvation 7 innehåller variabeln S_{it} vilken är storleken på utbetalda stöd till företag i år t . Som i tidigare utvärderingar (t.ex. Backman m.fl., 2016, Nilsson och Wixe, 2020, Blomquist, 2022) är S_{it} definierat som stödbeloppet dividerat med ett mått på företagets storlek. Storleksmättet som har använts här är företagets materiella anläggningstillgångar (maskiner och inventarier). Effekten av stödets storlek ges av koefficienten β_2 , medan β_1 är effekten av att få stöd.

Som en känslighetsanalys av TWFE-resultaten kombineras ”propensity score matching” och ”difference-in-differences”-analys som inte tar hänsyn till att stöd utbetalas vid olika tillfällen. Matchningen genererar vikter som sedan används vid skattning av ekvation 6 och 7. Dessa resultat rapporteras i appendix och metoden benämns då PSM-TWFE. Matchningen görs på liknande sätt som beskrivits ovan; den gäller 2013 och ovan nämnda storleksvariabler används. Se bilagan för mer information.

4.5 Sammanfattning av metod

Rapporten utvärderar effekter av investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A), förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A), förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) på företags ekonomiska utveckling med hjälp av statistiska metoder.

Olika typer av ”difference-in-differences”-analyser används för att skatta stödets effekter. [Tabell 6](#) sammanfattar metoderna och visar de benämningar som används när resultaten presenteras i nästa kapitel. Som framgår av tabellen används fyra olika metoder. Tre av dessa (CS1–CS3)²³ tar hänsyn till att stöd betalas ut vid olika tidpunkter och följer metodiken enligt Callaway och Sant’Anna (2021), medan den fjärde metoden (TWFE) bygger på antagandet att effekten är lika stor för alla företag och år.

Rapportens föredragna metod är CS3 eftersom den kan hantera att det finns skillnader mellan stödföretag och företag som inte får stöd samt att stöd har betalats ut vid olika tidpunkter. Det visades i tabellerna [5](#) och [A11](#) att det finns skillnader mellan stödföretag och företag som inte söker stöd, vilket leder till ett selektionsproblem som är viktigt att hantera. Annars kan resultaten felaktigt ge sken av att stöden har en effekt på de undersökta utfallen. Både CS2 och CS3 hanterar problemet genom att använda ”propensity score matching” för att skatta företagets sannolikheter för att få stöd, vilka sedan används som vikter när effekter av stöden estimeras. Kontrollföretagen med låg sannolikhet för att få stöd får lägre vikt och därmed mindre inflytande i analysen. Till skillnad från CS2 har CS3 fördelen att kontrollgruppen består av företag som har sökt stöd men antingen fått avslag eller fått stöd efter undersökningstillfället. Det

²³ CS står för Callaway och Sant’Anna.

minskar selektionsproblematiken som kan uppstå när stöden är frivilliga att söka ytterligare. Med CS2 kan estimeringarna å andra sidan innehålla fler observationer i kontrollgruppen, vilket kan minska osäkerheten i skattningarna, förutsatt att kontrollgruppen som används är rimligt definierad.

Metod CS1 jämför utfall för stödföretag med utfall för alla företag inom samma bransch utan att ta hänsyn till eventuella skillnader mellan stödföretag och kontrollföretag. När det finns en misstanke om att stödföretagen och kontrollföretagen har olika parallella trender, se avsnitt 4.4.3, är metod CS2 och CS3 att föredra. Den fjärde metoden, TWFE, är troligen mindre lämplig eftersom den inte kan hantera att stödet betalas ut vid olika tillfällen. Metoden ingår för att vi ska kunna jämföra resultaten från denna och tidigare utvärderingar.

Tabell 6. Metoder som används för att skatta effekter.

Metod	Beskrivning
CS1	Difference-in-differences-analys som tar hänsyn till att stöd betalas ut vid olika tidpunkter. Vi jämför stödföretag med samtliga jordbruksföretag som inte har fått stöd under den undersökta perioden (kontrollgrupp 1). Denna metod benämns CS1 när resultaten presenteras.
CS2	Difference-in-differences-analys som tar hänsyn till att stöd betalas ut vid olika tidpunkter. Vi jämför stödföretag med samtliga jordbruksföretag som inte har fått stöd under den undersökta perioden (kontrollgrupp 1). Till skillnad från ovan skattas sannolikheten för att få stöd, propensity scores, som används när effekter av stöden beräknas. Denna metod benämns CS2 när resultaten presenteras.
CS3	Difference-in-differences-analys som tar hänsyn till att stöd betalas ut vid olika tidpunkter. Vi jämför stödföretag med jordbruksföretag som får stöd vid en senare tidpunkt eller som fått avslag på ansökan (kontrollgrupp 2). Sannolikheten för att få stöd, propensity scores, skattas och används när stödets effekter beräknas. Denna metod benämns CS3 när resultaten presenteras.
TWFE	Difference-in-differences-analys som antar att effekten är lika stor för alla företag och år. Detta är en traditionell så kallad two-way-fixed-effects-analys. Vi jämför stödföretag med samtliga jordbruksföretag som inte har fått stöd under den undersökta perioden (kontrollgrupp 1). Denna metod benämns TWFE när resultaten presenteras nedan. Metoden används också för att undersöka effekten av stödets storlek på utfallsvariablerna.

Notera att livsmedelsföretag också inkluderas i kontrollgrupperna när effekter av de två förädlingsstöden (4.2/3A och 4.2/6A) skattas.

Vi undersöker stödets effekter på konkurrenskraft, tillväxt, diversifiering och sysselsättning. De utfallsvariabler som används framgår av [tabell 7](#). Mer detaljerad information om utfallen finns i avsnitt 1.5.

Tabell 7. Utfallsvariabler.

Utfall	Definition
Konkurrenskraft	
Arbetsproduktivitet	Den naturliga logaritmen av kvoten av förädlingsvärdet dividerat med antalet anställda
Total faktorproduktivitet (TFP)	Den naturliga logaritmen av den skattade residualen från ekvation 2
Tillväxt	
Produktionsvärde	Den naturliga logaritmen av produktionsvärdet
Antal anställda	Medeltalet anställda omräknat till heltidspersoner
Förädlingsvärde	Den naturliga logaritmen av förädlingsvärdet
Marknadsandel	Den naturliga logaritmen av kvoten av nettoomsättning dividerat med total nettoomsättning för länets jordbruks- och livsmedelsföretag
Jordbruksintäkter	Den naturliga logaritmen av produkten av företagets nettoomsättning multiplicerat med andelen av företagets omsättning som kommer från jordbruk
Jordbrukets företagsinkomster	Den naturliga logaritmen av: produktionsvärde minus summan av råvaru- och handelskostnader, av- och nedskrivningar, personalkostnader, övriga externa kostnader, övriga rörelsekostnader och skattekostnader
Diversifiering	
Diversifiering på företagsnivå	Antal näringsgrenar som företaget är aktivt inom
Sysselsättning	
Antal anställda	Medeltalet anställda omräknat till heltidspersoner

5 Resultat

I detta kapitel redovisas resultaten av den empiriska analysen, som vi presenterar i ett varsitt avsnitt för de fyra stöden. Efter det ger vi svar på utvärderingsfrågorna.

Tabellerna i avsnitt 5.1–5.4 visar den genomsnittliga effekten av stöden på olika utfallsvariabler. Vissa utfallsvariabler har definierats utifrån den naturliga logaritmen, se [tabell 6](#), och för dem kan man multiplicera den skattade effekten (koefficienten) med 100 för att få en uppfattning om stödets effekt i termer av procentuell förändring. En koefficient på 0,1 indikerar exempelvis att stödet har ökat företagsinkomsterna med i genomsnitt 10 procent.²⁴ När det gäller sysselsättning och diversifiering anges effekten i antal anställda alternativt antal näringsgrenar som ett företag är aktivt inom.

Tabellerna visar även standardfelen, som är ett mått på skattningens osäkerhet. De används för att avgöra den statistiska signifikansen: En asterisk (*) innebär att effekten är signifikant på 10-procentsnivån, två asterisker (**) att effekten är signifikant på 5-procentsnivån och tre asterisker (***) innebär att effekten är signifikant på 1-procentsnivån. Om de estimerade effekterna inte följs av någon asterisk är de insignifikanta. En insignifikant effekt innebär att stödet inte har påverkat det undersökta utfallet.

5.1 Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft

Vi undersöker vilken effekt investeringsstödet för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) haft på sju olika utfallsvariabler. I dataurvalet ingår som mest 2 406 företag som har fått stöd och 934 företag som har fått avslag. För att använda metod CS2 och CS3 behövs data för 2013, och då bygger resultaten på data för 1 945 företag som har fått stöd och 708 företag som har fått avslag.²⁵ Alla klassificeras som jordbruksföretag.

[Tabell 8](#) visar att den **genomsnittliga effekten** på utfallsvariablerna beror på vilken metod som används vid skattning och vilka företag som stödföretagen jämförs med. Med kontrollgrupp 1, det vill säga alla företag som inte har fått stöd (CS1, CS2 och TWFE), ser vi generellt en positiv och signifikant effekt på utfallsvariablerna. Dock är effekten på marknadsandelen noll även om den är signifikant. När parallella trender tillåts bero på företagsspecifika variabler (CS2) är effekterna generellt signifikanta, men effekten på sysselsättning blir mindre signifikant när metod CS2 används än när CS1 och TWFE används.

24 Denna approximering av den procentuella effekten fungerar när koefficienten inte är alltför stor. När koefficienterna är stora bör följande formel användas för att få fram den procentuella effekten: $(e^{\text{koefficient}} - 1) * 100$.

25 Antalet stödföretag och företag som har fått avslag varierar något med utfallen som undersöks. När kontrollgrupp 1 används innehåller dataurvalet som mest 73 788 företag när ingen matchning görs och 48 428 företag när matchning görs.

Vi ser insignifikanta effekter med CS3, den föredragna metoden som innebär att man jämför stödföretag med kontrollgrupp 2 och som tillåter att parallella trender beror på företagsspecifika variabler. Detta tyder på att de andra metoderna inte i tillräckligt hög grad kontrollerar för selektionsproblematiken. När det gäller metod CS1 och TWFE är detta inte förvånande eftersom de inte tar hänsyn till skillnader mellan företag som får kontra inte får stöd. Inte heller metod CS2, som låter parallella trender bero på företagsspecifika variabler, tycks tillräckligt väl fånga dessa skillnader. De signifikanta positiva effekterna av stödet försvinner när kontrollgrupp 2 används, vilket indikerar att stöd främst söks av företag som har högre konkurrenskraft och tillväxt än de som inte söker stöd. Stödet i sig verkar dock inte påverka konkurrenskraften eller tillväxten.

Tabell 8. Den genomsnittliga effekten på utfallsvariablerna av investeringsstödet 4.1/2A.

Metod	TFP	Arbets- produkt- ivitet	Produktions- värde	Syssel- sättning	Marknads- andel	Förädlings- värde	Jordbruks- intäkter	Jordbrukets företags- inkomster
CS1	0,047*** (0,010)	0,073*** (0,017)	0,113*** (0,014)	0,077** (0,031)	0,001* (0,003)	0,094*** (0,017)	0,115*** (0,015)	0,129*** (0,015)
CS2	0,074*** (0,009)	0,125*** (0,018)	0,179*** (0,015)	0,492* (0,294)	0,001* (0,000)	0,163*** (0,018)	0,187*** (0,016)	0,186*** (0,015)
CS3	0,000 (0,012)	-0,026 (0,023)	-0,020 (0,020)	0,004 (0,045)	0,000 (0,000)	-0,020 (0,023)	-0,031 (0,021)	-0,022 (0,020)
TWFE	0,127*** (0,009)	0,245*** (0,014)	0,365*** (0,015)	0,236*** (0,037)	0,001*** (0,000)	0,309*** (0,015)	0,371*** (0,016)	0,400*** (0,016)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer: * $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.
Se [tabell 6](#) för mer information om de olika metoderna.

I bilagan finns kompletterande resultat om investeringsstödet (4.1/2A) effekt på konkurrenskraft (tabell A1–A3 i bilagan). Huvudresultatens **känslighet** för olika modellspecifikationer framgår av [tabell A1](#). Generellt håller resultaten i [tabell 8](#) även vid användning av andra modellspecifikationer, se [avsnitt A1](#) i bilagan för mer information. [Tabell A1](#) innehåller resultat från en TWFE-analys där kontrollgruppen enbart består av företag som har fått avslag på sin stödansökan (TWFE avslag i [tabell A1](#)). Denna specifikation gör att koefficienterna för TFP och arbetsproduktivitet inte längre är signifikanta. Vidare är de signifikanta koefficienterna betydligt mindre än de som rapporteras för TWFE-metoden i [tabell 7](#). Kontrollgruppen spelar alltså roll även för TWFE-resultaten.

Små och stora företag kan få olika effekter av investeringsstöd. Backman m.fl. (2016) visade att det endast var små företags produktivitet som ökade av investeringsstöd under den förra programperioden. I denna utvärdering hittar vi dock inga indikationer på att effekterna för små företag skiljer sig från genomsnittet för alla företag. [Tabell A2](#) visar insignifikanta effekter på alla utfallsvariabler för företag med max en anställd när den föredragna metoden (CS3) används.

[Tabell A3](#) visar hur **investeringsstödet**s storlek påverkar utfallsvariablerna. Storlekseffekter har tidigare analyserats i Backman m.fl. (2016), Nilsson och

Wixe (2020) och Blomquist (2022). Enligt tabellen får stödets storlek ingen signifikant effekt med TWFE-metoden, och inte heller när kontrollgruppen begränsas till de företag som har fått avslag på sin stödansökan (TWFE avslag i [tabell A4](#)).²⁶ Däremot ser vi signifikanta negativa effekter när TWFE kombineras med "propensity score matching". Negativa effekter innebär att stödets effekt avtar ju större stödet är i förhållande till företagets storlek. Dessa resultat pekar på att matchningen som används inte fullt ut kontrollerar för skillnader mellan företag som söker stöd och företag som inte söker stöd. De negativa effekterna av stödets storlek kan därför ses som något mindre trovärdiga än de insignifikanta effekterna när kontrollgruppen begränsas till företag som fått avslag på sin stödansökan.

Negativa effekter av investeringsstöds storlek har även hittats i tidigare utvärderingar. Backman m.fl. (2016) lyfter att de negativa effekterna kan bero på att företag tenderar att anpassa sitt investeringsbeteende och prioritera investeringar som kan få stöd framför mer produktiva investeringar (Baumol, 1990), men också på att företag som får stora stöd kan bli mindre benägna att använda kostnadsbesparande metoder (Bergström, 2000). Zhu m.fl. (2012) har också observerat att ökat stödberoende inom jordbruket har negativa effekter på produktiviteten.

5.2 Förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader

Vi har undersökt effekten av förädlingsstöd för kort livsmedelskedja (4.2/3A) för sju olika utfallsvariabler, för att se hur stödföretagens konkurrenskraft och tillväxt har påverkats. I dataurvalet finns som mest 167 företag som har fått stöd och 68 företag som har fått avslag på sin stödansökan. Bland stödföretagen finns 119 jordbruksföretag och 48 livsmedelsföretag. För att använda metod CS2 och CS3 krävs företagsdata för 2013, och då ingår 106 stödföretag och 41 företag som har fått avslag i analysen.²⁷

[Tabell 9](#) visar att den **genomsnittliga effekten** på utfallsvariablerna beror på vilken skattningsmetod som används och på vilka företag som stödföretagen jämförs med. I de fall då kontrollgrupp 1 används, det vill säga att stödföretagen jämförs med alla företag som inte har fått stöd, (CS1, CS2 och TWFE) ser vi generellt en positiv och signifikant effekt på utfallsvariablerna. Dock är effekten på marknadsandel noll även om den är signifikant. När parallella trender tillåts bero på företagsspecifika variabler (CS2) finns signifikansen kvar, förutom effekten på sysselsättning som inte längre är signifikant.

26 Notera att kontrollgruppen som används här inte är kontrollgrupp 2. I detta fall består kontrollgruppen enbart av företag som har fått avslag på sin stödansökan.

27 Antalet stödföretag och företag som har fått avslag varierar något med utfallen som undersöks. När kontrollgrupp 1 används innehåller dataurvalet som mest 75 068 företag när ingen matchning görs och 57 470 företag när matchning görs.

Skattningen i den föredragna metoden CS3, som jämför stödföretag med kontrollgrupp 2 och tillåter parallella trender bero på företagsspecifika variabler, visar insignifikanta effekter för alla utfallsvariabler. Detta tyder på att de andra metoderna inte i tillräckligt hög grad kontrollerar för selektionsproblematiken, precis som ovan. De signifikanta positiva effekterna av stödet försvinner när kontrollgrupp 2 används, vilket åter indikerar att företag som söker stöd generellt har högre konkurrenskraft än de som inte söker stöd. Stödet i sig verkar inte ha någon effekt på konkurrenskraften.

Tabell 9. Den genomsnittliga effekten på utfallsvariablerna av förädlingsstöd 4.2/3A.

Metod	TFP	Arbets- produkt- ivitet	Produktions- värde	Syssel- sättning	Marknads- andel	Förädlings- värde	Jordbruks- intäkter ^a	Jordbrukets företags- inkomster ^a
CS1	0,109*** (0,034)	0,106* (0,063)	0,271*** (0,049)	0,406*** (0,141)	0,001* (0,000)	0,185*** (0,065)	0,225*** (0,054)	0,243*** (0,052)
CS2	0,146*** (0,034)	0,134** (0,061)	0,309*** (0,052)	1,473 (0,925)	0,001*** (0,000)	0,211*** (0,060)	0,267*** (0,056)	0,259*** (0,054)
CS3	0,053 (0,045)	-0,105 (0,120)	0,067 (0,078)	0,310 (0,314)	0,000 (0,001)	-0,073 (0,12)	-0,010 (0,081)	0,029 (0,075)
TWFE	0,209*** (0,037)	0,302*** (0,056)	0,577*** (0,060)	0,815*** (0,224)	0,003*** (0,010)	0,457*** (0,062)	0,568*** (0,070)	0,651*** (0,074)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01. ^a Endast jordbruksföretag inkluderas. Se [tabell 6](#) för mer information om de olika metoderna.

I bilagan finns kompletterande resultat för förädlingsstödet (4.2/3A) effekt på konkurrenskraft (tabell A4–A6). Huvudresultatens **känslighet** för olika modellspecifikationer framgår av [tabell A4](#). Generellt håller resultaten i [tabell 9](#) även vid användning av andra modellspecifikationer, se [avsnitt A2](#) i bilagan för mer information. [Tabell A4](#) innehåller dock intressanta resultat från en TWFE-analys där kontrollgruppen enbart består av företag som fått avslag på sin stödansökan (TWFE avslag i [tabell A4](#)). Resultaten visar att endast koefficienterna för arbetsproduktivitet och förädlingsvärde är signifikanta, och att storleken på koefficienterna är mindre än tidigare. Vilka företag man jämför med är alltså viktigt även för TWFE-resultaten. När kontrollgruppen består av företag som har fått avslag är resultaten från TWFE-analysen mer lika resultaten av metod CS3, vilket är förväntat eftersom liknande kontrollgrupper används.

[Tabell A5](#) visar effekten av förädlingsstödet för jordbruksföretag. Resultaten påverkas inte av att exkludera livsmedelsföretagen eftersom vi inte ser några signifikanta effekter för jordbruksföretag med metod CS3. Urvalet omfattar bara 17 livsmedelsföretag när parallella trender tillåts bero på företagsspecifika variabler, så vi kan inte skatta effekterna för dessa företag separat.

Av [tabell A6](#) framgår att effekten av **stödet storlek** är signifikant och negativ på alla utfallsvariabler utom total faktorproduktivitet och jordbruksintäkter vid användning av TWFE-metoden. När kontrollgruppen begränsas till de företag som har fått avslag visar analysen signifikanta och negativa effekter för sysselsättning, marknadsandel (dock en noll-effekt) och förädlingsvärde.

En kombination av TWFE-metoden och ”propensity score matching” ger signifikanta och negativa effekter för sysselsättning, marknadsandel (dock en noll-effekt), förädlingsvärde, produktionsvärde och jordbrukets företagsinkomster. En försiktig tolkning av resultaten i [tabell A6](#) är att stödets storlek har en negativ effekt på sysselsättning och förädlingsvärde, vilket stämmer med tidigare studiers resultat. Slutsatsen ovan var att stödets genomsnittliga effekter på sysselsättning och förädlingsvärde är insignifikanta, så det är svårt att avgöra vad en negativ och signifikant effekt av stödets storlek på dessa variabler egentligen betyder. Möjligen kan bristen på positiva genomsnittliga effekter drivas av de företag som får mycket stöd i förhållande till sin storlek.

5.3 Förädlingsstöd för att skapa nya jobb

Effekten av förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) undersöks på två utfallsvariabler, jobbskapande och diversifiering. Dataurvalet omfattar som mest 72 företag som har fått stöd och 29 företag som har fått avslag. Totalt 36 av stödföretagen är verksamma inom jordbruk och 36 inom livsmedel. Metod CS2 och CS3 kräver data för 2013, och då omfattar analysen 41 företag som har fått stöd, varav 25 inom jordbruk, och 19 företag som har fått avslag.²⁸

[Tabell 10](#) visar den **genomsnittliga effekten** på utfallsvariablerna. Effekten på diversifiering är insignifikant oavsett hur den skattas och vilka företag som man jämför med. Effekten på sysselsättning beror å andra sidan på hur kontrollgruppen definieras. Med metod CS1 och TWFE, som jämför stödföretag med alla företag som inte har fått stöd utan att försöka hantera det troliga selektionsproblemet, ser vi en signifikant och positiv effekt på sysselsättning, men inga signifikanta effekter när analysen tar hänsyn till skillnader mellan stödföretag och kontrollgrupp med metod CS2 och CS3. Bristen på signifikanta positiva effekter av stödet indikerar att det finns skillnader mellan stödföretagen och de företag som inte söker stöd.

Sammanfattningsvis hittas inga effekter av förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) på varken sysselsättning eller diversifiering när den föredragna metoden används. Eftersom antalet stödföretag är få är det inte möjligt att undersöka effekter för jordbruksföretag och livsmedelsföretag separat.

28 När kontrollgrupp 1 används innehåller dataurvalet totalt 75 068 företag när ingen matchning görs och 48 979 företag när matchning görs.

Tabell 10. Den genomsnittliga effekten på utfallsvariablerna av förädlingsstöd 4.2/6A.

Metod	Sysselsättning	Diversifiering
CS1	0,645*** (0,194)	0,001 (0,026)
CS2	2,814 (2,290)	-0,000 (0,039)
CS3	0,398 (0,538)	0,015 (0,036)
TWFE	1,305*** (0,302)	-0,036 (0,031)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer:

* $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Se [tabell 6](#) för mer information om de olika metoderna.

I bilagan finns kompletterande resultat för förädlingsstödet (4.2/6A) effekter på sysselsättning och diversifiering, se tabell A7–A8. Huvudresultatens **känslighet** för olika modellspecifikationer framgår av [tabell A7](#). Den visar att resultaten i [tabell 10](#) generellt håller även när vi använder andra modellspecifikationer, se [avsnitt A3](#) i bilagan för mer information. Dock ser vi en negativ och svagt signifikant effekt på diversifiering när kontrollgruppen begränsas till de som har fått avslag och TWFE-metoden används (se TWFE avslag i [tabell A7](#)). [Tabell A8](#) visar att **stödet storlek** har insignifikant effekt på både sysselsättning och diversifiering. Det är dock relativt få företag som har fått förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A), vilket ger en större osäkerhet än för övriga resultat.

5.4 Investeringsstöd för att skapa nya jobb

Effekten av investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) undersöks på två utfallsvariabler, jobbskapande och diversifiering. Dataurvalet omfattar som mest 190 företag som har fått stöd och 138 företag som har fått avslag på sin ansökan. Metod CS2 och CS3 kräver data för 2013, och då omfattar analysen 129 stödföretag och 85 företag som har fått avslag.²⁹ Alla inkluderade företag är jordbruksföretag.

Även [tabell 11](#) visar att den **genomsnittliga effekten** på utfallsvariablerna beror på vilken metod som används. Med kontrollgrupp 1, det vill säga alla företag som inte har fått stöd (metod CS1, CS2 och TWFE), ser vi generellt en positiv och signifikant effekt på utfallsvariablerna. När parallella trender tillåts bero på företagsspecifika variabler (CS2) består de positiva och signifikanta effekterna, men med vissa skillnader i effekternas storlek. Med CS3, alltså den föredragna metoden som jämför stödföretag med kontrollgrupp 2 och tillåter parallella trender bero på företagsspecifika variabler, får vi insignifikanta effekter för båda utfallsvariablerna. Detta tyder återigen på att det finns ett selektionsproblem som inte hanteras tillräckligt väl med de andra metoderna.

29 Antalet stödföretag och företag som har fått avslag varierar något med utfallen som undersöks. När kontrollgrupp 1 används innehåller dataurvalet som mest totalt 74 193 företag när ingen matchning görs och 48 445 företag när matchning görs.

I bilagan finns kompletterande resultat för investeringsstödet (6.4/6A) effekter på sysselsättning och diversifiering, se tabell A9–A10. Huvudresultatens **känslighet** för olika modellspecifikationer presenteras i [tabell A9](#). Det framgår att resultaten i [tabell 11](#) generellt håller även med andra modellspecifikationer, se [avsnitt A4](#) i bilagan, men att effekten på diversifiering påverkas i skattningen som kallas CS₃₊, se [tabell A9](#). CS₃₊ är en ”dubbelt robust” estimeringsmetod där variablerna som används för att skatta sannolikheten för att få stöd även används som kontroller i skattningar av stödets effekt. Med både metod CS₃ och CS₃₊ används kontrollgrupp 2, alltså företag som får stöd vid ett senare tillfälle och företag som har fått avslag på sin stödansökan. När CS₃₊ används ser vi en positiv effekt på diversifiering som är signifikant på 10-procentsnivån. Denna effekt skattas till 0,088 vilket innebär att företag som har fått stöd i genomsnitt har blivit aktiva inom ytterligare 0,088 näringsgrenar.

En närmare analys av resultaten för metod CS₃ visar att effekten på diversifiering är på gränsen till att vara signifikant. Det innebär att skillnaden mellan resultaten för CS₃ och CS₃₊ är mindre än vad den först verkar vara. Resultaten indikerar att stödet har påverkat diversifieringen i stödföretagen. Den signifikanta effekten med metod CS₃₊ är dock liten, och eftersom den endast är signifikant på 10-procentsnivån finns det 10 procents risk för att effekten är slumpmässig.

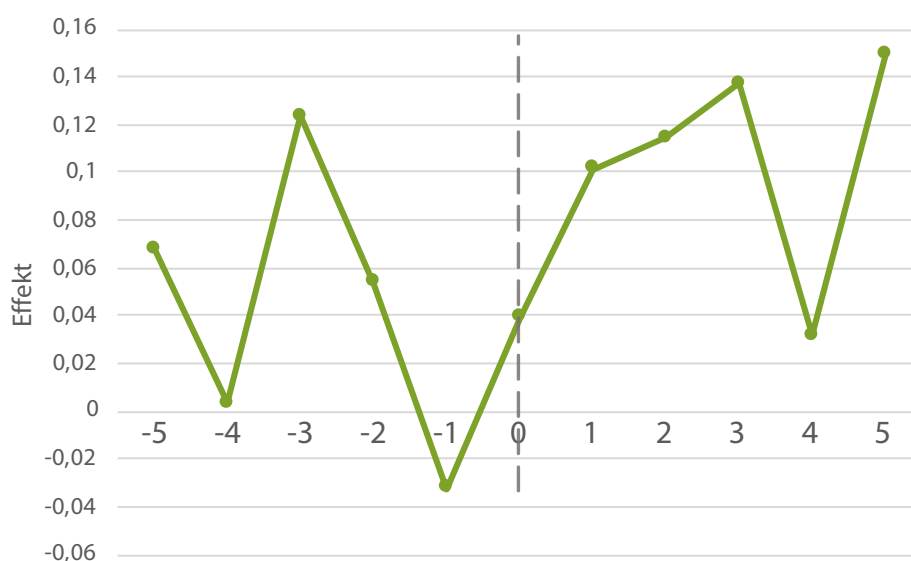
Tabell 11. Den genomsnittliga effekten på utfallsvariablerna av investeringsstöd 6.4/6A.

Metod	Sysselsättning	Diversifiering
CS1	0,214** (0,083)	0,121*** (0,040)
CS2	0,344** (0,137)	0,113** (0,047)
CS3	0,092 (0,160)	0,087 (0,053)
TWFE	0,489*** (0,141)	0,239*** (0,057)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer:

* p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01. Se [tabell 6](#) för mer information om de olika metoderna.

Då vi ser att stödet har en liten signifikant effekt på diversifiering blir det relevant att undersöka om denna effekt är tillfällig eller bestående åren efter företaget fick stöd. [Figur 2](#) visar hur den skattade effekten utvecklas över tid och baseras på metoden CS₃₊. Y-axeln visar stödets effekt och x-axeln visar antal år före och efter företaget fick stöd. Den streckade vertikala linjen visar tidpunkten för stödet. Vi ser att stödets effekt ökade i tre år efter beslut om stöd, följt av en minskning det fjärde året. Det femte året efter stödet återhämtar sig effekten igen. Det verkar alltså inte röra sig om en tillfällig effekt. Effekterna fyra–fem år efter beslut om stöd är dock relativt osäkra eftersom det inte är så många företag i urvalet som går att följa så länge. När en längre tidsperiod med data är tillgänglig skulle det vara intressant att undersöka effekterna på längre sikt.

Figur 2. Skattad effekt på diversifiering av investeringsstödet för att skapa nya jobb över tid.

Not: Y-axeln visar stödets effekt på diversifiering och x-axeln antalet år före och efter stödutbetalning till företaget. Stöd ges år 0.

Figur 2 visar också att det inte finns en uppåtgående trend i kurvan innan beslut om stödet. Detta tyder på att utvecklingen för kontrollgruppen ger en trovärdig bild av hur stödföretagen hade utvecklats utan stödet.³⁰ Vi har även testat för parallella trender och funnit att selektionsproblematiken hanteras på ett acceptabelt sätt.³¹ Stödföretagen bedöms därför ha jämförts med en lämplig kontrollgrupp, vilket stärker resultatens trovärdighet. Sammanfattningsvis indikerar resultaten att investeringsstödet för att skapa nya jobb har haft en liten men positiv effekt på företagens diversifiering.

Tabell A10 (se bilaga) visar att **stödet** har en signifikant och negativ effekt på sysselsättningen, oavsett vilken metod som används. Återigen är det möjligt att bristen på positiva genomsnittliga effekter på sysselsättning drivs av de företag som får mycket stöd i förhållande till sin storlek. Större stöd kan också innebära att företagen gör investeringar som är mer arbetsbesparande.

Storlekseffekten på diversifiering är endast signifikant, och positiv, med metoden som kombinerar "propensity score matching" och TWFE. En positiv effekt innebär att effekten ökar ju större stödet är i förhållande till företagets storlek. Effekten på diversifiering är svårtolkad eftersom den inte är stabil. Våra resultat pekar på att matchning inte fullt ut kontrollerar för skillnader mellan företag som söker kontra inte söker stöd. De positiva effekterna av stödets

30 De skattade effekterna före stödet är så kallade "placeboeffekter" och ger en indikation på om antagandet om parallella trender är rimligt. Skattning av placeboeffekter är ett vanligt sätt att undersöka om stödföretag och kontrollföretag har haft liknande parallella trender före stödet (Athey och Imbens, 2017). Notera även att figuren visar ett tydligt skifte mellan perioden före och perioden efter stödet.

31 Vi använder kommandot `estat pretest` efter skattning med kommandot `csdid`. Testets nollhypotes är att antagandet om parallella trender före stödets utbetalning håller. Vi finner ett insignifikant p-värde på 0,1342 vilket gör att vi inte kan förkasta nollhypotesen.

storlek ses därför som något mindre trovärdiga än de insignifikanta effekterna som hittades när kontrollgruppen begränsades till företag som fått avslag på sin ansökan.

5.5 Svar på utvärderingsfrågorna

Här besvarar vi de EU-gemensamma utvärderingsfrågorna CEQ 16 och CEQ 27 med utgångspunkt i resultaten ovan.

5.5.1 Diversifiering och sysselsättning i företag som har fått stöd

Utvärderingsfråga CEQ 16 gäller hur landsbygdsprogrammet har främjat diversifiering, utveckling av småföretag och jobbskapande. Detta har vi undersökt genom att skatta vilka effekter förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) har på företagens diversifiering och sysselsättning. Utgångspunkten har varit att jämföra utfall för stödföretag med utfall för företag som inte har fått stöd med hjälp av statistisk analys som tar hänsyn till att företag som söker stöd kan ha andra egenskaper än de som inte gör det.

De empiriska resultaten visar att stödets skattade effekter på sysselsättning beror på metoden och de företag som ingår i kontrollgruppen. Den föredragna metoden kan dock inte visa att förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) eller investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) har haft någon effekt på antalet anställda. Vår slutsats är därför att dessa stöd inte har haft någon påvisbar effekt på sysselsättning i företagen som fått stöd.

De empiriska skattningarna för förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) kan inte heller påvisa någon effekt på diversifiering. Detta resultat håller oavsett skattningsmetod. Däremot finns indikationer på att investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) kan ha haft en svag positiv effekt på antalet näringsgrenar som ett företag är aktivt inom. Den genomsnittliga effekten skattas till cirka 0,09 vilket innebär att företag blir aktiva i ytterligare 0,09 näringsgrenar efter att ha fått stöd. Vi tolkar det som en ökad diversifiering. Analysen visar vidare att effekten består i åtminstone tre år efter att stödet har betalats ut. Investeringsstödet för att skapa nya jobb (6.4/6A) har alltså ökat företagens diversifiering men effekten är marginell.

5.5.2 Konkurrenskraft och tillväxt i företagen som har fått stöd

Utvärderingsfråga CEQ 27 gäller hur landsbygdsprogrammet har bidragit till att främja jordbrukets konkurrenskraft. Detta har vi undersökt genom att skatta vilka effekter investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och förädlingsstöd för kort livsmedelskedja (4.2/3A) haft på total faktorproduktivitet och arbetsproduktivitet. Vi har även undersökt företagens förmåga att växa

eftersom tillväxt på sikt kan påverka konkurrenskraften. När det gäller effekterna på tillväxt har vi undersökt produktionsvärde, antal anställda, förädlingsvärde, marknadsandel, jordbruksintäkter och jordbrukets företagsinkomster. Utgångspunkten för analysen har även här varit att jämföra utfall för stödföretag och utfall för företag som inte fått stöd, med hjälp av en statistisk analys som tar hänsyn till att företag som söker stöd kan ha andra egenskaper än företag som inte gör det.

De empiriska resultaten visar att stödets skattade effekter beror på metoden och de företag som ingår i kontrollgruppen. Den föredragna metoden kan dock inte visa att vare sig investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) eller förädlingsstöd för kort livsmedelskedja (4.2/3A) har haft någon effekt på konkurrenskraften eller tillväxten i företagen som har fått stöd. Resultaten tyder på att företagen som söker stöd generellt är mer konkurrenskraftiga och har högre tillväxt än övriga företag. Däremot går det inte att se att stöden i sig påverkar konkurrenskraften eller tillväxten.

6 Diskussion

I det här kapitlet diskuterar vi resultaten och svaren på frågeställningarna. Resultaten relateras till tidigare utvärderingar av likande stöd och till potentiella effekter av liknande stöd i den strategiska planen. Dessutom diskuterar vi osäkerhetsfaktorer i analysen och möjliga utvecklingar av analysen inför framtida studier.

6.1 Jämförelse med tidigare utvärderingars resultat

Tidigare utvärderingar av landsbygdsprogrammets effekter visar blandade resultat. De första fann att investerings- och förädlingsstöden hade en begränsad effekt på konkurrenskraften (SLU, 2009; SLU, 2010) men positiv effekt på enstaka utfall som till exempel antal anställda och omsättning (SLU, 2010). Senare utvärderingar (Backman m.fl., 2016; Nilsson och Wixe, 2020) gav generellt en mer positiv bild av stödets effekter, även om effekterna varierar mellan olika stöd.

6.1.1 Effekter på konkurrenskraft och tillväxt

Denna rapport kan inte påvisa att investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) har någon effekt på konkurrenskraft eller tillväxt, vilket ligger i linje med de tidiga utvärderingarnas resultat (SLU, 2009; SLU, 2010) men avviker från de positiva effekter som har hittats i senare utvärderingar (Backman m.fl., 2016; Nilsson och Wixe, 2020). Backman m.fl. (2016) visar till exempel att investeringsstödet 2007–2013 hade positiv effekt på stödföretagens omsättning och marknadsandel generellt samt positiv effekt på små företags produktivitet. Enligt flera tidigare studier syns de positiva effekterna först på längre sikt, vilket denna rapport har haft begränsad möjlighet att analysera då datamaterialet endast sträcker sig till 2021. I Backman m.fl. (2016) kommer de positiva effekterna på produktivitet för små företag först cirka 5 år efter att företagen fick investeringsstöd. Nilsson och Wixe (2020) visar vidare att investeringsstöd för ökad konkurrenskraft under 2014–2022 förväntades ge positiva effekter, men att dessa effekter inte skulle materialiseras före 2020.³² Under den första delen av programperioden förväntades effekterna i stället vara statistiskt insignifikanta eller till och med negativa. Eftersom vi analyserar data fram till 2021 ligger resultaten i linje med de förväntade effekterna enligt Nilsson och Wixe (2020).

För förädlingsstöd för kort livsmedelskedja (4.2/3A) ser vi inga effekter på konkurrenskraften eller tillväxten. Resultatet stämmer relativt väl med de första

³² De förväntade effekterna bygger på skattade effekter av motsvarande stöd (121) i den föregående programperioden. De skattade koefficienterna användes för att prognostisera de förväntade effekterna av investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) för företag som beviljades stöd 2014–2016. De förväntade effekterna baserades på antagandet att skattade samband och yttre förhållanden under föregående programperiod även gällde under perioden 2014–2020. (Nilsson och Wixe, 2020).

utvärderingarnas resultat men avviker något från senare resultat. SLU (2009) fann till exempel inga effekter av förädlingsstödet för jordbruksföretag, och för livsmedelsföretag sågs signifikanta effekter för endast två av nio undersökta utfall. I vårt fall består dataurvalet främst av jordbruksföretag och det är de som generellt driver resultaten. SLU (2010) såg inga effekter av förädlingsstöden på produktivitet eller export men däremot på antalet anställda och storlek på investeringar. Enligt senare utvärderingar har förädlingsstödet haft svagt positiv effekt på produktivitet på längre sikt samt positiv effekt på omsättning och antal anställda (Backman m.fl., 2016). Även tidigare studier visar alltså högst begränsade effekter på företagens konkurrenskraft men vissa positiva effekter på tillväxten.

6.1.2 Effekter på sysselsättning och diversifiering

Vår utvärdering visar att varken förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) eller investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) har påverkat sysselsättningen. Det senare stödet handlar om att skapa och utveckla annan verksamhet än jordbruk, så vi kopplar det till Backman m.fl. (2016) som visade att diversifieringsstödet under 2007–2013 hade en positiv effekt på antalet anställda i urbana kommuner men begränsade effekter i övrigt.

När det gäller effekter på diversifiering ser vi inga effekter av förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) men en svagt positiv effekt av investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A). Detta avviker från Backman m.fl. (2016) som inte hittade någon effekt av diversifieringsstödet på diversifiering under 2007–2013. Diversifieringen mäts dock på olika sätt i de båda utvärderingarna. Backman m.fl. (2016) hade endast möjlighet att mäta diversifiering på kommunnivå på grund av brist på data, medan vi har kunnat göra mätningar på företagsnivå. Ett sådant mått är lättare att relatera till stödet som betalas ut till företag och inte kommuner.

6.1.3 Effekter av stödets storlek

Effekter av stödets storlek är i de flesta fall statistiskt insignifikanta, men vi ser negativa effekter på sysselsättningen av investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A), och på sysselsättning och förädlingsvärde av förädlingsstöd för kort livsmedelskedja (4.2/3A). Negativa effekter av stödets storlek finns också för investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A), men de är mer osäkra. Dessa negativa effekter av stödets storlek stämmer väl överens med tidigare resultat i både Backman m.fl. (2016) och Nilsson och Wixe (2020). Även Blomquist (2022) hittar liknande resultat för vattenbruk och beredningsindustri. En negativ effekt av stödets storlek betyder att effekten minskar ju större stödbeloppet är i förhållande till företagets storlek. Det är inte klarlagt varför det blir så, men det är möjligt att företag anpassar sig efter stödreglerna och satsar på investeringar som det går att få stöd för i stället för sådana som skulle gynna företagets

ekonomiska utveckling. Stora stöd kan också medföra att företagen blir mindre benägna att kostnadseffektivisera, och därmed får sämre lönsamhet. De negativa effekterna på sysselsättning kan möjligen indikera att större stöd leder till fler investeringar i arbetsbesparande metoder.

6.1.4 Viktiga skillnader mellan denna och tidigare utvärderingar

Det finns skillnader mellan denna utvärdering och tidigare studier. För det första analyserar vi en ny tidsperiod (2014–2021), vilket kan innebära förändringar i stödutformning, budgetfördelning och stödmottagare som kan påverka resultaten. För det andra använder vi en ny metod som kan hantera att stöd betalas ut vid olika tidpunkter och skatta stödets genomsnittliga effekter på ett mer tillförlitligt sätt än tidigare utvärderingar.

Likt tidigare studier visar rapporten att det finns betydande skillnader mellan företag som söker stöd och de som inte gör det. Företag som söker stöd är generellt större och mer produktiva, vilket pekar på ett selektionsproblem som kan leda till att man överskattar stödets effekter. Vi har hanterat selektionsproblemet genom att använda matchning och en kontrollgrupp bestående av företag som fått avslag på stödansökan eller fått stöd vid ett senare tillfälle (kontrollgrupp 2), en kontrollgrupp som inte har använts i tidigare utvärderingar.³³ När den nya kontrollgruppen används, se resultat för metod CS3 ovan, blir effekterna mindre och oftare insignifikanta än med en mer traditionell kontrollgrupp som består av alla företag som inte har fått stöd. Detta är i linje med förväntningarna. Våra huvudsakliga slutsatser bygger på analyser med denna nya kontrollgrupp eftersom företag som har sökt stöd, men inte fått det vid undersökningstillfället, anses ha större likheter med stödföretagen än en bredare grupp av företag varav majoriteten aldrig har sökt stöd. Tidigare studier har hittat fler effekter av stöden, men det kan bero på det funnits större skillnader mellan kontrollgruppen och stödföretagen än med metoden CS3.

Vår utvärdering inkluderar också data från jordbruksföretag utan anställda, vilket gör urvalet av företag mindre skevt än i Nilsson och Wixe (2020) och Backman m.fl. (2016), som saknade tillgång till dessa data. Vidare är marknadsandelen i denna rapport definierad på regional nivå, medan man i tidigare utvärderingar, såsom Backman m.fl. (2016) och Nilsson och Wixe (2020), definierade marknadsandel på kommunal nivå. Vår utvärdering visar dock ingen effekt av varken investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) eller förädlingsstöd för kort livsmedelskedja (4.2/3A) på regional marknadsandel. Liknande resultat rapporterades av Nilsson och Wixe (2020), som fann statistiskt insignifikanta effekter på kommunal marknadsandel av investeringsstödet. Detta tyder på att stöden inte ger effekter på marknadsandelar, oavsett om de definieras på kommunal eller regional nivå.

33 Notera att det som benämns kontrollgrupp 2 ovan är företag som får stöd vid ett senare tillfälle och företag som har fått avslag på sin ansökan.

6.2 Jämförelse med stöd i den strategiska planen

I den strategiska planen (Regeringskansliet, 2024) finns tre stöd som liknar de som undersöks i denna rapport: investeringsstöd för ökad konkurrenskraft, investeringsstöd för förädling av jordbruksprodukter och investeringsstöd för diversifiering till annan verksamhet än jordbruk. Det är därmed dessa tre stöds förväntade effekter som går att diskutera med utgångspunkt från de skattade effekterna ovan.

6.2.1 Stöden

Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft ersätter stödet i landsbygdsprogrammet med samma namn och syftar till att stärka jordbruksföretags konkurrenskraft, öka lönsamheten och produktiviteten samt bidra till en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion i linje med livsmedelsstrategin. Stödet ska även främja innovation, modernisering, effektivisering och diversifiering. Företag kan bland annat få stöd för att bygga och renovera stallar och växthus, anlägga täckdiken, anlägga energiskog, köpa utrustning för ammoniakreducering och införa hållbara produktionssystem. Rennäringsföretag kan också få stöd för att bygga nya renvaktarstugor. Stödet gäller faktiska kostnader, men nybyggnation av stallar och renvaktarstugor ersätts i de flesta fall med hjälp av enhetskostnader respektive enhetsbelopp. Stödnivån är 30–50 procent beroende på jordbrukarens ålder och typ av investering. Under en treårsperiod kan ett företag maximalt beviljas 2,4 miljoner kronor i södra Sverige och 3,5 miljoner kronor i norra Sverige.³⁴

Investeringsstöd för förädling av jordbruksprodukter ersätter de två förädlingsstöden i landsbygdsprogrammet och syftar till att utveckla livsmedelskedjan, skapa tillväxt och sysselsättning och stärka Sveriges livsmedelsstrategi. Stödet riktar sig till jordbruksföretag och små livsmedelsförädlingsföretag, med fokus på att öka resiliensen och diversifiera verksamheterna genom till exempel gårdsförädling och direktförsäljning. Företag kan bland annat få stöd för nybyggnation, ombyggnation, fasta inventarier, mobila anläggningar för livsmedelsförädling och försäljning, produktionsutrustning för livsmedelsförädling samt tjänster och immateriella investeringar. Stödet gäller faktiska kostnader och motsvarar 40 procent av berättigade utgifter, som måste uppgå till minst 100 000 kronor. Högsta stödbelopp under en treårsperiod är 1,2 miljoner kronor.

Investeringsstöd för diversifiering till annan verksamhet än jordbruksverksamhet ersätter investeringsstöd för nya jobb i landsbygdsprogrammet. Syftet är att utveckla och diversifiera näringslivet i landsbygder genom att skapa tillväxt och sysselsättning, särskilt för jordbruksföretag som vill bredda sin verksamhet utanför traditionellt

34 Vid nybyggnation av stallar räknas till exempel stödbeloppet ut genom att multiplicera enhetskostnad per plats, med antalet stallplatser och aktuell stödnivå. Detta gäller upp till maximalt stödbelopp.

jordbruk. Fokus ligger på att underlätta investeringar i nya verksamheter och minska utmaningar som är kopplade till finansiering och geografiska hinder. Företag kan bland annat få stöd för byggnation, ombyggnation, lösa och fasta inventarier samt tjänster och immateriella investeringar. Stödmottagare är jordbruksföretag och företag som drivs av närstående till en person som driver ett jordbruks- eller trädgårdsföretag. Närstående företag måste bedrivas på samma plats som jordbruks- eller trädgårdsföretaget. Stödet gäller faktiska kostnader och motsvarar 40 procent av stödberättigade utgifter, som måste uppgå till minst 100 000 kronor. Högsta stödbeloppet under en treårsperiod är 800 000 kronor.

De tre stöden i den strategiska planen är generellt mycket lika de som vi utvärderar i denna rapport, men med vissa skillnader. Till exempel inkluderar investeringsstöd för ökad konkurrenskraft i den strategiska planen även stöd för att plantera energiskog.³⁵ Investeringsstöd för diversifiering till annan verksamhet än jordbruksverksamhet är också ett smalare stöd än investeringsstödet för nya jobb i landsbygdsprogrammet, eftersom stödmottagarna har begränsats till jordbruksföretag och närstående företag. De högsta stödbeloppen är även mindre i den strategiska planen än i landsbygdsprogrammet.

6.2.2 Förväntningarna

De undersökta stöden i landsbygdsprogrammet har begränsade effekter på stödets mål, och med tanke på likheterna räknar vi med ungefär samma effekter av stöden i den strategiska planen. Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft och investeringsstöd för förädling av jordbruksprodukter förväntas därför inte påverka konkurrenskraften i företagen som får stöd. Investeringsstöd för ökad diversifiering till annan verksamhet än jordbruksverksamhet har dock potential att öka diversifiering i företagen som får stöd även om effekterna förväntas bli små. Vi räknar inte med att något stöd ska ge effekt på sysselsättningen.

Dessa förväntningar bygger på de skattade effekterna av stöden i förra programperioden och tar inte hänsyn till att pengar framöver kan omfördelas inom stöden, vilket skulle kunna påverka stödets genomsnittliga effekter. Om mer pengar till exempel går till innovationer med produktivitetshöjande effekter i stället för till exempelvis gödselbrunnar, som troligen har en svagare koppling till företagets produktivitet, kan den genomsnittliga effekten av stödet på produktivitet öka. De lägre stödnivåerna kan möjligen också påverka stödets genomsnittliga effekter.

35 Stöd för energiskog fanns även i landsbygdsprogrammet men inte under stöd 4.1/2A (investeringsstöd för ökad konkurrenskraft) som har analyserats i denna rapport.

6.3 Osäkerhetsfaktorer i analysen

Den nya analysmetoden (Callaway och Sant'Anna, 2021) möjliggör en mer robust skattning av stödens genomsnittliga effekter än i tidigare utvärderingar. Det finns dock ett antal osäkerhetsfaktorer som gör att resultaten bör tolkas med försiktighet.

Analysen som undersöker effekter av stöd som är frivilliga att söka är komplicerade. Som ovan diskuterats skapar frivilligheten ett **selektionsproblem** som bör hanteras för att få trovärdiga effektskattningar. Det är inte möjligt att säga att vi har löst selektionsproblemet men vi har använt olika tekniker för att minska problemet. Framförallt bygger huvudresultaten på en kontrollgrupp bestående av företag som alla har sökt stöd men antingen fått avslag eller fått stöd vid ett senare tillfälle. Vi visar att den här kontrollgruppen är mer lik stödföretagen än en kontrollgrupp bestående av företag som inte har sökt stöd.

En annan osäkerhetsfaktor är **bristen på företagsdata**: Vi vet inte vilka företag som fick liknande stöd före den undersökta perioden. Det är möjligt att vissa företag som inte fick stöd under den undersökta perioden (2014–2021), och därför tillhör någon av kontrollgrupperna, fick stöd under föregående programperiod (2007–2013). Om många företag i kontrollgruppen fick stöd i slutet av förra perioden är det möjligt att det påverkar deras ekonomiska utfall i den undersökta perioden. Detta skulle i sin tur kunna leda till att vi underskattar stödets effekter. I framtida utvärderingar bör man om möjligt ta bort företag som tidigare fått stöd ur kontrollgruppen, för att testa resultatens robusthet. Det är dock svårt att avgöra var gränsen för relevanta tidigare stödutbetalningar bör dras.

Tidigare utvärderingar har visat att stödets effekter ofta materialiseras först på länge sikt, fem år eller mer efter stödutbetalning. Vi har dock endast haft tillgång till relativt **korta dataserier**, vilket gör det svårt att undersöka långsiktiga effekter. Om effekterna av stöd utbetalade i period 2014–2022 följer tidigare mönster, är det möjligt att fler signifikanta effekter kan hittas om en längre tidsperiod undersöks. Det kan därför vara intressant att upprepa analysen i framtiden när längre tidsserier blir tillgängliga.

I **brist på information om åtgärder** bygger effektanalysen på datum för stödbeslutet. Om det går lång tid mellan beslut och åtgärd är det möjligt att effekter av stöden blir svåra att fånga. Det kan också bidra till att effekter hittas först på längre sikt. För att bättre fånga effekter av stöden hade det varit bra att använda datum för genomförda åtgärder istället för datum för beslut om stöd.

Analysen fokuserar på totala stödbelopp och skiljer inte mellan vilken typ av investering som stödpengarna har använts till. Den ger därför **endast genomsnittliga effekter** på utfallsvariablerna av stödet. Detta kan kritiserars eftersom det är troligt att vissa investeringar inom ett visst stöd har större effekt på företagets ekonomiska utfall än andra. För att hantera detta problem

behöver analysen delas upp för att skatta separata effekter av olika typer av investeringar, och se om stöden prioriterar de åtgärder som ger störst effekt. En sådan analys förutsätter ett stort datamaterial med många stödmottagare, och skulle därmed i första hand vara intressant för investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) som har många mottagare.

En empirisk analys ger generellt mer tillförlitliga resultat om det finns ett stort antal relevanta observationer. **Brist på observationer** ökar osäkerheten i effektskattningarna, vilket kan ge resultat som inte är statistiskt signifikanta. I analysen av förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) finns betydligt färre observationer än i de övriga. Detta beror främst på att färre företag har sökt stödet, men även på att det saknas data för vissa företag. Resultaten för detta stöds effekter bedöms därför vara något mer osäkra än för övriga stöd. Det går inte att säkert säga om resultaten är insignifikanta på grund av att stödet inte har haft någon effekt eller om det är en följd av för få observationer.

6.4 Diskussion ur ett samhällsekonomiskt perspektiv

Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det viktigt att ge stöd till sådant som uppfyller samhällsliga mål och ger stor effekt till en så låg kostnad som möjligt. Om ett stöd inte uppfyller sitt mål, är dyrt i förhållande till effekten som uppnås eller ges till åtgärder som företagen hade kunnat finansiera på egen hand innebär det ett ineffektiv nyttjande av samhällets resurser.

Även om vissa osäkerhetsfaktorer finns i analysen pekar resultaten på att stöden inte har uppfyllt sina mål. Det kan därför ifrågasättas om det är rätt investeringar som prioriteras för stöd. En möjlighet är att investeringarna som görs är de som det är enklast att få stöd för, snarare än de med störst potential att exempelvis öka produktiviteten. I så fall behöver man se över stödreglerna och kanske erbjuda stöd till andra typer av investeringar för att öka stödets effektivitet. För att förbättra stöden krävs en fördjupad analys av vilka investeringar som görs med hjälp av stöden och hur de påverkar målen.

De begränsade effekterna kan också bero på att företagarens syfte med investeringen inte alltid överensstämmer med stödets mål. Tidigare studier, såsom Bergman (2013), har visat att många investeringsstöd går till investeringar som inte ökar konkurrenskraften, men som är viktiga för företagen av andra skäl, exempelvis förbättrad arbetsmiljö. Vi har utvärderat hur väl stöden uppfyller sina syften inom konkurrenskraft, tillväxt, sysselsättning och diversifiering, men det är möjligt att stöden har andra effekter som är viktiga för lantbrukaren och i förlängningen även för hela sektorn. En förbättrad arbetsmiljö kan till exempel öka sannolikheten för att fortsätta vara lantbrukare, underlätta generationsskiftet inom jordbruket och bidra till att upprätthålla produktionen. Stöden kan också bidra till andra viktiga mål för samhället, till exempel minskad miljö- och klimatpåverkan. Dessa områden lyfts även i urvalskriterierna. Det blir dock problematiskt om stöd används till

något annat än sitt egentliga syfte. En rekommendation är att undersöka om stöden har lett till andra effekter än de som vi studerar här, och i möjligaste mån se till att stöden används för att uppnå sitt syfte. Stöd för exempelvis en bättre arbetsmiljö borde användas till arbetsmiljöåtgärder medan stöd för ökad konkurrenskraft borde inriktas på produktivitetshöjande åtgärder.

Vidare är det oklart om stöden når rätt målgrupper. I dagsläget verkar till exempel investeringsstödet för ökad konkurrenskraft inte nå företag som har relativt låg konkurrenskraft. Om målet är att stärka dessa företag kan det vara motiverat att ändra stödvillkoren eller göra det enklare för dessa företag att söka stöd. Då kan också stöden få större effekter. Stöd till små företag med låg konkurrenskraft är troligen inte optimalt för sektorns konkurrenskraft, men ett sådant stöd kan öka överlevnadschanserna för företag som samhället anser vara viktiga att bevara.

Att stödja företag som det går relativt bra för kan vara tveksamt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv eftersom de troligen klarar sig relativt bra även utan stöd. Samtidigt kan stöd till de mest effektiva företagen vara rimligt om syftet är att påskynda en strukturomvandling av sektorn. Sektorns konkurrenskraft gynnas av att de mer effektiva företagen kan expandera på de mindre effektiva företagens bekostnad. Risken finns dock att stöd går till åtgärder som hade genomförts även utan stöd, vilket kan leda till dödviktsförluster. Då hade resurserna kunnat användas bättre i andra delar av ekonomin. Tidigare studier har funnit att många investeringar som har gjorts med hjälp av landsbygdsprogrammets företagsstöd troligen hade gjorts ändå (SLU, 2010). I dessa fall blir stödet en ren inkomstöverföring från skattebetalarna till stödmottagaren utan ytterligare positiva effekter för samhället. För att bättre förstå stödets faktiska effekter vore det intressant att närmare undersöka deras påverkan på investeringar och dödviktsförluster. Detta har inte ingått i vårt uppdrag, men bör övervägas i framtida studier.

Stöd på totalt 2,9 miljarder kronor betalades ut för de fyra stöden 2015–2021. Detta kan jämföras med att jordbrukssektorns produktionsvärde omfattade 430 miljarder kronor under samma period.³⁶ Stöden är alltså relativt begränsade, och då blir även de förväntade effekterna begränsade ur ett samhällsperspektiv. Stödbeloppen kan också ses som små i förhållande till kostnaderna för större investeringar, till exempel att bygga nya stallar. Detta innebär att företagaren måste ha tillgång till mycket kapital för att kunna göra sådana investeringar.

Man kan diskutera om målen med stöden i landsbygdsprogrammet är samhällsekonomiskt motiverade. Det är dock väl belagt att den svenska jordbruks- och livsmedelssektorns konkurrenskraft är relativt svag (Andersson och Pupp, 2023; Manevska-Tasevska m.fl., 2024; SOU 2024:56), även om det finns undantag för vissa produkter. För att öka konkurrenskraften behövs åtgärder som kompenserar för Sveriges generellt höga produktionskostnader

36 Produktionsvärdet uttrycks i producentpriser och är hämtat från Jordbruksverkets statistiskdatabas.

och geografiskt ogynnsamma läge, bland annat produktivitetshöjande insatser inom jordbruks- och livsmedelssektorn. Det kan till exempel handla om att utveckla och använda innovationer. Diversifiering av företag och jobbskapande på framför allt landsbygden kan i sin tur bidra till en mer levande landsbygd, och minska risken för avfolkning och försämringar i samhällsservice.

7 Slutsatser och rekommendationer

Vi har undersökt i vilken utsträckning investeringsstöd och förädlingsstöd i landsbygdsprogrammet har påverkat konkurrenskraft, sysselsättning och diversifiering hos de jordbruks- och livsmedelsföretag som har fått stöd under perioden 2015–2021. Effekter av fyra stöd har undersökts:

- Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft inom jordbruks-, trädgårds- och rennäringföretag (4.1/2A)
- Förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A)
- Förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A)
- Investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A).

Vår främsta slutsats är att stöden generellt har haft begränsade eller inga effekter på sina mål om att öka företagets konkurrenskraft, öka sysselsättningen och främja diversifiering. Nedan följer en mer detaljerad sammanfattning av våra slutsatser som baseras på analyserna med den föredragna skattningsmetoden. Metoden tar hänsyn till att stöd har betalats ut vid olika tillfällen och ger relativt tillförlitliga resultat. Resultat från en empirisk analys bör dock alltid tolkas med viss försiktighet.

7.1 Inga effekter på konkurrenskraft och tillväxt

Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) och förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) ska bidra till ökad konkurrenskraft. Vi kan dock inte se att företagen som fått dessa stöd har högre konkurrenskraft eller tillväxt än liknande företag som inte har fått stöd. Konkurrenskraft har mätts med arbetsproduktivitet och total faktorproduktivitet medan tillväxt har mätts med produktionsvärde, förädlingsvärde, marknadsandel, sysselsättning, jordbruksintäkter och jordbrukets företagsinkomster. Ingen signifikant effekt av stöden hittas på någon av dessa indikatorer.

7.2 Inga effekter på sysselsättning men små effekter på diversifiering

Förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) och investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A) ska bidra till ökad sysselsättning och ökad diversifiering. Vi kan inte se att dessa två stöd har påverkat antalet anställda i företagen som har fått stöd, vilket indikerar att stöden inte har bidragit till att skapa fler arbetstillfällen.

Förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A) tycks inte heller ha lett till ökad diversifiering i företagen som har fått stöd. Däremot ser vi en liten men positiv effekt på diversifiering av investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A). Denna effekt finns kvar i några år efter att stödet beviljats. Diversifiering har mätts som antal näringsgrenar ett företag är verksamt inom.

7.3 Stöd i den strategiska planen väntas få begränsad effekt

Tre stöd i den strategiska planen som har stora likheter med de utvärderade stöden är investeringsstöd för ökad konkurrenskraft, investeringsstöd för förädling av jordbruksprodukter och investeringsstöd för diversifiering till annan verksamhet än jordbruksverksamhet. Med den nuvarande fördelningen av pengarna inom stöden bedömer vi att de två förstnämnda inte kommer att få någon tydlig effekt på konkurrenskraften. Investeringsstöd för diversifiering till annan verksamhet än jordbruksverksamhet har dock potential att öka diversifieringen i företagen men troligen inte antalet arbetstillfällen.

7.4 Selektionsproblem gör det svårt att skatta effekter

Det finns skillnader mellan de företag som söker stöd och de som inte gör det, och detta så kallade selektionsproblem gör det svårt att skatta stödets effekter. I denna utvärdering använder vi dock en ny typ av kontrollgrupp som består av företag som har fått avslag på sin stödansökan eller fått stöd vid ett senare tillfälle, för att få mer trovärdiga effektskattningar. Det framgår även av resultaten att stödets effekter tenderar att överskattas när man använder metoder som inte hanterar selektionsproblemet tillräckligt väl.

7.5 Det är oklart om stödet går till rätt insatser

Rapporten visar att stöden i många fall inte har fått de avsedda effekterna. För att bättre förstå dessa resultat behövs mer information om hur stöden används i praktiken och om hur investeringarna som finansieras bidrar till målen med stöden.

7.6 Rekommendationer

Avslutningsvis lämnar vi fyra framåtsyftande rekommendationer till Jordbruksverket:

- **Analysera hur olika typer av investeringar som finansieras av ett visst stöd påverkar stödets måluppfyllelse.**

Analysen ska göra det möjligt att bedöma om stöden prioriterar de investeringar som har störst effekt. Den är i första hand aktuell för investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) eftersom det stödet har många mottagare.

- **Analysera om stöden ger effekter på andra områden än konkurrenskraft, tillväxt, sysselsättning och diversifiering.**

Det är möjligt att stöden har värdefulla effekter för både lantbrukaren och sektorn inom områden som inte ingår i den här utvärderingen.

- **Analysera i vilken mån investeringarna hade gjorts även utan stöd.**

Stödpengarna går främst till relativt välmående företag, så det finns risk för att stödet finansierar investeringar som hade gjorts även utan stöd.

- **Samla in information om när investeringarna är färdigställda och tagna i bruk.**

För att underlätta framtida utvärdering av stödets effekter behövs information om när investeringar som finansieras av stöden tas i bruk.

Referenser

- Abadie, A. (2005). Semiparametric difference-in-differences estimators. *The Review of Economic Studies*, 72(1): 1–19.
- Andersson, A., S. Höjgård och E. Rabinowicz (2017). Evaluation of results and adaptation of EU Rural Development Programmes. *Land Use Policy*, 67: 298–314.
- Andersson, A. och J. Pupp (2023). *Hur kan Sverige öka livsmedelsexporten?* AgriFood Fokus 2023:11, AgriFood Economics Centre, Lund.
- Athey, S. och G. W. Imbens (2017). The state of applied econometrics: Causality and policy evaluation. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2): 3–32.
- Backman, M., T. Holgersson, J. Klaesson, P. Nilsson, J. Rickardsson och L. Wassén (2016). *Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft. Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013*. Utvärderingsrapport 2016:2, Jordbruksverket, Jönköping.
- Baumol, W. J. (1990). Entrepreneurship: Productive, unproductive and destructive. *Journal of Political Economy*, 98(5): 893–921.
- Bergman, K. (2013). *Varför välja mjölkrobot? – en analys av ett investeringsbeslut*. AgriFood-Policy Brief 2013:5, AgriFood Economics Centre, Lund.
- Bergström, F. (2000). Capital Subsidies and the Performance of Firms. *Small Business Economics*, 14: 183–193.
- Blomquist, J. (2022). *Förbättrad konkurrenskraft och tillväxt med hjälp av stöd? effekter av investeringsstöd och startstöd till vattenbruk och beredningsindustri i havs- och fiskeriprogrammet*. Utvärderingsrapport 2022:3, Jordbruksverket, Jönköping
- Callaway, B. och P. H. Sant’Anna (2021). Difference-in-differences with multiple time periods. *Journal of Econometrics*, 225(2): 200–230.
- De Chaisemartin, C. och X. D’Haultfœuille (2020). Two-way fixed effects estimators with heterogeneous treatment effects. *American Economic Review*, 110(9): 2964–2996.
- De Chaisemartin, C. och X. D’Haultfœuille (2023). Two-way fixed effects and differences-in-differences with heterogeneous treatment effects: A survey. *The Econometrics Journal*, 26(3): C1–C30.
- Dvouletý, O. och I. Blažková (2018). Assessing the microeconomic effects of public subsidies on the performance of firms in the czech food processing industry: A counterfactual impact evaluation. *Agribusiness*, 35: 394–422.

EU-kommissionen (2003). Overview of the implementation of rural development policy 2000-2006 – Some facts and figures. Publications Office.

EU-kommissionen (2018). Guidelines. Assessing RDP achievements and impacts in 2019. Brussels: Directorate-General for Agriculture and Rural Development – Unit C.4.

EU-kommissionen (2023). Impact indicator fiches, last update January 2023. Tillgänglig: agriculture.ec.europa.eu/document/download/dd735bef-76df-40f7-bafa-353997e585ae_en?filename=impact-indicator-fiches_en.pdf

EU-kommissionen (2024a). Rural development programmes by country [Online]. Tillgänglig: agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development/country_en [Hämtad 2024-12-18].

EU-kommissionen (2024b). The common agricultural policy: 2023-27 [Online]. Tillgänglig: agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en [Hämtad 2024-12-17].

Förordning 1698/2005. Rådets förordning (EG) nr 1698/2005 av den 20 september 2005 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU). Tillgänglig: eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/ALL/?uri=CELEX%3A32005R1698

Förordning 1305/2013. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 av den 17 december 2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1698/2005. Tillgänglig: eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1305

Förordning 808/2014. Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 808/2014 av den 17 juli 2014 om regler för tillämpningen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU), bilaga V. Tillgänglig: eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:02014R0808-20230101

Goodman-Bacon, A. (2021). Difference-in-differences with variation in treatment timing. *Journal of Econometrics*, 225(2): 254–277.

Hansson, H. (2010). *Axel 1-Utvärdering av åtgärder för att förbättra konkurrenskraften i jord- och skogsbruk*. Sveriges lantbruksuniversitet. NL-fakulteten och Institutionen för ekonomi, Uppsala.

Industrirådet (2016). *Konkurrenskraft på företagsnivå*. Tillgänglig: www.industriradet.se/wp-content/uploads/Konkurrenskraft-p%C3%A5-f%C3%B6retagsniv%C3%A5.pdf

- Jordbruksverket (2018a). *Växastallet för djur, människor och produktion. Sund mjölkproduktion i smart stall*. Rapport 2018:6, Jordbruksverket, Jönköping.
- Jordbruksverket (2018b). *Framtidens slaktgrisstall. Nollvision för användning av antibiotika*. Rapport 2018:2, Jordbruksverket, Jönköping.
- Jordbruksverket (2022). Guide till ansökan om utbetalning [Online]. Tillgänglig: jordbruksverket.se/download/18.7296da5616cd33543fd7a3e5/1645009894117/Guide-till-ansokan-om-utbetalning-tga.pdf [Hämtad 2024-12-18].
- Jordbruksverket (2024a). Landsbygdsprogrammet 2014–2022 [Online]. Tillgänglig: jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/landsbygdsprogrammet-2014-2022 [Hämtad 2024-12-18].
- Jordbruksverket (2024b). Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik 2023–2027 [Online]. Tillgänglig: jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/strategiska-planen--for-eus-jordbrukspolitik [Hämtad 2024-12-17].
- Levinsohn, J. och A. Petrin (2003). Estimating production functions using inputs to control for unobservables. *The Review of Economic Studies*, 70(2): 317–341.
- Manevska-Tasevska, G., J. Pupp och H. Nylén (2024). *Konkurrenskraft inom svensk jordbruksproduktion*. AgriFood Fokus 2024:2, AgriFood Economics Centre, Lund.
- Melitz, M. J. (2003). The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity. *Econometrica*, 71(6): 1695–1725.
- Nilsson, P. och S. Wixe (2020). *Förväntade effekter av investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet*. Utvärderingsrapport 2020:3, Jordbruksverket, Jönköping.
- Regeringskansliet (2023). *Sweden - Rural Development Programme (National)*, Landsbygdsprogrammet 2014–2020, version 10. Tillgänglig: jordbruksverket.se/download/18.722a20fe17c2a2470534e545/1678953169295/Landsbygdsprogrammet-2014-2020-tgau.pdf
- Regeringskansliet (2024). *Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027*, version 3.1. Tillgänglig: www.regeringen.se/contentassets/bd779fd2cf644e7baec4d9bed12b9b61/strategisk_plan_inom_gjp/.
- Rios-Avila, F., P. Sant'Anna och B. Callaway (2021). CSDID: Stata module for the estimation of Difference-in-Difference models with multiple time periods. Statistical Software Components. Boston College Department of Economics.
- Roth, J., P. H. Sant'Anna, A. Bilinski och J. Poe (2023). What's trending in difference-in-differences? A synthesis of the recent econometrics literature. *Journal of Econometrics*, 235(2): 2218–2244.

Sant'Anna, P. H. och J. Zhao (2020). Doubly robust difference-in-differences estimators. *Journal of Econometrics*, 219(1): 101–122.

SCB (2023). Kvalitetsdeklaration. Företagens ekonomi (FEK). Statistiska centralbyrån.

SLU (2009). *Slututvärdering av Miljö- och landsbygdsprogrammet 2000–2006 – vad fick vi för pengarna?* Sveriges lantbruksuniversitet.

SLU (2010). *Redovisning av uppdrag om halvtidsutvärdering av Landsbygdsprogram för Sverige 2007–2013*. Sveriges lantbruksuniversitet.

SOU 2024:56. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd*. Tillgänglig: www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2024/08/sou-202456/.

Sun, L. och S. Abraham (2021). Estimating dynamic treatment effects in event studies with heterogeneous treatment effects. *Journal of Econometrics*, 225(2): 175–199.

Zhu, X., R. M. Demeter, och A. O. Lansink (2012). Technical efficiency and productivity differentials of dairy farms in three EU countries: the role of CAP subsidies. *Agricultural Economics Review*, 13(1), 66.

Bilaga

A1 Kompletterande resultat för investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A)

Nedan visas kompletterande resultat för investeringsstödet (4.1/2A) effekt på konkurrenskraft och tillväxt. Huvudresultatens känslighet för olika modellspecifikationer undersöks samt investeringsstödet effekt på företag med högst en anställd. Resultat visas också för stödets storlekseffekt.

Känslighetsanalysen undersöker först hur resultaten påverkas om kontrollgrupp 2 används utan att parallella trender tillåts bero på företagsspecifika variabler (CS1 notyet i [tabell A1](#)). Som väntat ger detta insignifikanta effekter på alla utfallsvariabler. Vidare testas att använda en ”dubbelt robust” estimeringsmetod där variablerna som används för att skatta sannolikheten för att få stöd även används som en form av kontroller när effekten av stöd skattas (CS2+ och CS3+ i [tabell A1](#)).³⁷ Det visas att resultaten inte påverkas nämnvärt av denna övning. Till sist har det även gjorts en känslighetsanalys av TWFE-resultaten. ”Propensity score”-matchning har kombinerats med TWFE i ett försök att bättre hantera selektionsproblematiken. Detta påverkar inte slutsatserna ovan då TWFE ger signifikanta resultat med eller utan matchning. Till sist testas också att göra en TWFE-analys när kontrollgruppen enbart består av företag som har fått avslag på sin stödansökan (TWFE avslag). Detta gör att koefficienterna för TFP och arbetsproduktivitet inte längre är signifikanta. Vidare är de signifikanta koefficienterna betydligt mindre än tidigare. Kontrollgruppen spelar alltså roll även för TWFE-resultaten.

Resultaten i [tabell A2](#) är mycket lika de i [tabell 7](#). Det går inte att se att resultaten för företag med max en anställd skulle skilja sig åt från de genomsnittliga effekterna som är presenterade i [tabell 7](#). Investeringsstödet storlekseffekt visas i [tabell A3](#). Stödets storlek är inte signifikant när TWFE-metoden används, och inte heller när kontrollgruppen begränsas till de företag som har fått avslag. När TWFE-metoden kombineras med ”propensity score matching” hittas signifikanta effekter för sju av åtta utfallsvariabler.

37 För att skatta dessa modeller används option `dripw` i kommandot `CSDID`. Notera att det är variablernas värde pre treatment som används även i utfallsregressionen. Vi har valt att använda värden från 2013, året innan landsbygdsprogrammet infördes.

Tabell A1. Känslighetsanalys för effekter av investeringsstödet 4.1/2A.

Metod	TFP	Arbets- produkt- ivitet	Produktions- värde	Syssel- sättning	Marknads- andel	Förädlings- värde	Jordbruks- intäkter	Jordbrukets företags- inkomster
CS1 notyet	-0,003 (0,013)	-0,027 (0,02)	-0,024 (0,020)	0,011 (0,040)	0,000 (0,000)	-0,020 (0,022)	-0,027 (0,020)	-0,017 (0,019)
CS2+	0,073*** (0,009)	0,124*** (0,018)	0,178*** (0,015)	0,489* (0,291)	0,001* (0,000)	0,161*** (0,018)	0,185*** (0,016)	0,185*** (0,015)
CS3+	0,000 (0,012)	-0,027 (0,023)	-0,020 (0,020)	0,004 (0,045)	0,000 (0,000)	-0,020 (0,023)	-0,030 (0,021)	-0,022 (0,020)
PSM- TWFE	0,137*** (0,012)	0,252*** (0,019)	0,391*** (0,021)	0,231*** (0,074)	0,001*** (0,000)	0,305*** (0,020)	0,365*** (0,022)	0,408*** (0,023)
TWFE avslag	0,001 (0,011)	0,024 (0,019)	0,068*** (0,019)	0,129*** (0,043)	0,000*** (0,000)	0,058*** (0,019)	0,063*** (0,020)	0,081*** (0,019)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer: * $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Notera att kontrollgrupp 2 (företag som inte har fått stöd än eller de som har fått avslag) har använts till skattningarna CS1 notyet och CS3+ medan kontrollgrupp 1 (alla företag som aldrig har fått stöd) har använts till skattningarna CS2+ och PSM-TWFE. När effekter skattas med CS2+ och CS3+ inkluderas kontrollvariabler.

Tabell A2. Investeringsstödet (4.1/2A) effekt på företag med max 1 anställd.

Metod	TFP	Arbets- produkt- ivitet	Produktions- värde	Syssel- sättning	Marknads- andel	Förädlings- värde	Jordbruks- intäkter	Jordbrukets företags- inkomster
CS1	0,068*** (0,014)	0,107*** (0,024)	0,138*** (0,019)	Går ej att estimera	0,000** (0,000)	0,107*** (0,024)	0,140*** (0,020)	-0,017 (0,019)
CS1 notyet	0,008 (0,018)	-0,003 (0,031)	-0,015 (0,025)	Går ej att estimera	-0,000 (0,000)	-0,003 (0,031)	-0,018 (0,026)	-0,015 (0,025)
CS2	0,101*** (0,013)	0,179*** (0,025)	0,192*** (0,019)	Går ej att estimera	0,000*** (0,000)	0,179*** (0,025)	0,209*** (0,021)	0,199*** (0,020)
CS2+	0,100*** (0,013)	0,178*** (0,025)	0,192*** (0,019)	Går ej att estimera	0,000*** (0,000)	0,178*** (0,025)	0,208*** (0,021)	0,186*** (0,015)
CS3	0,018 (0,016)	0,010 (0,034)	0,016 (0,027)	Går ej att estimera	0,000 (0,000)	0,010 (0,034)	0,005 (0,030)	-0,015 (0,026)
CS3+	0,018 (0,016)	0,010 (0,034)	0,017 (0,027)	Går ej att estimera	0,000 (0,000)	0,010 (0,034)	0,006 (0,029)	-0,014 (0,026)
TWFE	0,145*** (0,013)	0,298*** (0,019)	0,377*** (0,020)	Går ej att estimera	0,001*** (0,000)	0,298*** (0,019)	0,380*** (0,020)	0,415*** (0,020)
PSM- TWFE	0,171*** (0,016)	0,340*** (0,025)	0,426*** (0,026)	Går ej att estimera	0,001*** (0,000)	0,340*** (0,025)	0,400*** (0,027)	0,440*** (0,027)
TWFE avslag	0,020 (0,015)	0,066*** (0,025)	0,064*** (0,024)	Går ej att estimera	0,000*** (0,000)	0,066*** (0,025)	0,060** (0,025)	0,077*** (0,024)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer: * $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

Tabell A3. Investeringsstödet (4.1/2A) storlekseffekt på utfallsvariablerna.

	TWFE		TWFE avslag		PSM-TWFE	
	Genom- snittlig stödeffekt	Storlek på stöd	Genom- snittlig stödeffekt	Storlek på stöd	Genom- snittlig stödeffekt	Storlek på stöd
TFP	0,127*** (0,009)	-0,001 (0,005)	0,010 (0,011)	0,002 (0,003)	0,142*** (0,013)	-0,098* (0,057)
Arbetsproduktivitet	0,245*** (0,014)	-0,012 (0,008)	0,025 (0,019)	-0,007 (0,006)	0,264*** (0,019)	-0,216*** (0,061)
Produktionsvärde	0,366*** (0,015)	-0,017 (0,010)	0,069*** (0,019)	-0,010 (0,007)	0,403*** (0,022)	-0,217** (0,095)
Sysselsättning	0,236*** (0,037)	-0,008 (0,010)	0,130*** (0,043)	-0,004 (0,008)	0,240*** (0,076)	-0,154 (0,082)
Marknadsandel	0,001*** (0,000)	-0,000 (0,000)	0,001*** (0,000)	-0,000 (0,000)	0,001*** (0,000)	-0,001* (0,000)
Förädlingsvärde	0,309*** (0,015)	-0,012 (0,010)	0,0583*** (0,019)	-0,007 (0,008)	0,318*** (0,020)	-0,232*** (0,068)
Jordbruksintäkter	0,372*** (0,016)	-0,016 (0,010)	0,064*** (0,020)	-0,009 (0,006)	0,376*** (0,022)	-0,206** (0,097)
Jordbrukets företagsinkomster	0,400*** (0,016)	-0,004 (0,013)	0,081*** (0,019)	0,004 (0,009)	0,421*** (0,024)	-0,234** (0,103)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer: * $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

A2 Kompletterande resultat för förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A)

Nedan visas kompletterande resultat för effekter av förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) på konkurrenskraft och tillväxt. Huvudresultatens känslighet för olika modellspecifikationer undersöks samt stödets effekt på jordbruksföretag. Resultat visas också för stödets storlekseffekt.

Känslighetsanalysen undersöker först hur resultaten påverkas om kontrollgrupp 2 används utan att parallella trender tillåts bero på företagsspecifika variabler (CS1 notyet i [tabell A4](#)). Detta ger insignifikanta effekter på alla utfallsvariabler utom sysselsättning. Vidare testas att använda en ”dubbelt robust” estimeringsmetod där variablerna som används för att skatta sannolikheten för att få stöd även används som en form av kontroller när effekten av stöd skattas (CS2+ och CS3+ i [tabell A4](#)).³⁸ Det visas att resultaten inte påverkas nämnvärt av denna övning. Till sist har det även gjorts en känslighetsanalys av TWFE-resultaten. ”Propensity score matching” har kombinerats med TWFE i ett försök att bättre hantera selektionsproblematiken. Detta påverkar inte slutsatserna ovan då TWFE ger signifikanta resultat med eller utan matchning. Till sist

38 För att skatta dessa modeller används option `dripw` i kommandot `CSDID`. Notera att det är variablernas värde pre treatment som används även i utfallsregressionen. Vi har valt att använda värden från 2013, året innan landsbygdsprogrammet infördes.

testas också att göra en TWFE-analys när kontrollgruppen enbart består av företag som har fått avslag på sin stödansökan (TWFE avslag). Detta påverkar resultaten ganska kraftigt. Endast koefficienterna för arbetsproduktivitet och förädlingsvärde är signifikanta, och storleken på koefficienterna är mindre än tidigare. Resultaten som fås av metoden som kallas ”TWFE avslag” är alltså mer lika resultaten som fås vid användning av CS3-metoden än de andra TWFE-resultaten. [Tabell A5](#) visar att det inte finns signifikanta effekter av stödet för jordbruksföretag när den föredragna metoden, CS3, används.

Förädlingsstödet storlekseffekt visas i [tabell A6](#). Effekten av stödets storlek är signifikant och negativ för sex av åtta utfallsvariabler när TWFE-metoden används. När kontrollgruppen begränsas till de företag som har fått avslag hittas signifikanta och negativa effekter för sysselsättning, marknadsandel (dock en nolleffekt) och förädlingsvärde. När TWFE-metoden kombineras med ”propensity score matching” hittas signifikanta och negativa effekter för sysselsättning, marknadsandel (dock en nolleffekt), förädlingsvärde, produktionsvärde och jordbrukets företagsinkomster. En försiktig tolkning av resultaten är att stödets storlek har en negativ effekt på sysselsättning och förädlingsvärde.

Tabell A4. Känslighetsanalys för effekter av förädlingsstödet 4.2/3A.

Metod	TFP	Arbets- produkt- ivitet	Produktions- värde	Syssel- sättning	Marknads- andel	Förädlings- värde	Jordbruks- intäkter	Jordbrukets företags- inkomster
CS1 notyet	0,030 (0,058)	0,044 (0,084)	0,124 (0,090)	0,378* (0,219)	-0,000 (0,001)	0,106 (0,089)	-0,067 (0,093)	0,027 (0,091)
CS2+	0,146*** (0,034)	0,134** (0,061)	0,309*** (0,052)	1,470 (0,922)	0,001*** (0,000)	0,211*** (0,060)	0,267*** (0,056)	0,259*** (0,054)
CS3+	0,048 (0,044)	-0,100 (0,114)	0,055 (0,078)	0,344 (0,310)	0,000 (0,001)	-0,067 (0,113)	-0,006 (0,081)	0,020 (0,073)
PSM- TWFE	0,112** (0,048)	0,163* (0,084)	0,484*** (0,100)	0,845*** (0,296)	0,003*** (0,001)	0,477*** (0,087)	0,317*** (0,087)	0,501*** (0,105)
TWFE avslag	-0,017 (0,058)	0,148* (0,078)	0,132 (0,089)	-0,027 (0,371)	-0,000 (0,001)	0,209** (0,086)	0,065 (0,104)	0,155 (0,099)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01. Endast jordbruksföretag inkluderas när effekter skattas på jordbruksintäkter.

Tabell A5. Den genomsnittliga effekten på utfallsvariablerna av förädlingsstöd 4.2/3A för jordbruksföretag.

Metod	TFP	Arbets- produkt- ivitet	Produktions- värde	Syssel- sättning	Marknads- andel	Förädlings- värde	Jordbruks- intäkter	Jordbrukets företags- inkomster
CS1	0,092*** (0,034)	0,134* (0,074)	0,224*** (0,051)	0,260* (0,145)	0,001*** (0,000)	0,205*** (0,077)	0,225*** (0,054)	0,243*** (0,052)
CS1 notyet	-0,014 (0,066)	0,045 (0,102)	-0,016 (0,099)	0,225 (0,215)	0,001 (0,001)	0,099 (0,110)	-0,067 (0,092)	0,027 (0,091)
CS2	0,107*** (0,032)	0,105 (0,066)	0,247*** (0,052)	0,482** (0,230)	0,001* (0,001)	0,170** (0,066)	0,267*** (0,056)	0,259*** (0,054)
CS2+	0,107*** (0,032)	0,105 (0,066)	0,247*** (0,052)	0,482** (0,230)	0,001 (0,001)	0,169** (0,066)	0,267*** (0,056)	0,259*** (0,054)
CS3	0,049 (0,044)	-0,190 (0,156)	0,010 (0,079)	0,097 (0,307)	0,001 (0,001)	-0,171 (0,157)	-0,010 (0,081)	0,029 (0,075)
CS3+	0,037 (0,046)	-0,188 (0,142)	-0,001 (0,079)	0,122 (0,304)	0,000 (0,001)	-0,167 (0,142)	-0,006 (0,081)	0,020 (0,073)
TWFE	0,227*** (0,042)	0,313*** (0,065)	0,605*** (0,070)	0,713*** (0,244)	0,003*** (0,001)	0,458*** (0,071)	0,579*** (0,070)	0,651*** (0,074)
PSM- TWFE	0,112** (0,050)	0,305*** (0,086)	0,500*** (0,110)	0,659** (0,293)	0,003*** (0,001)	0,467*** (0,094)	0,329*** (0,086)	0,501*** (0,105)
TWFE avslag	0,014 (0,067)	0,133 (0,092)	0,145 (0,103)	0,279 (0,325)	0,003* (0,001)	0,219** (0,100)	0,068 (0,106)	0,155 (0,099)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01.

Tabell A6. Förädlingsstödet (4.2/3A) storlekseffekt på utfallsvariablerna.

	TWFE		TWFE avslag		PSM-TWFE	
	Genom- snittlig stödeffekt	Storlek på stöd	Genom- snittlig stödeffekt	Storlek på stöd	Genom- snittlig stödeffekt	Storlek på stöd
TFP	0,215*** (0,036)	-0,086 (0,071)	-0,014 (0,059)	-0,035 (0,063)	0,114** (0,048)	-0,027 (0,103)
Arbetsproduktivitet	0,313*** (0,058)	-0,177* (0,096)	0,160** (0,081)	0,127 (0,095)	0,166* (0,085)	-0,054 (0,053)
Produktionsvärde	0,588*** (0,062)	-0,172** (0,067)	0,139 (0,092)	-0,069 (0,066)	0,493*** (0,102)	-0,143* (0,078)
Sysselsättning	0,851*** (0,232)	-0,545*** (0,161)	0,012 (0,038)	-0,372** (0,149)	0,882*** (0,304)	-0,612** (0,276)
Marknadsandel	0,003*** (0,001)	-0,003*** (0,001)	0,000 (0,001)	-0,002*** (0,001)	0,003*** (0,001)	-0,003*** (0,001)
Förädlingsvärde	0,475*** (0,064)	-0,290** (0,138)	0,230** (0,089)	-0,221* (0,133)	0,488*** (0,089)	-0,187** (0,090)
Jordbruksintäkter	0,585*** (0,071)	-0,383 (0,251)	0,074 (0,108)	-0,141 (0,241)	0,335*** (0,090)	-0,433 (0,402)
Jordbrukets företagsinkomster	0,668*** (0,078)	-0,466** (0,203)	0,165 (0,105)	-0,173 (0,219)	0,517*** (0,108)	-0,386* (0,224)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer: * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01.

A3 Kompletterande resultat för förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A)

Nedan visas kompletterande resultat för effekter av förädlingsstödet för att skapa nya jobb (4.2/6A) på sysselsättning och diversifiering. Huvudresultatens känslighet för olika modellspecifikationer undersöks. Resultat visas också för stödets storlekseffekt.

Känslighetsanalysen undersöker först hur resultaten påverkas om kontrollgrupp 2 används utan att parallella trender tillåts bero på företagsspecifika variabler (CS1 notyet i [tabell A7](#)). Detta ger insignifikanta effekter på båda utfallsvariablerna. Vidare testas att använda en ”dubbelt robust” estimeringsmetod där variablerna som används för att skatta sannolikheten för att få stöd även används som en form av kontroller när effekten av stöd skattas (CS2+ och CS3+ i [tabell A7](#)).³⁹ Det visas att resultaten inte påverkas nämnvärt av denna övning. Till sist har det även gjorts en känslighetsanalys av TWFE-resultaten. ”Propensity score matching” har kombinerats med TWFE i ett försök att bättre hantera selektionsproblematiken. Detta påverkar inte slutsatserna ovan då TWFE ger signifikanta resultat för sysselsättning med eller utan matchning. När kontrollgruppen enbart består av företag som har fått stöd ger dock TWFE-metoden en insignifikant effekt på sysselsättning men en svagt negativ effekt på diversifiering. I [tabell A8](#) visas att stödets storlek inte påverkar någon av utfallsvariablerna.

Tabell A7. Känslighetsanalys för effekter av förädlingsstödet 4.2/6A.

Metod	Sysselsättning	Diversifiering
CS1 notyet	0,010 (0,402)	-0,114 (0,071)
CS2+	2,805 (2,277)	-0,003 (0,039)
CS3+	0,589 (0,620)	-0,016 (0,043)
PSM-TWFE	1,458*** (0,411)	-0,007 (0,052)
TWFE avslag	0,551 (0,590)	-0,103* (0,053)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer:

* p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01.

39 För att skatta dessa modeller används option `dripw` i kommandot `CSDID`. Notera att det är variablernas värde pre treatment som används även i utfallsregressionen. Vi har valt att använda värden från 2013, året innan landsbygdsprogrammet infördes.

Tabell A8. Förädlingsstödet (4.2/6A) storlekseffekt på utfallsvariablerna.

Metod	Sysselsättning	Diversifiering
TWFE		
Genomsnittlig stödeffekt	1,321*** (0,308)	-0,033 (0,033)
Storlek på stöd	-0,180 (0,157)	-0,036 (0,043)
TWFE avslag		
Genomsnittlig stödeffekt	0,557 (0,613)	-0,101* (0,056)
Storlek på stöd	-0,041 (0,192)	-0,011 (0,045)
PSM-TWFE		
Genomsnittlig stödeffekt	1,498*** (0,421)	-0,008 (0,053)
Storlek på stöd	-0,660 (0,518)	0,014 (0,062)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer:

* $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

A4 Kompletterande resultat för investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A)

Nedan visas kompletterande resultat för effekter av investeringsstödet för att skapa nya jobb (6.4/6A) på sysselsättning och diversifiering. Huvudresultatens känslighet för olika modellspecifikationer undersöks. Resultat visas också för stödets storlekseffekt.

Känslighetsanalysen undersöker först hur resultaten påverkas om kontrollgrupp 2 används utan att parallella trender tillåts bero på företagsspecifika variabler (CS1 notyet i [tabell A9](#)). Detta ger insignifikanta effekter på båda utfallsvariablerna. Vidare testas att använda en ”dubbelt robust” estimeringsmetod där variablerna som används för att skatta sannolikheten för att få stöd även används som en form av kontroller när effekten av stöd skattas (CS2+ och CS3+ i [tabell A9](#)).⁴⁰ Det visas att resultaten för diversifiering påverkas och blir signifikanta på 10-procentsnivån när metod CS3+ används. Till sist har det även gjorts en känslighetsanalys av TWFE-resultaten. ”Propensity score matching” har kombinerats med TWFE i ett försök att bättre hantera selektionsproblematiken. Detta ger liknande resultat som TWFE utan matchning. När TWFE-metoden kombineras med en kontrollgrupp som enbart består av företag som har fått avslag (TWFE avslag i [tabell A9](#)) är effekten på diversifiering inte längre signifikant och effekten på sysselsättning blir mindre.

⁴⁰ För att skatta dessa modeller används option dripw i kommandot CSDID. Notera att det är variablernas värde pre treatment som används även i utfallsregressionen. Vi har valt att använda värden från 2013, året innan landsbygdsprogrammet infördes.

I [tabell A10](#) visas stödet storlekseffekt. Det kan ses att effekten av stödets storlek på sysselsättning är negativ och signifikant medan storlekseffekten på diversifiering endast är signifikant vid användning av en av de tre metoderna.

Tabell A9. Känslighetsanalys för effekter av investeringsstöd 6.4/6A.

Metod	Sysselsättning	Diversifiering
CS1 notyet	0,054 (0,106)	0,054 (0,047)
CS2+	0,344** (0,137)	0,113** (0,047)
CS3+	0,093 (0,159)	0,088* (0,053)
PSM-TWFE	0,503*** (0,150)	0,122* (0,064)
TWFE avslag	0,271** (0,113)	0,040 (0,056)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer:

* $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

Tabell A10. Investeringsstödet (6.4/6A) storlekseffekt på utfallsvariablerna.

Metod	Sysselsättning	Diversifiering
TWFE		
Genomsnittlig stödeffekt	0,496*** (0,142)	0,238*** (0,058)
Storlek på stöd	-0,051*** (0,030)	0,008 (0,011)
TWFE avslag		
Genomsnittlig stödeffekt	0,278** (0,114)	0,037 (0,057)
Storlek på stöd	-0,039* (0,023)	0,015 (0,011)
PSM-TWFE		
Genomsnittlig stödeffekt	0,511*** (0,152)	0,118* (0,064)
Storlek på stöd	-0,049* (0,027)	0,024* (0,014)

Standardfel inom parentes. Stjärnor representerar följande signifikansnivåer:

* $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

A5 Företagsegenskaper

Tabell A11. Företagsegenskaper.

	Företag med beviljat stöd 2015–2021	Företag som inte fick stöd 2015–2021	Företag som fick avslag 2015–2021
4.2/3A			
Produktionsvärde, miljoner kronor	6,8	2,3	14,3
Förädlingsvärde, miljoner kronor	2,1	0,7	3,5
Antal anställda (värde när företag utan anställda har antagits ha en anställd)	2,6 (3,0)	0,6 (1,5)	5,3 (5,8)
Materiella anläggningstillgångar, miljoner kronor	6,6	3,4	12,7
<i>Antal företag</i>	<i>169</i>	<i>69 135</i>	<i>69</i>
4.2/6A			
Produktionsvärde, miljoner kronor	10,5	2,3	27,8
Förädlingsvärde, miljoner kronor	3,4	0,7	5,6
Antal anställda (värde när företag utan anställda har antagits ha en anställd)	4,2 (4,5)	0,6 (1,5)	9,1 (9,5)
Materiella anläggningstillgångar, miljoner kronor	11,0	3,4	9,0
<i>Antal företag</i>	<i>77</i>	<i>69 142</i>	<i>29</i>
6.4/6A			
Produktionsvärde, miljoner kronor	3,4	1,6	2,2
Förädlingsvärde, miljoner kronor	1,5	0,6	0,9
Antal anställda (värde när företag utan anställda har antagits ha en anställd)	1,6 (2,2)	0,4 (1,3)	0,9 (1,6)
Materiella anläggningstillgångar, miljoner kronor	6,8	3,3	5,4
<i>Antal företag</i>	<i>196</i>	<i>68 306</i>	<i>140</i>

A6 Matchning

Nedan ses hur matchningen med ”propensity scores”, som görs som en känslighetsanalys av TWFE-resultaten, påverkar kontrollgruppen. Matchningen gör att kontrollgruppen blir mer lika företagen som får stöd. Det ses genom att jämföra medelvärden för kontrollgruppen och de företag som får stöd före och efter matchning.

Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A)

Tabell A12. "Propensity score matching" för utfallsvariabeln produktionsvärde.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reducere- ring av bias	t	p > t
Antal anställda	U	2,1757	1,3241	19,7		7,50	0,000
	M	2,1757	2,0339	3,3	83,3	1,24	0,214
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	15,248	13,935	93,5		37,88	0,000
	M	15,248	15,241	0,5	99,5	0,16	0,870
ln(förädlingsvärde)	U	13,751	12,207	111,1		44,12	0,000
	M	13,751	13,747	0,3	99,7	0,11	0,916
Bransch	U	2,8227	2,7932	2,6		1,03	0,304
	M	2,8227	2,8212	0,1	94,8	0,04	0,966

Tabell A13. "Propensity score matching" för utfall TFP, marknadsandel och jordbruksintäkter.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reducere- ring av bias	t	p > t
ln(produktionsvärde)	U	14,825	13,322	122,9		51,20	0,000
	M	14,825	14,819	0,5	99,6	0,15	0,880
Antal anställda	U	2,1757	1,3241	19,7		7,50	0,000
	M	2,1757	2,0847	2,0	89,6	0,78	0,436
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	15,248	13,935	93,5		37,89	0,000
	M	15,248	15,236	0,8	99,1	0,29	0,775
ln(förädlingsvärde)	U	13,751	12,207	111,1		44,12	0,000
	M	13,751	13,72	2,3	98,0	0,78	0,437
Bransch	U	2,8227	2,7933	2,6		1,03	0,304
	M	2,8227	2,8551	-2,8	-9,9	-0,90	0,396

Tabell A14. "Propensity score matching" för utfall antal anställda.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reducere- ring av bias	t	p > t
ln(produktionsvärde)	U	14,825	13,322	122,9		51,20	0,000
	M	14,825	14,839	-1,2	99,0	-0,38	0,701
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	15,248	13,935	93,5		37,89	0,000
	M	15,248	15,182	4,7	94,9	1,61	0,107
ln(förädlingsvärde)	U	13,751	12,207	111,1		44,12	0,000
	M	13,751	13,793	-3,1	97,2	-1,07	0,286
Bransch	U	2,8227	2,7933	2,6		1,03	0,304
	M	2,8227	2,8556	-2,9	-11,7	-0,92	0,359

Tabell A15. "Propensity score matching" för utfall förädlingsvärde och arbetsproduktivitet.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reduktion av bias	t	p > t
ln(produktionsvärde)	U	14,711	12,979	123,5		51,87	0,000
	M	14,711	14,714	-0,2	99,8	-0,07	0,946
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	15,18	13,795	95,8		40,08	0,000
	M	15,18	15,138	3,0	96,9	1,01	0,313
ln(förädlingsvärde)	U	2,1336	1,2709	21,3		8,54	0,000
	M	2,1336	2,1287	0,1	99,4	0,05	0,963
Bransch	U	2,8462	2,8046	3,6		1,48	0,139
	M	2,8462	2,9043	-5,1	-39,9	-1,66	0,098

Matchningen på bransch verkar inte vara nödvändig och det har därför testats att ta bort bransch när matchningen görs. Detta har inte påverkat skattningarna nämnvärt.

Förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A)

Tabell A16. "Propensity score matching" för utfall produktionsvärde.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reduktion av bias	t	p > t
Antal anställda	U	2,8265	1,5887	12,7		0,93	0,354
	M	2,8265	2,2245	6,2	51,4	1,12	0,265
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	14,67	13,987	42,8		4,42	0,000
	M	14,67	14,697	-1,7	96,0	-0,12	0,908
ln(förädlingsvärde)	U	13,402	12,287	69,3		7,06	0,000
	M	13,402	13,389	0,9	98,8	0,06	0,953
Bransch	U	3,0306	2,8212	15,8		1,65	0,100
	M	3,0306	3,0408	-0,8	95,1	-0,06	0,956

Tabell A17. "Propensity score matching" för utfall TFP, marknadsandel och jordbruksintäkter.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reduktion av bias	t	p > t
Antal anställda	U	2,8265	1,5887	12,7		0,93	0,354
	M	2,8265	2,5	3,3	73,6	0,46	0,644
ln(produktionsvärde)	U	14,658	13,401	92,0		9,34	0,000
	M	14,658	14,619	2,8	96,9	0,20	0,846
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	14,67	13,987	42,8		4,42	0,000
	M	14,67	14,65	1,2	97,1	0,08	0,933
ln(förädlingsvärde)	U	13,402	12,287	69,3		7,06	0,000
	M	13,402	13,301	6,3	90,9	0,43	0,665
Bransch	U	3,0306	2,8212	15,8		1,65	0,100
	M	3,0306	3,0306	0,0	100,0	0,00	1,000

Tabell A18. "Propensity score matching" för utfall sysselsättning.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reduktion av bias	t	p > t
ln(produktionsvärde)	U	14,658	13,401	92,0		9,34	0,000
	M	14,658	14,641	1,2	98,7	0,09	0,932
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	14,67	13,988	42,8		4,42	0,000
	M	14,67	14,658	0,7	98,3	0,05	0,961
ln(förädlingsvärde)	U	13,402	12,287	69,3		7,06	0,000
	M	13,402	13,381	1,4	98,0	0,09	0,925
Bransch	U	3,0306	2,8212	15,8		1,65	0,100
	M	3,0306	3,0918	-4,6	70,8	-0,33	0,745

Tabell A19. "Propensity score matching" för utfall förädlingsvärde och arbetsproduktivitet.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reduktion av bias	t	p > t
ln(produktionsvärde)	U	14,328	13,057	77,7		8,64	0,000
	M	14,328	14,341	-0,8	98,9	-0,06	0,953
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	14,539	13,843	42,4		4,67	0,000
	M	14,539	14,356	11,2	73,7	0,77	0,442
Antal anställda	U	2,6789	1,4921	13,3		1,03	0,303
	M	2,6789	2,2936	4,3	67,5	0,73	0,468
Bransch	U	3,0826	2,8304	19,0		2,09	0,037
	M	3,0826	2,9908	6,9	63,6	0,53	0,598

Förädlingsstöd för att skapa nya jobb (4.2/6A)

Tabell A20. "Propensity score matching" för utfall sysselsättning.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reduktion av bias	t	p > t
In(produktionsvärde)	U	15,506	13,402	168,5		10,12	0,000
	M	15,506	15,373	10,6	93,7	0,51	0,615
In(materiella anläggningstillgångar)	U	15,072	13,988	65,8		4,55	0,000
	M	15,072	15,135	-3,8	94,2	-0,16	0,872
In(förädlingsvärde)	U	14,531	12,288	165,7		9,19	0,000
	M	14,531	14,561	-2,2	98,7	-0,12	0,904
Bransch	U	3,3659	2,8213	37,7		2,77	0,006
	M	3,3659	3,4146	-3,4	91,0	-0,16	0,875

Tabell A21. "Propensity score matching" för utfall diversifiering.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reduktion av bias	t	p > t
In(produktionsvärde)	U	15,506	13,402	168,5		10,12	0,000
	M	15,506	15,504	0,1	99,9	0,01	0,995
In(materiella anläggningstillgångar)	U	15,072	13,988	65,8		4,55	0,000
	M	15,072	15,162	-5,4	91,8	-0,23	0,818
In(förädlingsvärde)	U	14,531	12,288	165,7		9,19	0,000
	M	14,531	14,514	1,2	99,3	0,07	0,948
Antal anställda	U	4,7073	1,5886	31,3		1,51	0,131
	M	4,7073	5,0976	-3,9	87,5	-0,25	0,804
Bransch	U	3,3659	2,8213	37,7		2,77	0,006
	M	3,3659	3,5366	-11,8	68,6	-0,57	0,574

Investeringsstöd för att skapa nya jobb (6.4/6A)

Tabell A22. "Propensity score matching" för utfall antal anställda.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reduktion av bias	t	p > t
In(produktionsvärde)	U	14,161	13,38	59,9		6,80	0,000
	M	14,161	14,121	3,1	94,8	0,25	0,805
In(materiella anläggningstillgångar)	U	14,674	13,986	46,3		5,14	0,000
	M	14,674	14,6	5,0	89,1	0,41	0,683
In(förädlingsvärde)	U	13,124	12,267	54,5		6,31	0,000
	M	13,124	13,047	4,9	91,0	0,42	0,677
Bransch	U	3,0155	2,7939	18,4		2,03	0,043
	M	3,0155	3,155	-11,6	37,0	-1,00	0,318

Tabell A23. "Propensity score matching" för utfall diversifiering.

	U = utan matchning M = med matchning	Medelvärde				t-test	
		Stöd-företag	Kontroll-grupp	% bias	% reducering av bias	t	p > t
ln(produktionsvärde)	U	14,161	13,38	59,9		6,80	0,000
	M	14,161	14,225	-4,9	91,9	-0,39	0,699
ln(materiella anläggningstillgångar)	U	14,674	13,986	46,3		5,14	0,000
	M	14,674	14,646	1,9	95,8	016	0,872
ln(förädlingsvärde)	U	13,124	12,267	54,5		6,31	0,000
	M	13,124	13,146	-1,4	97,5	-0,11	0,910
Antal anställda	U	2,0388	1,3565	16,5		1,58	0,115
	M	2,0388	1,5504	11,8	28,4	1,58	0,116
Bransch	U	3,0155	2,7939	18,4		2,03	0,043
	M	3,0155	2,9225	7,7	58,0	0,64	0,524

A7 Indikatorer CEQ 27

Det finns ett antal indikatorer som ska undersökas när utvärderingsfråga CEQ 27, som behandlar landsbygdsprogrammets påverkan på konkurrenskraft, analyseras. Denna rapport har undersökt effekter på indikatorerna I.01, I.02 och I.03 samt delindikatorn R2 (EU-kommissionen, 2018). Indikatorn I.01, Agricultural entrepreneurial income eller jordbrukets företagsinkomster, definieras som den inkomst som används för att ersätta obetalt arbete, egen mark och eget kapital inom jordbruket. I.02, Agricultural factor income, definieras som värdet som genereras av ett jordbruksföretag, det vill säga förädlingsvärde. R2, Agricultural factor income per annual work unit, är en delindikator till I.02 och definieras som arbetsproduktivitet. Slutligen är I.03 total faktorproduktivitet (TFP).

Resultaten visar att vi med den föredragna skattningsmetoden inte kan finna att investeringsstöd för ökad konkurrenskraft (4.1/2A) eller förädlingsstöd för kort livsmedelskedja och lokala marknader (4.2/3A) har påverkat någon av dessa indikatorer. Effekten av stöden på indikatorerna är därmed noll, vilket visas i den sammanfattande tabellen, [A24](#), nedan.

Tabell A24. Effekter på indikatorer.

Indikator	Definition	Effekt av 4.1/2A	Effekt av 4.2/3A
I.01	Jordbrukets företagsinkomster	0	0
I.02	Förädlingsvärde	0	0
R2	Arbetsproduktivitet	0	0
I.03	Total faktorproduktivitet	0	0

Publicerade utvärderingsrapporter

UTV25:9 Förhandsbedömning av finansieringsinstrument inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken

UTV25:8 Landsbygdernas socioekonomiska förutsättningar. En utvärdering av hur landsbygdsprogrammet 2014–2022 har påverkat landsbygdernas utveckling

UTV25:7 Att locka och behålla Sveriges unga lantbrukare. En utvärdering av hur tre stöd i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 bidrar till att främja generationsskiften

UTV25:6 Utvärdering av synergieffekter av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Kartläggning och analys av möjliga synergieffekter i landsbygdsprogrammet 2014–2022 och den strategiska planen 2023–2027

UTV25:5 Från utbildning till utveckling – en utvärdering av stöd till kompetensutveckling inom landsbygdsprogrammet 2014–2022

UTV25:4 Utvärdering av livsmedelsstrategin – en bedömning av de nationella handlingsplanernas resultat och effekter under perioden 2017–2023

UTV25:3 Landsbygdsprogrammets effekter på biologisk mångfald 2014–2022

UTV25:2 Utvärdering av den strategiska planens bidrag till lantbrukets kunskaps- och innovationssystem (AKIS)

UTV25:1 Utvärdering av ersättningen för hotade husdjursraser och stödet till rasföreningar

UTV24:9 Målstyrning. Processutvärdering av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

UTV24:8 Stödets och ersättningarnas utformning. Processutvärdering av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

UTV24:7 Små företag med lokala visioner. En utvärdering av förädlingsstödet 2014–2022

UTV24:6 Stöden till vattenbruket i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. En processutvärdering med fokus på fortsatt genomförande samt jämställdhet och icke-diskriminering

UTV24:5 Att söka och handlägga stöd i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. En processutvärdering med fokus på administration

UTV24:4 Ansökningar om investeringsstöd för ökad konkurrenskraft. Analys av användningen av urvalskriterier för att bedöma ansökningarna

UTV24:3 Stöd till kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2014–2022. En kartläggning av stödets måluppfyllelse och lärdomar av genomförandet

UTV24:2 Utvärdering av tekniskt stöd i landsbygdsprogrammet 2014–2022

UTV24:1 Administrativ börda och Jordbruksverkets vägledning till stödmyndigheter. Processutvärdering av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

UTV23:10 Utvärdering av det svenska landsbygdsnätverket 2014–2022

UTV23:9 Effekten på kolinlagring i åkermark. Utvärdering av stöd i landsbygdsprogrammet 2014–2022

UTV23:8 Ersättningar för fånggröda, mellangröda och vårbearbetning. Ansökningsmönster och kommunikationsbehov

UTV23:7 Finansieringsinstrument inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. En förhandsbedömning

UTV23:6 Stöd till miljöåtgärder i skogen. En utvärdering av stöd i landsbygdsprogrammet 2014–2022

UTV23:5 Att ”få ut EU till köksborden”. Utvärdering av lokalt ledd utveckling genom leadermetoden i Sverige 2014–2020

UTV23:4 Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020. En syntes av tidigare analyser och bedömning av stödets bidrag till målen i programmet

UTV23:3 Stöd till kontroller och tillsyn samt skyddade områden. En utvärdering av stöd i havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020

UTV23:2 Utvärdering av det svenska skolmjölksprogrammet 2017–2023

UTV23:1 Att utvärdera och skapa långsiktiga effekter av leaderinsatser. Slutrapport

UTV22:4 Greppa Näringen 2001–2020. En utvärdering av rådgivning med syfte att minska växtnäringsoverskottet och risken för näringsbelastning på vattendrag

UTV22:3kort (kortversion) Förbättrad konkurrenskraft och tillväxt med hjälp av stöd? Effekter av investeringsstöd och startstöd till vattenbruk och beredningsindustri i havs- och fiskeriprogrammet

UTV22:3 Förbättrad konkurrenskraft och tillväxt med hjälp av stöd? Effekter av investeringsstöd och startstöd till vattenbruk och beredningsindustri i havs- och fiskeriprogrammet

UTV22:2 Utvärdering av stöd till samarbeten i landsbygdsprogrammet 2014–2020

UTV22:1 *Test av modell för utvärdering av leadereffekter. Delrapport 4*

UTV21:7 *Definitioner av betesmark i landsbygdsprogrammet. Utvärdering av förutsättningarna för att få stöd och ersättning för betesmark under perioderna 2009–2014 och 2015–2020*

UTV21:6 *Genomförande av innovationsstöd i landsbygdsprogrammet 2014–2020. Slutrapport för en löpande lärande utvärdering av EIP-Agri*

UTV21:5 *Klimatanpassning i EU-programmen 2014–2020*

UTV21:4 *Näringsavskiljning i anlagda våtmarker i Kalmar län*

UTV21:3 *Ersättning för ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet. Effekter på miljö, klimat och landsbygdsutveckling*

UTV21:2 *Modell för utvärdering av leadereffekter. Delrapport 3*

UTV21:1 *Möjliga klimatåtgärder och styrmedel i ett framtida landsbygdsprogram*

UTV20:6 *Landsbygdsprogrammets stöd och åtgärder för bättre vattenkvalitet 2014–2020*

UTV20:5 *Ersättning för ekologisk produktion och företagens ekonomi*

UTV20:4 *Utveckling och test av index för biologisk mångfald i ängs- och betesmarker*

UTV20:3 *Förväntade effekter av investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet*

UTV20:2 *Effekter av stöd till selektiva och rovdjurssäkra redskap*

UTV20:1 *Hållbara leadereffekter i teori och praktik. Delrapport 2*

UTV19:15 *Är skyddszonerna placerade på rätt plats för att hindra erosion? Jämförelse mellan landsbygdsprogrammen 2007–2013 och 2014–2020*

UTV19:14 *Hur påverkar nivå på miljöersättningar viljan att söka? Utvärdering av ersättningsnivåns betydelse för sökande i landsbygdsprogrammet*

UTV19:13 *Landsbygdsprogrammet 2014–2018. Resultat och förväntade effekter*

UTV19:12b *Bilagor till EIP-Agri – lärdomar från första åren*

UTV19:12a *EIP-Agri – lärdomar från första åren. Halvtidsrapport från den löpande lärande utvärderingen av EIP-Agri med fokus på dess införande och uppstart*

UTV19:11 *Interventionslogiken och effekttänkandet i Leader. Delrapport 1*

UTV19:10 *Utvärdering av investeringsstöd för energi och klimat. Landsbygdsprogrammets stöd för en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi*

UTV19:9 *Upplevda effekter av investeringsstöd*

UTV19:8 *Utvärdering av djurvälståndssättningar*

UTV19:7 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband. Slutrapport*

UTV19:6 *Lagom höga stöd? En litteraturstudie om stödeffekter och en kartläggning av stödnivåer i landsbygdsprogrammet 2014–2020*

UTV19:5 *Tillämpningen av urvalskriterier i landsbygdsprogrammet 2014–2020*

UTV19:4 *Programmen och pengarna – Resultat av stöd till turism inom landsbygdsprogrammet samt inom lokalt ledd utveckling 2018*

UTV19:3 *Innovationer i jordbruket och på Sveriges landsbygder. En sammanställning av Jordbruksverkets innovationsundersökning 2017*

UTV19:2 *Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring: Leder stöden till mer investeringar?*

UTV19:1 *Programmen och pengarna – Resultat från landsbygdsprogrammet om energieffektivisering, förnybar energi och minskade utsläpp av växthusgaser och ammoniak 2018*

UTV18:4 *Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten?*

UTV18:3 *Programmen och pengarna – Resultat från landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet 2018*

UTV18:2 *Hållbar utveckling av fiskeområden – hur gick det?*

UTV18:1 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband*

UTV17:6 *Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket*

UTV17:5 *What measures should be taken to improve conditions for Swedish Farmland Birds, as reflected in the Farmland Bird Index?*

UTV17:4 *Kvalitetsförändringar i ängs- och betesmarker med och utan miljöersättning*

UTV17:3 *Socioekonomiska effekter av fartygsskrotningar inom svenskt fiske*

UTV17:2 *Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige*

UTV17:1 Kunskapsöversikt: Om förutsättningarna för utvärdering av resultat och effekter av bredbandsstöd i Sverige

UTV16:6 Bra vällersättning och kompensationsstöd. Hur kan olika utformningar påverka jordbruket, miljön och samhällsekonomin?

UTV16:5 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport IV: Synteser för en hållbar landsbygdsutveckling. Utvärdering av programmets samlade effekter

UTV16:4 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport III: Utvärdering av åtgärder för landsbygdsutveckling. Axel 3: Förbättra livskvalitet på landsbygden. Axel 4: Leader – Genomföra lokala utvecklingsstrategier

UTV16:3 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport II: Utvärdering av åtgärder för bättre miljö

UTV16:2 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport I: Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft

UTV16:1 Biologisk mångfald i våtmarker som har anlagts med stöd från landsbygdsprogrammet

UTV15:2 Kompetens för utveckling? Utvärdering av kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2007–2013

UTV15:1 Vad behöver förenklas? Utvärdering av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling, Europa
investerar i landsbygdsområden

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 0771-223 223 (vx)

E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

UTV25:10

